

Hayalet Gemi

Sayı 29
Mart Nisan 1996
Yüzbin TL

*Başka bir dünya olduğuna yemin edebileceğiniz
o açık denizlerin gecesinden
çıkıp gelen hayalet geminin
sisli şehir caddelerinde,
köy mezarlıklarının tarlalarla kesiştiği boşluklarda,
çocuk parklarında ve kurgusu boşalmış
luna-parklarda, sandalyeleri ters çevrilmiş
meyhanelerde, okuyucuları çoktan yokolmuş
kütüphanelerin ıssız koridorlarında gezindiğini
mutlaka birileri fısıldamıştır kulağınıza. Hatta
geceleyin birdenbire havlayan köpeklerin neden
ürktüklerini o zaman hissetmişsinizdir.
Ya da tüm bunlar uyku ile uyanıklık arasında
yaşanan türden bir hayal...*

seyir defteri

Belirsizliklerin ve rastlantıların masal ülkesi gittikçe daha çok kuşatıyor zihnimizi. Akrep ve yelkovan bizi sona doğru kovalarken tek beklentimiz netlik. Oysa rastlantıların dehşet verici uzayından kaçan görüntümüz belirsizleşiyor.

Bir an için bile olsa, kendimizi bulabilecek miyiz?

İçindekiler

<i>kapak tasarımı</i> yalçın karaca	27	<i>düşdeğirmeni</i> HERŞEY BİR ANDA OLDU orhan cem çetin
4 <i>kılavuz kaptan</i> RASTLANTININ KAYBOLAN T'Sİ ÜSTÜNE FELSEFİ İKİLEME zeynep direk	28	<i>kara göründü!</i> SCHRÖDINGER'İN KEDİSİ heinz r. pagels
6 <i>ölüdalga</i> TRAMVAY VARKEN OTOBÜSE BİNEREK YAŞAMAK faruk ulay	31	<i>zehiradası</i> AMBER faruk ulay
8 <i>med-cezir</i> MENDEL KİTAPLIĞI dantel c. dennet	36	<i>yanlış pusula</i> KADERİN ŞU ANA DENK DÜŞTÜĞÜ NOKTA pınar türen
11 <i>başka bir dünya</i> GAİP CİNAYETLERİ mehmet açar	39	<i>sisdüşleri</i> KONTES ahmet ortaçdağ
18 <i>çıkamaz sokak</i> RASTLANTI MADDE VE ÖZGÜRLÜK paul veyne	42	<i>mezartaşı</i> İNSANSONRASI Unda s. kauffman
20 <i>uçan hollandalı</i> GÖLGE DEVLET VE KORKU FİLMLERİ murat gülsoy	44	<i>gizli hazine</i> ZAMAN VE ANLATI paul ricoeur
26 <i>üstü çizilmiş kişiler</i> TUĞCU, O. HENRY, ROBINSON CRUSOE, ALTHUSSER VE BEN nazlı ökten	46	<i>bodoslama</i> BENDEN HABERSİZ BEN ANLATILIYORUM derya erkenci

48

yakın gölgeler

SANAL YANILSAMA YA DA
DÜNYANIN OTOMATİK YAZISI
jean baudrillard

51

dejâ vu

DİŞLER
ergun kocabıyık

52

deniz kızlarının şarkısı
BAHÇEYİ ÖLDÜRMEK
nil kıvılcım erdoğan

54

kimsesiz çılgılık
YAŞLI KİRACI
recep demir

56

deligömleği

ODİSEM SANA
sedef dicle yaşatılan

61

yalnızlığın oyuncakları

SIRADAN BİR MUTSUZUN İÇİNDEKİ
SES
ayşe yaldız

63

şeytanminaresi

ŞEYTANLA SAVAŞMAK BİR
TESADÜF DEĞİLDİ
mustafa toker

HAYALET GEMİ
İki Ayda Bir Yayınlanır
Sayı 29 Mart / Nisan 1996
100 000 TL KDV Dahil

Sahibi

TEKNOFİL
Teknoloji Tasarım Limited Şirketi adına
Adnan KURT

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Sedef ERKMAN

Yazı Kurulu

Sedef ERKMAN Murat GÜLSOY
Nazlı ÖKTEN Pınar TÜREN
Halide VELİOĞLU

Baskı

NET Matbaacılık

Yazışma Adresi

Teşekkür

Ankara, Eskişehir, Bursa ve İzmir
Dağıtımında Emeği Geçen
Batur ŞEHİRLİOĞLU'na,
Oya DEMİR'e
Şerif İZGÖREN'e
Mürşid SERTAL'a
teşekkür ederiz.

RASTLANTININ KAYBOLAN T'SI ÜSTÜNE FELSEFİ İKİLEME

zeynep direk

*A. Rastlantının
metafizik içinde bir yeri
yoktur, ama metafizik
rastlantının yendir.
Bunu bir metafor
yardımıyla
gösterebilirim.
Rastlantıyı bir ev sahibi
olarak düşün, bütün
misafirlerini oturtup
kendisi ayakta kalmış.
Misafiri karşısında
evsahibi gibi
davranmamaya,
mülkiyet hakkını,
bireyinin temelini,
silmeye çalışsın. Ama
bunu yapabilmesinin
asgari şartı da evin
kendisinin olmasıdır.
Rastlantı metafiziğin ev
sahibidir. Ama kendisini
misafir karşısında silen
evsahibi misafirin
misafiri haline gelir.*

A. Baktım ki rastlantının 't'sini söylemiyor ve hatta kimi zaman yazmıyorum. İçime bir kurt düştü; 't'yi unuttum da, geriye bir tereddüt mü kaldı? Belleğimde 't'nin bir izi olduğunu farketmem rastlantı mı yoksa sistemli dilsel mezar kazıcılığının beklenebilecek bir sonucu mu? Bir harfin kaybı üstüne mezarlıkta başlayan biraz felsefi bir dedektiflik hikayesi kurulabilir mi dersin? Kayıp hikayeleri hiçbir zaman tam olarak anlaşılır bir anlatı haline getirilemez. Kayıpların bilinçaltında ve kabuslarında ağır bir şekilde bünyeye ulanmış olan tarafları, birşeyin işareti de olabilir... Gizlice öldürülüp, merasimsiz gömülenler artarken, şu soruyu soralım istersen: Neden tarih boyunca insanlar için usulü ve yordamıyla gömülme bu kadar önemli olmuş? Hegel'in acılı tarihimizi devletin Antigone'ye erkek kardeşini usulüyle gömme iznini vermemesiyle başlatması bir rastlantı mı? Hayalet dönüşebilenler, belli bir yeri olmayanlar, ve dolayısıyla da başıboş ve denetlenemez bir şekilde rastlayabilenler, usulsüz gömülenler olabilir mi? Herşeyi, 'hayatı' güvence altına alabilmek için ölümlerimizin yerini aklımızda tutmalıyız, tutabilmeliyiz. Cenaze ritüelleri hafızamızda bu unutulmaz hatırayı inşa ederek, ölümlerin bize geri dönmemesini sağlar. Ritüelsiz gömülenler, bilincin her hangi bir düzeyini, herhangi bir zamanda işgal etmek için geri dönebilirler. Bu da kurulu düzenin felaketi olabilir...

B. İlk olarak farketmişim şey rastlantının metafizikte bir yeri olmadığıydı. Ama rastlantı olmasaydı metafizik de olmazdı. Rastlantı metafiziğin yersiz temeli mi yoksa? İşte, 't' ile başlayan bir kelime bulduk: temel... Metafizik hep bir temel sorusudur. Rastlantı yersizdir demiştin, yani temelsizdir. Kendisi temelsiz olan birşeyin temelliğini düşünmek sana zor ama zorunlu geliyor. Haklısın.

A. Rastlantının metafizik içinde bir yeri yoktur, ama metafizik rastlantının yeridir. Bunu bir metafor yardımıyla gösterebilirim. Rastlantıyı bir ev sahibi olarak düşün, bütün misafirlerini oturtup kendisi ayakta kalmış. Misafiri karşısında evsahibi gibi davranmamaya, mülkiyet hakkını, bireyinin temelini, silmeye çalışsın. Ama bunu yapabilmesinin asgari şartı da evin kendisinin olmasıdır. Rastlantı metafiziğin ev sahibidir. Ama kendisini misafir karşısında silen evsahibi misafirin misafiri haline gelir.

B. Rastlantı, beklenmedik anda gelen ve hayat döngümüzü aksatıp bölen bir misafirdir.. İnsanın başına gelen bazı şeyler ve belki de gerçekten başına gelenler, geliyorum demezler. Gelenin gerçekten kim ya da ne olduğuna ve bu gelişin hayatımızı nasıl etkilediğine ancak o çoktan gittiğinde karar veririz. Yoksa bu rastlantı, bu gelen, geleceğin ta kendisi olmasın? Rastlantı olmasa geleceğin kapıları bize açılabilir miydi?

A. Rastlantı'nın bir kaynak olması onun bize gelecek boyutunu açmasında yatar. Hem misafir hem de evsahibi, hem alan hem veren...

B. Misafirperver sefere çıkana özen gösteren demekmiş. Seferde ya da serüvende olanın işinin rastgelmesine yardım eden, onu kabul eden.

A. Metafiziğin serüveni rastlantı olmadan rast gidemese de, metafiziğin içinde rastlantıyı düşünmek hemen hemen imkansız. Peki ya dışında? Ya ötesinde? Sakın rastlantı metafizikten de öte olmasın, sakın etiğin temelsiz temeli rastlaşma olmasın?

A,B. Birbirimize baktık, sanki rastladık...Rastlantı, kendisini bilecek bir enformasyon parçası gibi sunmayan. Bilmediğimiz, anlayamayacağımız halde rastlantıya, birbirimize, saygı duyduk. Söylemek bile güzel.

A. Rastlantıya misafirperver olan hayata misafirperver olur. Başkasına rastlayamayan kendisine de rastlayamaz. Rastlantı zapt-ı rapta almamayansa, dış mihraklı olsa gerekir. Dışsallığın ta kendisi. Ama hiçbir komplo teorisini doğrulamak için kullanılamayan bir dışsallık... İşte 't' ile başlayan bir kelime daha: teori... Rastlantının bilinmezliği olgusal değil, temel, yapıya içkin bir bilinmezliktir. Rastlantı teorisi yapılamayandır.

B. Hafızayı yaratan rastlantıdır, ama çözümleyici bellek rastlantıyı unuttur. Gerçek rastlantıyı unutursun, unuttuğunu da unutursun. En büyük felaket ve kurtuluş bir arada.

A. Rastlantı ortaya çıkışın kendinden habersiz kaynağı... Sophokles'in tragedyasında İlahi Yasa ile İnsani Yasa'nın çarpışmasını bir rastlantı başlatır. Hegel kaynağı düşünmeye çalıştığında bu rastlantıyı düşünmek zorunda kalmadı mı? İşte, 'tarih','tabiat'... 't' ile başlayan kelimeler. Bunlarda rastlantı yok, rastlantı bunların kesintiye uğraması. Rastlantı bunların kendileri değil, başlangıçları ve sonları. Yasayıcı olamayan, öncesi düşünülemeyen, hesabı kitabı tutulamayan... Rastlantı matematiğin karşıt anlamı mı?

B. Felsefi olarak rastlantıyı düşünmek deliliğin felsefeyle sınırında kendine bir yer aramak. Deli, felsefeciyile barıştığında düşünce rastlantıya misafirperver davranabilir. Deli rastlayansa, kafasını rastlantıyla bozmuş olansa, rastlantıyı düşünebilen, bekleyebilense, biraz daha delirerek usulsüz gömülmüşlerle barışabilir miyiz? Yoksa tarihin sonunda usulsüz gömülenler ve biz birbirimizi bekleyecek miyiz?

A. Rastlantıya misafirperver olan hayata misafirperver olur. Başkasına rastlayamayan kendisine de rastlayamaz. Rastlantı zapt-ı rapta almamayansa, dış mihraklı olsa gerekir. Dışsallığın ta kendisi. Ama hiçbir komplo teorisini doğrulamak için kullanılamayan bir dışsallık... İşte 't' ile başlayan bir kelime daha: teori... Rastlantının bilinmezliği olgusal değil, temel, yapıya içkin bir bilinmezliktir. Rastlantı teorisi yapılamayandır.

B. Hafızayı yaratan rastlantıdır, ama çözümleyici bellek rastlantıyı unuttur. Gerçek rastlantıyı unutursun, unuttuğunu da unutursun. En büyük felaket ve kurtuluş bir arada.

TRAMVAY VARKEN OTOBÜSE BİNEREK YAŞAMAK

faruk ulay

*Yaşınız on sekiz.
Okuldan çıkıyorsunuz,
sizi evinize götürecek
otobüse biniyorsunuz.*

*Ama eve
ulaşamıyorsunuz.*

*O pek sevdiğiniz
tramvaylardan biri
otobüsünüzü
altına alıyor.*

*Omurganız,
köprücük kemiğiniz,
kaburgalarınız,
leğen kemiğiniz
kırılıyor.*

*Bacaklarınız yok gibi.
Demin asıldığınız
borulardan biri
sırtınızdan girmiş,
vajinanızdan çıkmış.*

1920'de biten ve bir milyon Meksikalının canını alan devrim savaşlarından çıkalı beş yıl olmuş. Mexico City neredeyse boşalmış. Gül renkli binaları, birkaç yüzyıllık kiliseleri, dövme demirden örülü çift kanatlı kapıların ardına saklanmış villaları, saçları dağınık bırakılmış parkları, tek kişilik sokakları ve geniş caddeleri, tramvayları ve kirlenmenin ne olduğunu henüz öğrenmemiş havasıyla göz kırpmıyor size kent. Ara sokaklarda, çıkmazlarda dolaşarak kuruyorsunuz yaşamınızı bu kentte. Dubonnet ve cognac yerine tequila ve mescal içiyorsunuz, şişenin dibindeki kurdu da yiyorsunuz. Fransız kültürüne gülüp geçme yaşlarındasınız, Amerika Birleşik Devletleri yönünden esen rüzgarları daha tanımamışsınız. Pekiyi Meksika'dan, devrimci estetikten başka neyi, kimleri seviyorsunuz? Gerçeküstücülüğü örneğin ama Andre Breton'unkini değil Meksika'nın mayasında bulunan, Luis Bunuel'in kulağından tutup çıkardığı gerçeküstücülüğü. Bosch'u, Brueghel'i, Jose Guadalupe Posada'yı, fotoğrafı, Laurel ve Hardy'i, Chaplin'i, Marx Kardeşleri seviyorsunuz. 1922'de devletçe uyandırılan duvar resimleri geleneğine ilgi duyuyorsunuz ve Diego Rivera ile ilk kez o zaman karşılaşılıyorsunuz. Bu arada 17 Eylül 1925 tarihi gelip çatıyor. Yaşınız on sekiz. Okuldan çıkıyorsunuz, sizi evinize götürecek otobüse biniyorsunuz. Ama eve ulaşamıyorsunuz. O pek sevdiğiniz tramvaylardan biri otobüsünüzü altına alıyor. Omurganız, köprücük kemiğiniz, kaburgalarınız, leğen kemiğiniz kırılıyor. Bacaklarınız yok gibi. Demin asıldığınız borulardan biri sırtınızdan girmiş, vajinanızdan çıkmış. Çarpışmanın şiddetinden giysileriniz üstünüzde değil artık. Kan içindesiniz. Yanıbaşınızda dikilen bir yolcunun kucağındaki paketten boşalan altın tozuyla kaplanmışsınız. Böyle buluyorlar sizi. Kana ve altına bulanmış olarak. O güne değin yaşadığı kente tapan bir Meksikalı kızdınız, o günden sonra Frida Kahlo oluyorsunuz. Yarı yatalak ama hızlı, hastalıklı ama doğru bildiğiniz bir yaşam sürüyorsunuz. 1927 yılında Komünist Parti'nin gençlik koluna yazılıyorsunuz, 1934'de bir çocuk aldırıyorsunuz, 1935'de yontucu Isamu Noguchi ile bir aşk macerası yaşıyorsunuz, 1936'da İspanya iç savaşının başlamasıyla Troçkistlere katılıyorsunuz, 1937'de Meksika'ya kaçan Troçki'yi evinizde ağırlıyorsunuz, 1938'de yirmi beş tablonuz New York'ta sergileniyor. Kataloga önsözü yazar: Andre Breton. 1939'da Fransa'ya, Bretonlarda kalmaya gidiyorsunuz, böbrekleriniz sizi rahat bırakmıyor, sayısız hastahane ziyaretlerinizden birini yaptıktan sonra Duchamp'ın arkadaşı Mary Reynolds'un evine taşıyorsunuz, burada gerçeküstücü sanatçılarla tanışılıyorsunuz. Paris'teki ilk serginizi açmanıza Duchamp ön ayak oluyor. Aynı yıl Diego Rivera'dan ayrılıyorsunuz. 1940 yılında "ressam" olarak ünleniyorsunuz. Guggenheim bursuna baş vurmak üzere New York'a geliyorsunuz, bu arada Troçki öldürülüyor ve Amerikan polisince iki gün boyunca sorguya çekiliyorsunuz. 1944 yılı ameliyatlara geçiyor. Aynı yıl ölümünüze değin yanınızdan ayırmayacağınız günlüğünüzü tutmaya başlıyorsunuz. 1949'da Komünist Parti'ye resmen üye oluyorsunuz. 1950 yılında altı ameliyat daha geçiriyorsunuz. Ölüm parça parça taşıyor sizi mezara; 1953'te sağ ayağınız kesiliyor.

Ölümünüz 1954 yılma rastlıyor. Doktor raporunuz akciğerinizdeki tıkanmadan söz ediyor. Acılı bir ölüm. Doktor dışında herkes intihar ettiğinizden kuşulanıyor. Çünkü herhangi biri değilsiniz siz; Frida Kahlo'sunuz. Sevdikleriniz arasına katmaya çekindiğiniz ama sevmeden yapamadığınız Diego Rivera sizden üç yıl sonra ölüyor. Onun neden öldüğü belli: kalp yetmezliği.

Sanatınızı tanımlamaya kalkanların çoğu gerçeküstücü akımdan uzayan çizginin çok çatalı uçlarından birine yerleştiriyor sizi. Fransız gerçeküstücüleri güne egemen gerçeğin üstündeki gerçeği gerçek sayarken siz Cervantes ve Velázquez'in yapıtlarında somutlaşan İspanyol ruhunun Posada ile uyanan, Borges ve Garcia Márquez'in yapıtlarında sürekli altı çizilen söylence ve gerçek, düşsel durum ve uyanıklık, us ve imgelemin birbirlerinden koparılamayacak kertede birleşmesiyle oluşmuş Latin Amerika kökenli bir çatalın üstüne oturtuluyorsunuz. Andre Breton ise yaptıklarınızı açıklarken Lautreamont'un klasik sanat tanımını yineliyor: "Dikiş makinasıyla şemsiyenin ameliyat masasındaki şans karşılaşması"

Şans karşılaşması... Rastlantı mı?... Hayır, herhangi bir rastlantıdan öte bir karşılaşma bu. Bir Troçkistle komünistin, duvarları maviye boyanmış bir evde (yaşadığınız evleri maviye boyamak gibi bir takıntınız olduğunu anımsıyoruz elbette), kırmızı bir tramvayla aynı renkte bir otobüsün Meksika'nın temiz havalı başkentinde buluşması gibi. Borges'le tanıştığımızdan beri biliyoruz ki gerçeğin üstünde seyreden böyle buluşmalar olağanın az üstü yaşamlara gebedir ve bu yaşamların tuhaflığını bize - bazan - en iyi o yaşamı yaşamışlar anlatabilir. Hem de çoğun, anlatmak istenmeden gerçekleştirilir bu anlatışlar. Örneğe şu günlerde, İngilizce konuşan ülkelerdeki kitapçı vitrinlerini süsleyen ağır bir kitap. Adı: "Frida Kahlo'nun Günlüğü" ki gerçeğin kendisine oluşmuş ne olması gerektiğini öğreten, parlak renkli yazılarla resimlerden oluşmuş bir günlük. Carlos Fuentes'in soyadınızı başlatan "k" harfini uzatıp Kafka'ya bağlayan, hazır Kafka'yı işin içine sokmuşken Prag'ı da Meksika'ya taşımadan edemeyen ağdalı önsözü ve sizin 1944-54 yılları arasında yazıp boyadığınız, kırk yıl kilit, altında tutulmuş yüz yetmiş sayfa, tıpkıbaşımalarıyla karşımızda. Dikiş makinasının şemsiyeye baktığı gibi bakıyoruz kitaba; yaşamınızın nedense bizden bunca yıl saklanmış olan en özel anlarınıza. Bıraktığınız kitaba rastlamamız kör şansımız. Kitabı bulmamız şanssızlığınız. Yazdıklarınıza göz attıkça tasarlanmış yaşamların düzmeceliğine inansak da otobüslere binmeden yapamayacağız. Kitabınıza bakmayı bitirdiğimizde, bu kentte tramvayların olmadığını çoktan unutmuş olacağız. Sizi tanıdığımızı sanacak, bizi siz yapacak bir çarpışma takınacağız. Rastlantılara bırakılmadıkça gerçekleşmeyecek kazaların peşinde koştukça belediye otobüsünden inip halk otobüsüne binmekten başka birşey yapamayacağız. Tekerlek üstünde oturularak alınan yaşamların bizi bir yere çıkarmadığını ne zaman, okunması güç kitaplara kaçınıcı bakışımızda anlayacağız?

*Şans karşılaşması...
Rastlantı mı?... Hayır,
herhangi bir
rastlantıdan öte bir
karşılaşma bu. Bir
Troçkistle komünistin,
duvarları maviye
boyanmış bir evde
(yaşadığınız evleri
maviye boyamak gibi
bir takıntınız olduğunu
anımsıyoruz elbette),
kırmızı bir tramvayla
aynı renkle bir
otobüsün Meksika'nın
temiz havalı
başkentinde buluşması
gibi. Borges'le
tanıştığımızdan beri
biliyoruz ki gerçeğin
üstünde seyreden böyle
buluşmalar olağanın az
üstü yaşamlara gebedir
ve bu yaşamların
tuhaflığını bize - bazan
- en iyi o yaşamı
yaşamışlar anlatabilir.
Hem de çoğun,
anlatmak istenmeden
gerçekleştirilir bu
anlatışlar.*

MENDEL KİTAPLIĞI

daniel c. dennet

*Bizim için Babil
Kitaplığı dirimbilimsel
(biyolojik) olasılıklar
konusunda çok zor
sorulan yanıtlamakta
kullanacağı mız
demirleme noktası
olacağından, biraz
uzunla masına keşif için
ara vereceğiz. Borges
ümitsiz keşiflerden, ve
raflarla donanmış
balkonlarla çevrili,
balpeteği şeklinde
yapılanmış binlerce (ya
da milyonlarca,
milyarlarca) altıgen
hava boşluklarından
oluşan çok büyük bir
kitap ambarında
yaşayan insanların
derin düşüncelerinden
sözediyor.
Parmaklıklarda durup
aşağıya ya da
yukarıya bakan birisi
bu direklerin ne başını
ne de sonunu göremez.
Üstelik hiçkimse, altı
komşu direk
çevrilmemiş bir direk
görmemiştir. Şunu
merak ederler: bu
ambar sonsuz mudur?*

Arjantinli şair Jorge Luis Borges tipik bir felsefeci olarak sınıflandırılmaz. Ama kısa öykülerinde felsefeye en değerli düşünce deneylerinin bir kısmını kazandırmıştır. Bunların çoğunluğu Labirentler (1962) adlı koleksiyonda toplanmıştır. En mükemmellerinden birisi Babil Kitaplığını anlattığı fantazisidir (aslında bu, öyküden daha çok, düşünsel bir yansımadır). Bizim için Babil Kitaplığı dirimbilimsel (biyolojik) olasılıklar konusunda çok zor soruları yanıtlamakta kullanacağımız demirleme noktası olacağından, biraz uzunlamasına keşif için ara vereceğiz. Borges ümitsiz keşiflerden, ve raflarla donanmış balkonlarla çevrili, balpeteği şeklinde yapılanmış binlerce (ya da milyonlarca, milyarlarca) altıgen hava boşluklarından oluşan çok büyük bir kitap ambarında yaşayan insanların derin düşüncelerinden sözediyor. Parmaklıklarda durup aşağıya ya da yukarıya bakan birisi bu direklerin ne başını ne de sonunu göremez. Üstelik hiçkimse, altı komşu direk çevrilmemiş bir direk görmemiştir. Şunu merak ederler: bu ambar sonsuz mudur? Bir ihtimal, olmadığını ama aslında olabileceğini de düşünmüşlerdir. Çünkü raflarda, ne yazık ki düzensiz, ama tüm olası kitaplar dizilidir.

Her kitabın 500 sayfa, her sayfanın 50 harflik 40 satırı olduğunu varsayarsak, her sayfada ikibin harf hücresi olduğunu buluruz. Her hücreye ya boş, ya da yüz harflik bir kümeden (Avrupa dillerinin tüm büyük, küçük harfleri ve noktalama işaretleri) seçilmiş bir harf basılmıştır [Borges değişik bir seçimle gider: 80 harflik 40 satırdan oluşan 410 sayfalık bir kitap. Ama her kitaptaki toplam harf sayısı (1,312,000). burada yapılan hesaptan (1,000,000) çok da farklı değildir. Harf kümesi olarak, İspanyolca büyük harfler için yeterli olan 25 üyeli bir küme (harfler ve boşluk, virgül, nokta) kullanır. Bu hesaptaki 100 harf ise, Latin abecesi kullanan tüm diller için geçerli olabilsin diye seçilmiştir] Babil Kitaplığı'nda öyle kitaplar vardır ki, biri yalnızca boş sayfalardan, birisi yalnızca soru işaretlerinden oluşurken, geri kalan çoğunluk yalnızca tipografik anlamsızlıklardan oluşur. Bir cildi oluşturmak için hiçbir heceleme ya da dilbilgisi kuralı, daha doğrusu hiçbir ön koşul aranmamıştır. Her sayfada 2000, her kitapta 1,000,000 harf olduğuna göre, Babil Kitaplığı'nda 100 üzeri 1,000,000 kitap olmalıdır. Bilindiği kadarıyla, gözlemleyebildiğimiz evrende, toplam 100 üzeri 40 tane (üç aşağı, beş yukarı) temel parçacık (nötron, elektron, proton) vardır [Stephen Hawking 10 üzeri 80 (yani 1 ve 80 tane sıfır) tane parçacıktan söz ederken, Denton 10 üzeri 70 parçacık bulunduğunu, Eigen de evrenin oylumunun 10 üzeri 84 santimetreküp olduğunu ileri sürmektedir]. Demek ki Babil Kitaplığı, fiziksel olasılığı olmayan bir nesnedir. Neyse ki, Borges'in imgelediği kesin kurallar bize açık bir düşünme yolu sağlıyor.

Bu gerçekten de tüm olası kitaplar kümesi midir? Elbette değil. Bunlar, Rusça, Japonca, Grekçe, Çince, Arapça gibi dillerin abeceleri dışlanarak yalnızca 100 değişik harfle basılmıştır. Diğerlerini kullanmayıp, birçok gerçek önemli kitabı gözardı etmiş oluyoruz. Doğal olarak kitaplık, tüm bu gerçek kitapların her birinin İngilizce, Almanca, İtalyanca'ya mükemmel çevirilerini ve sayılamayacak, belki de trilyonlarca uyduruk çevirilerini de içermektedir. 500 sayfadan uzun kitaplar orada, ara vermeksizin başka ciltlerde sürmektedir.

Babil Kitaplığı'ndaki birtakım kitaplar üzerine kafa yormak eğlencelidir. En

* Bu yazı, D.C. Dennet'in Darwin's Dangerous Idea adındaki özgün yapıtının Babil Kitaplığı'ndaki *hapasa* sayıdaki kopyalarının herhangi birinden alınmıştır. Adnan Kurt tarafından Türkçeleştirilmiştir.

güzellerinden birisi, doğumunuzdan ölümünüze kadar tüm yaşam öykünüzü anlatan 500 sayfalık yapıt olmalıdır. Ama bunu bulmak, neredeyse-hatta kesinlikle olanak dışıdır. (Belki de o kitap, sizin 60 yıl boyunca Babil Kitaplığı'nda, yaşam öykünüzü ararken ölüp gittiğinizi anlatan bir kitaptır ç.n.). Çünkü kitaplıkta trilyonlarca başka cilt, sizin korkunç bir ayrıntıyla on, yirmi, otuz... yıllarınızı anlatmaktadır. Ve trilyonlarca başka kitap, sizin yaşamınıza ilişkin tamamıyla saçma ve gerçek dışı olaylar anlatmaktadır. Ama bu korkunç kitaplıkta, okunabilir (yani yazım kurallarına uyan ve anlamsal içeriği olan ç.n.) bir tek kitaba erişmek bile neredeyse olanaksızdır.

Kullanılan nicelikler için birtakım terimler bulmakta yarar var. Babil Kitaplığı sonsuz olmadığından, ilginç birşeyler bulma olasılığı tanım gereği sonsuz küçük (infiniteşimal) değildir. [Babil Kitaplığı sonlu olmakla birlikte, duvarları arasında, İngilizce'nin tüm dilbilgisel tümcelerini barındırmaktadır. Ama bu sonsuz bir kümeysen, kitaplık sonludur! Yine de, İngilizce'deki herhangi bir tümce, uzunluğu ne olursa olsun, kitaplıkta bir yerlerde duran 500 sayfalık parçalarda yerleştirilmiştir. Bu nasıl olabilir? Bazı kitaplar birden fazla kullanılarak. En basit örnek, en çabuk kavranılan olacaktır: birtakım kitaplar bir tek harf ve gerisi boşluk olarak dizilmiştir. Ardarda kullanılacak olan bu yüz cilt kitap, her uzunluktaki tüm yazıyı üretebilecektir. Quine'in eğlenceli ve eğitici makalesi "Universal Library" (Evrensel Kütüphane)'de (1987) belirttiği gibi, kitapları tekrar kullanma stratejisi ile, eğer herşeyi sözcük işlemcinizin kullandığı ASCII koduna çevirirseniz, Babil Kitaplığını iki ince cilt kitaba dönüştürebilirsiniz: birinde O, diğerinde I basılı iki cilt kitaba! (Quine. aynı zamanda, psikolog Theodor Fechner'in Borges'ten çok önceleri evrensel kitaplık fantazisini önerdiğinden söz ediyor)] Ne yazık ki, "astronomik büyüklükler", "samanlıkta bir iğne", "okyanusta bir damla" gibi alışlagelmiş eğretilmeler komik kalmaktadır. Hiçbir gerçek astronomik büyüklük (evrendeki temel parçacıklar, Büyük Patlamadan bu yana nanosaniye cinsinden geçen zaman gibi) bu çok büyük ama sonlu sayılar arasında dikkat çekemez. Eğer Kitaplıktaki okunabilir bir kitabı bulmak, okyanustaki su damlası gibi bir olasılıkla ifade edilebilse sorun yoktu. Ama, Kitaplığa rastgele bırakılsanız, dilbilimsel doğrulukta bir kitaba rastlama olasılığınız o denli küçük olurdu ki, bunu yokolan küçüklükte diye tanımlayıp, "Hapasa" yani "Astronomik ölçülerden bile çok daha fazla" diye terimleştirebilirdik [Quine aynı amaçla, "hiperastronomik" terimini öneriyor],

Moby Dick Babil Kitaplığında vardır tabii, ama kanonik Moby Dick'ten bir tek tipografik hata ile ayrışan 100,000,000 başka mutant sahtekar da oradadır. Bu henüz hapasa bir sayı değildir, ama hataları 2, 10 ya da 1,000'e çıkardığımızda, toplam hızla yükselir. 1,000 hata içeren bir cilt, ortalama olarak sayfada iki hata ile, kolaylıkla Moby Dick sanılabilir. Bunlardan Kitaplıkta hapasa sayıda vardır. Eğer bu ciltlerden herhangi birini bulabilirseniz, hemen herbiri aynı tadda ve anlaşılamayacak ayrımlarla aynı öyküyü anlatacaktır. Ama hepsi değil. Bazen, birtek hata, son derece önemli bir yerde öldürücü etki yaratabilir, yazıyı ya da yazarı zehirleyebilir. Bir virgül, bir boşluk, bir yalmış harf; Kuş Uykusu yerine Kış Uykusu; Hezarfen yerine Hazerfan gibi.

Borges'in öyküsünde, kitaplar raflarda herhangi bir sıralama izlemezler. Ama öyle bile olsa, titizlikle harf sırasına konsa da, aradığımız kitabı bulabilmenin çözümsüz problemi bizimledir. Moby Dick'in "asıl" olanını aradığımızı, Babil Kitaplığı'nda, Moby Dick Gökadası'nda uzay gemimizle dolandığımızı düşünsenize. Bu gökadası bile kendi başına fiziksel evrenin kendisinden hapasa büyüktür. Hangi yöne gitsek, yüzyıllarca ışık hızında yolculuk etsek bile, birbirinden ayırtıramayacağımız Moby Dick kopyaları dışında başka birşeye benzeyen hiçbirşey göremeyiz. Bu uzayda David Copperfield düşünemez bir uzaklıktadır. Bir yol, diğer milyarlarca yol dışında, büyük kitaplar arasında birtek kısa yol olduğunu bilsek ve kitapların karşılaştırılabileceğimiz kopyaları elimizde olsa bile hangi yöne gitmemiz gerektiğini yine de bulamayız.

Başka bir deyişle, bu mantık uzayı öylesine hapasadır ki, yerleşim, yön arama,

Moby Dick Babil Kitaplığında vardır tabii, ama kanonik Moby Dick'ten bir tek tipografik hata ile ayrışan 100,000,000 başka mutant sahtekar da oradadır. Bu henüz hapasa bir sayı değildir, ama hataları 2, 10 ya da 1,000'e çıkardığımızda, toplam hızla yükselir. 1,000 hata içeren bir cilt, ortalama olarak sayfada iki hata ile, kolaylıkla Moby Dick sanılabilir. Bunlardan Kitaplıkta hapasa sayıda vardır. Eğer bu ciltlerden herhangi birini bulabilirseniz, hemen herbiri aynı tadda ve anlaşılamayacak ayrımlarla aynı öyküyü anlatacaktır. Ama hepsi değil. Bazen, binek hata, son derece önemli bir yerde öldürücü etki yaratabilir, yazıyı ya da yazan zehirleyebilir. Bir virgül, bir boşluk, bir yanlış harf; Kuş Uykusu yerine Kış Uykusu; Hezarfen yerine Hazerfan gibi.

DNA'nın bir önemli özelliği, A, C, G, ve T sıralamalarının tüm permutasyonlarının kimyasal olarak kararlı olmasıdır. İlke olarak hepsi kalıttımbilim laboratuvarında oluşturulabilir, ve birkez yapıldığında, aynı kitaplıktaki bir kitap gibi sonsuz raf ömrüne (varsayımsal olarak ç.n.) sahip olur. Ama Mendel Kitaplığındaki her dizi yaşayabilir bir organizmaya karşılık gelmez. Birçok DNA dizisi -hapaşa çoğunluğu- mutlaka, yaşayan hiçbirşeye karşılık gelmeyen abuksabukluktur. İşte bu Dawkins'in ölü olmanın yaşamaya göre çok daha fazla yolu vardır dediğinde anlatmak istediğidir. Ama bu ne tür bir rastlantıdır ve neden böyle olmalıydı?

gezinti gibi kılın etkinliklerimizin hiçbir uygulaması ya da anlamı yoktur. Borges, kitapları raflara rastgele yerleştirmişti. Bu, birçok heyecanlı derin düşünce çıkaran bir seçim olsa da, petek duruşlu raflarını abecesel bir dizine sokmaya çalıştığında karşılaşıcağı problemleri bir düşünün bakalım. Varsayımımıza göre, 100 harfimiz olduğundan bunların bir sıralamasını abecesel dizin diye kabullenebiliriz (a, A, b, B, c, C,...z, Z, ?, , , , , ! ,) , (, % , ...ç, ğ, ü,..., gibi). Aynı harfle,başlayan tüm kitapları aynı kata yerleştirirsek 100 katlı bir kitaplığımız olur. Her katı 100 koridora bölerek, ikinci harfi aynı olan kitapları yerleştirebiliriz. Her koridora 100 raf yerleştirerek, üçüncü harf için sıralama yapabiliriz. Böylece "Baayatın Anlamı" adlı kimbilir kaç tane kitap ikinci katta birinci koridorda, birinci rafta yeralacaktır. Ama bu öyle uzun bir raftır ki, belki de en iyisi her rafa 100 çekmece yaparak, dördüncü harfe göre sıralama yapmalıyız. Ama, harfleri ardışık olarak bu şekilde yerleştireceksek, bu çekmeceler dizisi birbirinin içine geçen sonsuz büyüklükte, birbirine dik yön tanımlarından oluşan bir uzay oluştururuz. Hiperuzay denilen böylesi uzayları görsel olarak kavramamız olası olmasa bile, bilimciler çoğu zaman kuramlarını böyle uzaylarda oluştururlar. Bu uzayların geometrileri oldukça iyi araştırılmış ve anlaşılmıştır. Böylece gönül rahatlığıyla hiperuzaylardaki konumlardan, yörüngelerden, uzaklıklardan, oylumlardan ve yönlerden sözdebiliriz.

Artık Borges'in teması üzerine bir çeşitlemeyi, "Mendel Kitaplığı'nı" inceleme[^] hazırız. Bu kitaplık "tüm olası soybilgilerini (genome)" (DNA dizilerini) içermektedir. Richard Dawkins "The Blind Watchmaker" (Kör Saatyapımcısı) (1986) adlı yapıtında benzer bir uzaydan "Dirimbiçim (biomorph) Toprakları" diye söz ediyor. Burada, onun anlattıklarına uyumlu, ama biraz daha değişik noktalara değinmeye çalışalım.

Eğer Mendel Kitaplığı'nın soybilgi tanımlarından oluştuğunu düşünürsek, bu Kitaplık, Babil Kitaplığı'nın bir alt kümesi olmak zorundadır. DNA tanımlamasının standart kodları, A (Adenine), C (Cytosine), G (Guanine), ve T (Thymine) harflerinden, DNA zincirini oluşturan dört çeşit çekirdekten oluşmaktadır. Bu dört harfin 500 sayfalık permutasyonları Babil Kitaplığı'nda bulunmaktadır. Soybilgiler. sıradan bir kitaptan çok daha uzundur. Örneğin şimdiki varsayımlara göre 3 milyar çekirdekten oluşan insan soybilgisi, yaklaşık olarak 500 sayfalık 3000 cilt kitaptan oluşmaktadır. [İnsan soybilgisi ve Moby Dick Gökadasmdaki ciltler karşılaştırıldığında, insan Soybilgisi Projesinde şaşırtıcı şeyler hakkında ipuçları edinilebilir. Eğer her insan soybilgisi birdiğerinden yalnızca bir değil yüzlerce, binlerce değişik noktada değişiklik gösteriyorsa (kalıttımbilim dilinde toci), nasıl oluyor da bilimciler DNA kopyalamaktan söz ediyorlar? Çok bilinen kar taneleri, parmak izleri örneğinde olduğu gibi, hiçbir insanın ve hatta özdeş ikizin bile soybilgileri aynı değildir. İnsan DNA'sı, tüm diğer türlerin hepsinden, yüzde doksanı aynı olan şempanzeden bile çok kolayca ayırdedilebilir. Her geninizin iki bileşeni vardır, birisi annenizden diğeri babanızdan gelen. Herbiri, tamamıyla rastgele seçilmiş olarak, kendi anababalarından gelen genlerinden yarısını size aktarmıştır. Ataların tümü Homo Sapiens'in üyesi olduğuna göre genler çoğunlukla yerlerinde sorun çıkarmasa da, memelilerde değişmeler (mutasyonlar) oranı her kuşak için soybilgi başına 100 kadardır. "Yani, çocuklarınızın genleri, sizin ve eşinizin genlerinden farklı 100 değişiklik içerecektir. Bunlar rastlantısal olarak ya enzimler tarafından kopyalama hatalarıyla, ya da kozmik ışınların yumurtalıklarınızda oluşturduğu değişimlerle (mutasyonlar) onaya çıkmaktadır" (Matt Ridley 1993)}.

DNA'nın bir önemli özelliği, A, C, G, ve T sıralamalarının tüm permutasyonlarının kimyasal olarak kararlı olmasıdır. İlke olarak hepsi kalıttımbilim laboratuvarında oluşturulabilir, ve birkez yapıldığında, aynı kitaplıktaki bir kitap gibi sonsuz raf ömrüne (varsayımsal olarak ç.n.) sahip olur. Ama Mendel Kitaplığındaki her dizi yaşayabilir bir organizmaya karşılık gelmez. Birçok DNA dizisi -hapaşa çoğunluğu- mutlaka, yaşayan hiçbirşeye karşılık gelmeyen abuksabukluktur. İşte bu Dawkins'in ölü olmanın yaşamaya göre çok daha fazla yolu vardır dediğinde anlatmak istediğidir. Ama bu ne tür bir rastlantıdır ve neden böyle olmalıydı?

başka bir dünya

GAİP CİNAYETLERİ

mehmet açar

Çünkü Ana Bilgisayar, Gaip'te olup biten herşeyi bilir ve görürdü. Bu da, son on yıldır uygulanan bir yöntemle sağlanmıştı. Kentte yaşayan herkes, bütün faaliyetleri düzenleyen tek bir manyetik kan kullanırdı. Bu kart olmadan hiçbir şey yapmak mümkün değildi. Alışveriş edilemez, trafiğe çıkılamaz, toplu taşıma araçları kullanılamazdı. Kart olmadan hiç kimse çalıştığı şirkete, hatta özel evine bile giremez, bir kahve dahi içemezdi. Gaip'teki bütün kapılan bu kan açardı. Kanını kaybetmiş bir kent sakininin Gaip Bilgi Merkezi'ni arayıp özel şifresini söylemeden ve parmak izi kaydını kontrol ettirmeden evinden çıkması bile mümkün değildi... Ana Bilgisayar herşeyi bilen ve herşeyi görendi. Ama yine de sadece polisin ve devletin açabildiği özel kayıtlar vardı. Bir insanın özel hayatına dair bilgilere ancak çok özel durumlarda, sadece devlet girebilirdi..

"Bay Bernard neden beni buldu? Bunun bir rastlantı olduğuna inanmıyorum"

James Stewart

(Alfred Hitchcock'un "The Man Who Knew Too Much / Çok Şey Bilen Adam" filminden bir diyalog)

Dedektif, sabaha karşı huzursuz bir rüyanın en dayanılmaz yerinde gözlerini açtı. Saat 03.27'yi gösteriyordu... Telefon tam da rüyasını hatırlamaya çalışırken çaldı. Yataktan kalkıp salona doğru giderken, az önce gördüğü o huzursuz rüyanın bütün anları artık hafızasının derinliklerinde bir yere çoktan gömülmüştü...

"El Tekno binasını biliyorsun değil mi, yirmi dakika içiride seni orada bekliyorum" diyordu telefondaki ses, ve hal hatır sormadan ekliyordu: "Uyumuyordun ya?". "Yoo" dedi, uzun açıklamalara girmek istemeyen bir insanın basit yalanları tercih etmesinin huzuru içinde... Sahi bu gece nasıl o kadar erken uyuyabilmişti ki? Hatırladı, gazete okurken birden gözleri ağırlaşmış ve başucu lambasını kapatmıştı... Sonra bütün bu düşünceleri kafasından kovup "Mesele nedir?" diye sordu. "Her zamanki gibi" dedi Amir, "pis işler... Seni almak için birini gönderiyorum".

Dedektif, 15 dakika sonra ıssız bir Gaip gecesinde, caddelerde hızla giden bir arabanın içindeydi... Hemen bir sigara yaktı ve hayatın aslında o kadar da anlamsız olmadığını düşündü... Yatağında yalnız uyuyan bir insan, bir gece tuhaf rüyaların içinde uyanabilir, hemen ardından telefonu çalabilir ve "pis"

bir işe çağırılabilirdi... Bu, nedense hoşuna gitmişti...

Gaip'in en büyük binalarından biri olan, görkemli El Tekno'nun önünde tek bir polis arabası dahi göremedi. Tuhaftı. Ama aldırmadı. Kapıdaki güvenlik görevlisi, kimliğine baktı ve 32. katta beklendiğini söyledi... Asansöre bindi. İçerde müzik çalmıyordu. Aynadaki bitkin görüntüsünü sevdi... Hayatından memnundu. O kabusun ardından uyuyamayacağını ve evin içinde sabaha kadar dolaşacağını biliyordu. Oysa şimdi mesaideydi artık. Sahi ne rüya görmüştü de uyanmıştı? Kötü bir rüyaydı... Aynada kendi suretini incelerken hafızasını zorlamaya niyetlendi ama tam o sırada kapı açıldı ve genç sevimli bir meslektaşının gülün gözleriyle karşılaştı... İkisi de birbirini Merkez'den tanıyordu. Selamlaştılar. Beraberce, hiç konuşmadan uzun ve dar bir koridoru katettiler. Kır saçlı amir ikisini de 3217 numaralı odada bekliyordu. İçeriye şarap esanslı bir tütün kokusu sinmişti.

"Filmlerdeki gibi işte, dedektifin telefonu çalar ve sonra ona bir ceset gösterilir". "Evet" dedi dedektif sigarasını yakarken, "Ceset nerede?". Cevap gecikmedi: "Ceset falan yok. Ayrıca burada, bu binada sigara içmek de yasak. Baksana lanet olası yerde, bir tane bile küllük yok." Haklıydı, masadaki plastik fincanların içi sigara izmaritiyle dolmuştu...

Dedektif rahat bir koltuğa çöktü... Amir, odanın kapısında ne yapacağını bilemeden bekleyen yeniyetmeyi göstererek, "Tanıştırıyım. Akademiden

başka bir dünya

yeni mezun, heveskar bir dedektif. Seni ve beni nedense çok seviyor. Bizim yanımızda çalışabilmek için babasına torpil bile yaptırmış. İki aydır onu Gaip'te ne kadar iğrenç cinayet varsa hepsine gönderdim. Doğru dürüst bir uyku bile uyutmadım. Ama bu çaylağın gıkı çıkmadı. Sonunda cinayeti sevdiğini anladım..." Çaylak bir şey diyecek oldu ama amir tek bir işaretiyle susturdu onu: "Zeka oyunlarına meraklı, polisiye filmlerle büyümüş bir çaylak senin anlayacağın... Ama cinayete karşı bir zaafı var işte..."

Dedektif, sorusunu tekrarladı: "Ceset nerede?". Cevap yine gecikmedi: "Bir ceset var aslında ama o da şimdi şehir morgunda. Biz de şu anda onun odasında." Tekrar suskunluk. Dedektif ısrar ederse amirin konuya girmeyip, lafı uzatacağını biliyordu. Keyfi yerindeymiş gibi sustu... Amir, o sinik enerjisini kaybetmişcesine koltuğa çöküp, başını ellerinin arasına aldı. Odadaki üç adam da susuyordu. Dedektif, "Bir yerden başlamayı deneyin" dedi. Amir, hala ayakta bekleyen çaylağa dönüp, hikayeyi anlatmasını söyledi...

"Bir hafta önce otobanda bir kaza olmuştu hatırlıyor musunuz?" diye heyecanla başladı heveskar dedektif ve bir ustaya bilgi vermek gibi önemli bir işi beklenmedik anda üstlenen birinin titizliğiyle ağır ağır konuşmaya devam etti. "Ölenlerden biri de El Tekno şirketinde çalışan bir bilgisayar programcısıydı. Ölümünden sonra El Tekno Yönetim Kurulu, şifreli dosyalarını açtı ve bir sürü garip şey buldu. Bir bilgisayar programcısının şifreleri bu kadar kolay nasıl çözülüyor diye sorabilirsiniz. Bu, Yönetim Kurulu'nun bizden de saklamak istediği bir sır. Ama benim tahminim Yönetim Kurulu, hiçbir çalışanın bilmediği çok özel bir şifreyle bütün gizli dosyalara girme şansına sahip."

"Her neyse," diye konuya devam etmesini istedi dedektif. "Ne çıkmış dosyalarda?" "Birçok şey. Çoğu önemsiz. Ama bir tanesi çok ilginç. Bu dosyada Gaip'te yaşayan on beş kişinin adı var. Bunlardan sekiz tanesi öldürülmüş. Dört kadın dört erkek. Bir kadınla bir erkeğin katili bulunmuş, bu katillerin de ortak bir özelliği var. Her iki katil de eşini öldürmüş."

"Bunları nereden biliyorsun?" dedi dedektif, sigarasını plastik kahve fincanının içinde kalan birkaç damla sıvıya batırıp söndürürken. Çaylak, hevesle devam etti ve bir çırpıda herşeyi özetledi. Yönetim Kurulu, programcının özel kayıtlara girmesinden şüphelenip, dosyaları polise göstermişti. Çaylak, dosyaları inceledikten sonra on beş kişilik bir listenin olduğu dosyaya rastlamış ve "saatler sürse de"

incelemişti: "Ortak Bilgi Ağı'na girerek bu kişilerin kim olduğunu araştırdım. Hepsi de birbirleriyle ilgisiz tam on beş kişi. Sekizinin ortak bir özelliği var, son bir yıl içinde öldürülmüş olmaları... Sonra on beşinin toplu halde bir başka özelliği daha var. Hepsi son bir yıl içinde evlenmişler."

"Eee?" dedi dedektif, alaycı bir merakla... El Tekno'nun penceresinden Gaip gecesini seyretmeye dalıp gitmiş amir, dedektife ters ters bakarak bu "Eee?"nin cevabım hep beraber bulacaklarını söyledi. Sonra nedense o da birkaç cümle etme gereği duydu. Yönetim Kurulu, dün akşamüstü onu aramış ve o da "zeka oyunlarına meraklıdır, bilgisayardan anlar diye, bu çaylağı da alıp gelmişti"... Hikayeyi dinlemiş ve herşey inanılmaz derecede saçma görünmüştü yılların Cinayet Masası amirine. "Hiçbir anlam veremedim." diye devam etti bezginlik içinde. "Sonra çaylağı burada bırakıp evime gittim. Gece birde beni aradı ve yatağımdan kaldırıp herşeyi çözdüğünü söyledi." "Herşeyi değil efendim" diye atıldı çaylak, "Sadece bir kısmını." Amir bıkkınlık içinde, "Lütfen kısa kes, bir daha dinlemek istemiyorum. Özetin özetini anlat" dedi ve tekrar koyu karanlık Gaip gecesini seyretmeye başladı...

Akşamın saat yedisinden beri çalışan çaylak, aynı heveskar tutumla anlatmaya devam etti. İşlenen sekiz cinayeti de Ortak Bilgi Ağı (OBA) üzerinden polis dosyalarına girip incelemişti. Cinayetlerden sadece ikisi çözülmüştü. İlk cinayeti çözen de odada bulunan dedektifti. Geçen baharda, süpermarkette kasiyerlik yapan bir kadın, elektrik teknisyenliği yapan kocasını banyoda bir kaza süsü verip öldürmüştü. Kadın, cinayeti bir hırsızın ya da bir başkasının yaptığını kanıtlamak için her tür planı yapmış ama çok temel bir hatadan yola çıkarak mesele çözülmüştü. Talihsiz teknisyenin kafatasındaki çatlak, ne yazık ki banyo küvetinin düz zemininden kaynaklanamayacak kadar derindi. İkinci cinayeti ise bir başka dedektif çözmüştü. Bir çevirmen, karısına bir geceyarısı parkta tecavüz etmiş, ardından da hırsızlık süsü vererek öldürmüştü. Polisin önünde önce sıkı bir oyunculuk gösterisi sergileyen çevirmenin katil olduğunun anlaşılması için birkaç basit tetkik yetmişti. Fakat yargıçlar her iki cinayet davasında da delilleri yeterli görmüyorlardı. Geri kalan altı cinayette ise polis zorlanıyor ve hiçbir ipucu bulamıyordu.

Bütün bunları yorum yapmadan dinleyen dedektif, "iyi, hoş ama ben hala sabahın saat dördünde buraya neden geldiğimi bilmiyorum." dedi. Çaylak, birkaç kez yutkunduktan sonra bütün bu cinayetleri bilgisayar programcısının işlemiş olabileceğini söyledi.

başka bir dünya

Odada önce uzun bir suskunluk oldu. Sonra dedektif, çaylağın teorisini destekleyip desteklemediğini anlamak için dikkatle amire baktı. Ama b hala pencereden dışarıyı seyrediyordu.

Dedektif çaylağa döndü. Artık mantıklı bir şeyler söylemenin zamanı gelmişti ona göre. "Seri cinayetler işleyen bir katilin amacı insanların dikkatini çekmektir. Oysa bu programcı, senin dediğin doğrusa, kimsenin ruhu bile duymadan sadece zevk için alakasız insanları öldürüyordu. Öyle mi?" Çaylak az önceki hevesini yitirmişti artık. "Şu an bilmiyorum efendim ama araştıracağım." diyebildi imtihandan geçememiş bir öğrencinin utancıyla... Dedektif, amirine döndü, "Hala sabahın dördünde buraya neden çağırıldığımı anlayabilmiş değilim." dedi. Pencereden ağır hareketlerle dönen amir dedektife ters bir bakış attı ve suskunluğunu bozdu. "Yeter artık, kes şu küstahlığı. Geceleri dörtten önce uyumadığını biliyorum, ayrıca uyusan ne farkeder ki? Ortada on beş kişilik bir liste var. Bunların hepsi son bir yıl içinde evlenmiş insanlar ve bunların sekizi görünürde bir tek mantıklı neden olmadan öldürülmüş. Geride yedi insan daha var." Dedektif, hala boş boş bakıyordu amirine... Amir ise öfkeli bir tonda devam etti. "Söyle misin bana, bu lanet olası listenin bir programcının elinde ne işi olabilir?"

"Belki de inanılmaz derecede aptal bir tesadüf" dedi dedektif. Amir bu kez sesini epey yükseltti. "Tesadüfmüş... Sen dünyanın neresinde böyle saçma sapan bir tesadüf gördün ki..."

Dedektif, alaycı bir tavırla sesini, inadına alçaltarak konuştu: "Niye sinirleniyorsun ki, çaylak olayı çözmüş işte. Adam bir katil. Ayrıca telaşlanmaya da gerek yok. Katil öldüyse cinayet de işlenmeyecek demektir..." Amir bu kez gürlledi. "Bu sadece incelenmesi gereken bir ihtimal. Evet, kabul ediyorum böyle bir seri cinayet katili olamaz, sekiz ayrı yöntem, sekiz ayrı insan ve aralarında sadece iki bağlantı var."

Dedektif bir sigara daha yakarak aynı sakin ses tonuyla konuştu: "Belki de çok basit bir şey bu... Çaylak, eğer fantastik düşüncelerini bir yana bırakırsa, bilgisayarın başında bu ortak noktalan çözebilir. Ne bileyim, mesela bizim programcının yeni evlilerin alışveriş ettiği bir dükkanla bir bağlantısı vardır ya da bambaşka bir şey..."

Amir bu kez bağırmadı. Sakindi. "Rastlantı ya da başka bir şey. Bana bu listenin anlamını en kısa sürede bulun. En geç yarın öğleye kadar da listede yer alan sağ insanlara ne diyeceğimi bana söyleyin." Şapkasını giydi ve "iyi sabahlar" diyip odayı terk etti.

Bundan sonraki yarım saat boyunca dedektif, birkaç sigara daha içerek genellikle çaylağı dinledi. Sonra, 10 dakika kadar yeniyetme dedektife programcıdan bir seri cinayetler katili elde etmesi için neler yapması gerektiğini anlattı. Dedektif, El Tekno binasını terk edip gittiğinde, morgda yatan birinin katil olduğunu kanıtlamak için sekiz ayrı cinayeti tek tek incelemek çaylağa gerçekten çok sıkıcı geldi. Üstelik ustasının kılını bile kıpırdatmaya niyeti yoktu. Ama herşeye rağmen bu listede onu büyüleyen bir şey vardı...

Aynı üçlü, ertesi sabah saat 9.30'da amirin odasında buluştular. Dedektifin teklifi basitti. Gaip'in en çok satan gazetelerinden birine, karşılığı daha sonra alınabilecek bir "kıyak" çekilecek ve haber sızdırılacaktı... Böylece yedi kişiyi Merkez'e çağırıp teşkilat komik duruma da düşürülmeyecekti... Ayrıca bir sürü muhabir, onların yerine çalışıp bir sürü bilgi toplayacak, yorumcular olmadık ihtimaller üstünde duracak, kısaca bütün Gaip onlar için çalışan amatör dedektiflerle dolup taşacaktı... Amir, önce dedektifi uzun uzun fırçaladı. Onu sorumsuzluk, kayıtsızlık, oportünizm ve ahlaksızlıkla suçladı. Sonra da Gaip Zamanı gazetesinin yazışlarını arayıp durumu kısaca anlattı ve bir muhabir göndermelerini istedi...

Bundan sonraki bir hafta boyunca Gaip, Esrareniz Liste olayıyla çalkalandı ve dedektif, olayların tahmin ettiği gibi yürüdüğünü görerek liste vakasını tümüyle çaylağın üzerine yıktı. Kaldı ki, araştırma kolaylaşmıştı. Kentin bütün gazeteleri, televizyonları ve dergileri soruşturmaya farkında bile olmadan yardımcı oluyorlar, bir polisin günlerini alabilecek bilgileri bulup çıkarıyorlardı. Dedektif, herşeyin akla sığmaz küçük ama önemsiz bir rastlantı olduğundan emindi ve Gaip'te hiç kimsenin bu rastlantının ne olduğunu bulacağına inanmıyordu... Arasına takip ettiği olayda, medyanın üç ana görüş etrafında toplandığını gördü. Birinci görüş, ki ona göre aptalca bir fantaziden ibaretti, katilin bilgisayar programcısı olduğunu savunuyordu. Programcı hakkında yazılanları okudukça onun gerçekten de kitaplarda okutulan tipik bir seri cinayet katiline çok benzediğini fark etmiyor değildi. Anne ve babasını küçük yaşta kaybetmiş, devlet kurumlarında yetiştirilmişti. Yalnız yaşayan ve çevresinde pek sevilmeyen biriydi. Hiç arkadaşı yoktu ve henüz ilişki kurduğu tek bir kadın bile çıkmamıştı ortaya... Buraya kadar teorisinin ayaklan yere basıyordu ama sonrası onu sadece güldürüyordu. Programcı, güya, bütün kenti birbirine bağlayan bilgisayar şebekesi OBA aracılığıyla, yalnız yaşarken birden hayatlarının fırsatını bulup evlenen insanların izini buluyor ve sonra, gidip onları öldürüyordu... Bu

başka bir dünya

teoriye göre, programcı otobandaki kazaya kurban gitmese, kentteki bütün yeni evli çiftleri tek tek temizleyecekti. İkinci görüşün ise, dedektife göre ciddiye alınacak bir tarafı yoktu. Programcının, şeytani güçlerle ilişkili bir medyum olduğunu iddia eden ve daha çok tabloid gazeteler tarafından savunulan bu görüş, ne yazık ki Gaip halkı arasında yaygın bir kabul görüyordu.

Ama, çok şükür, dedektifin "aptalca" bulmadığı bir görüş daha vardı. Kimileri listenin tümüyle bir rastlantı eseri yazıldığını iddia ediyordu. Onun da seyrettiği bir sohbet programında, esprili bir sosyal bilimci, "Size sadece şu an on beş tane olasılık sıralayabilirim" diyip listenin nasıl oluşabileceğine dair birkaç olasılığı peşpeşe sıralamıştı.... Sosyal bilimciye göre, programcı -kimbilir hangi kişisel nedenden ötürü?- yeni evlenen insanların listesini yapmak için bir gece Ortak Bilgi Ağı'na girmiş ve on beş tane çift bulduktan sonra uykusu geldiği için yatıp uyumuştur. Ertesi gün bir kaza sonucu ölmüş ve geride bıraktığı o anlamsız liste, bir rastlantı nedeniyle bütün şehiri meşgul etmeye başlamıştı. "Yaşasaydı ve bunları görseydi herhalde çok eğlenirdi" demişti sosyal bilimci bütün Gaip'i küçümser bir edayla. Günler geçtikçe, cinayetlerin programcı tarafından işlendiği fikri herkes tarafından aptalca bulunmaya başlamıştı. Üstelik, programcının El Tekno'da çalıştığı saatlerde işlendiği kesinleşen üç tane cinayet vardı.

Birkaç hafta sonra Gaip, Esrareniz Liste olayını tümüyle unutmuştu... Hatta altı ay sonra, Gaip'in zengin batı mahallelerinde kocasını av tüfeğiyle öldüren kadının hikayesini yazan gazeteler, kurbanın on beş kişilik listede yer aldığını hatırlayamadılar. Olay üçüncü sayfa cinayetleri arasında kayboldu... Bağlantının ilk farkında varanlardan biri, belki de ilki, çaylaktı.

O akşam dedektif, Esrareniz Liste olayı için amirin odasına çağırıldığı zaman yine ilgisiz davrandı. Amir, ertesi gün medyanın durumun farkına varacağını söylüyor ve ne yapacaklarını soruyordu. Çaylak bu kez suskundu ve pek konuşmuyordu. Dedektif, liste ile cinayetler arasındaki bağlantıyı alt ay önce koca bir şehrin tam bir ay uğraşıp çözemediğini bir kez daha hatırlattı. Üçlü o akşam hiçbir karar alamadan dağıldı. Zaten ortada bir ceset ve katil vardı. Onların da bu durumda yapacağı hiçbir şey yoktu...

Medya durumun farkına varmakta gecikmedi. Ama haber, amirin düşündüğünün aksine, bir gün içinde unutulup gitti... Esrareniz Liste artık kimsenin ilgisini çekmiyordu. Düşük izlenme oranlarına sahip birkaç

haber programı olayla ilgilendi. Hatta listede hayatta kalan diğer altı kişinin üçünün boşandığı bile ortaya çıkarıldı ama ertesi gün, serinkanlı ve entellektüel bir televizyon yorumcusunun akşam haberlerinde yaptığı yorum, yine herşeyi bıçak gibi kesti: "Son beş yıl içinde birbirini öldüren 18 tane evli çift var... Esrareniz Listeyle uğraşacağımıza bu cinayetlerin tümüyle ilgilenme vakti gelmiştir artık."

Gaip listeyi bir kez daha tümüyle unutmuştu...

Bu son cinayetten yaklaşık bir ay sonra soğuk bir kış gecesinde, dedektif, saat tam 3.27'de kötü bir kabustan uyandı... Ama o gece telefon çalmadı ve dedektif gördüğü rüyayı düşünme fırsatı buldu... Hiçbir şey hâürlayamadı. Kalkıp bir sigara yaktı ve yaklaşık yedi ay önce yine sabahın 3.27'sinde uyandığı o geceyi hatırladı...

"Garip bir tesadüf" diye düşündü ve yüzünü buruşturdu. O gece, El Tekno binasından çıktıktan sonra, kişiliğindeki sapkın bir tarafı ilk kez o kadar berrak bir kesinlikle keşfettiğini hatırladı. Arabayla evine dönerken, bir yandan Gaip'in تنها caddelerini seyrediyor, bir yandan da Esrareniz Liste'nin onda bir hayalkırıklığı yarattığını düşünüyordu. Neydi bu hayalkırıklığı? İşte o an, parlak bir yaz güneşi Gaip'in üstüne doğru ağır ağır yükselirken dedektif, cesetlere olan o garip bağlılığını fark etmişti... El Tekno'da bir ceset olsaydı herşey daha farklı olacak, en azından bir hayalkırıklığı yaşamayacaktı... Bunu yüksek sesle söylemenin ne kadar ürpertici olacağını düşünmüştü o an... Sonra bir daha bu garip bağlılık üzerinde hiç düşünmemiş, daha doğrusu düşünmeye korkmuştu.

Ama yedi ay sonra, yine sabah saat 3.27'de kötü bir kabustan uyanıyor ve bir tesadüf eseri aklına takılan o sağlıksız saplantısı, bir kez daha karşısına çıkıyordu... Yirmi ikinci kattaki dairesinden Gaip'in karanlığını seyredirken cesetleri tartışılmaz bir kesinlikle sevdiğini düşündü. Cesetler, onun varoluş nedeniydi. Hayata garip bir şekilde sadece ve sadece cesetlerle bağlıydı. O cesetler sayesinde Gaip'in en iyi dedektifi olmuş, o cesetler sayesinde mutsuzluğundan, yalnızlığından sıyrılabilmiş ve varoluşunun bir anlamı olduğunu düşünmüştü.. Ve o gece, ceset göremediği ya da aranacak bir ceset olmadığı için on beş kişilik listeyle hiç ama hiç ilgilenmemişti... Hiç cinayet işlenmeyen ve hiçbir cesetin olmadığı bir kentte mutsuz olacağını düşündü.

Uykusu kaçmıştı. Bu kötü düşüncelerle ne kitap okuyabilir, ne müzik dinleyebilir ne de yeniden yatağa girmeyi deneyebilirdi. En iyisi yazmak diye düşündü... Yıllardır hatıralarım, özellikle de Gaip'te çözdüğü

bütün cinayetleri yazıyordu... Kahve hazırlarken, Esrareniz Liste olayını da hatıralarına dahil etmesi gerektiğini düşündü... En azından olayı basına sızdırma fikrinin kendisinden geldiğini söyleyebilirdi...

Sabahın saat dördünde taze kahvesinden ilk yudumunu aldı ve sekiz buçuğa kadar yazar bitiririm düşüncesiyle PC'sinin başına oturdu... Esrareniz Liste olayını yazacaktı. Kısa bir süre sonra, hatırlamadığı, bilmediği bir sürü ayrıntının olduğunu fark etti. Ortak Bilgi Ağı'na girdi ve Polisiye Vakalar bölümünün indeksinde istediklerini bulmakta hiç zorlanmadı... Karşısına üç şık çıkmıştı: Resmi Polis Kayıtları, Basın ve Diğerleri... Resmi Polis Kayıtları'nı hızla okuyup bitirdi... İşine yarayan notların birer kopyasını aldıktan sonra, Basın dosyasını açtı... Yine üç şık vardı karşısında: Yazılı, görsel ve diğerleri...

Kabarık bir fatura ödememek için ertesi sabahı bekleyebilirdi. Ama daha sabaha çok vardı ve hiç uykusu yoktu. Eğlenceli olacağı düşüncesiyle önce görsel bölüme girdi ve uzun bir listeyle karşılaştı. Haber bültenlerindeki kısa bölümlere hiç ilişmeden, Özel Haber Programları şikkını seçti ve olayı amatör bir dedektiflik hevesiyle inceleyen muhabirlerin haber bantlarını seyretmeye başladı... İlk dört beş tanesinden çok çabuk sıkılıp bıraktı. Şansını son bir kez denemek için "Listedeki 15 İnsan Kim?" adlı bir dosyayı seçti... Altı ay önce TV17'de yayınlanan haberi hazırlayan muhabir, dedektifin ilgisini pek çekmeyen heyecanlı bir tarzda olayları anlatıyordu. Bir ara dedektifin ilgisini çeken bir bölüm başladı. Genç TV muhabiri hepsine aynı soruyu (Nasıl tanıştınız?) soruyor ve hepsinden de benzer yanıtlar alıyordu (tesadüf, rastlantı, şans)... TV muhabiri "Evet, sayın seyirciler" diyordu, "ne tuhaf değil mi? Hepsi de birbirleriyle son bir yıl içinde tanışmışlar, hem de inanılmaz garip tesadüflerin yardımıyla. Örnek mi istiyorsunuz işte size birkaç örnek." Ekrana ilk gelen kırk yaşlarında bir kadın, kocasıyla evinde verdiği bir partide karşılaştığını söylüyordu... Daha sonra eşi olacak kişi, evinde verdiği özel bir partiye OBA'dan gelen yanlış bir davetiyeye katılmıştı. O akşam tanışmışlar ve kısa bir süre sonra da evlenmişlerdi. Kadının bu açıklamalarının ardından, haber programının yayınlanmasından dört ay önce pis bir batakhane kimliği belirsiz kişilerce feci şekilde öldürülen adamın sağlıklı günlerinde video banda çekilmiş görüntüleri geldi ekrana... Dedektif, genç adamın şaşırtıcı derecede yakışıklı olduğunu fark etti...

İkinci örnekte, elli yaşlarında kır saçlı bir adam Şehir Kütüphanesi'nden almadığı bir kitap için kütüphane

müdürlüğünden kendisine bir uyarı mektubu geldiğini anlatıyordu. Önceleri umursamamıştı ama kütüphane memuresinin ısrarı sonucu, sinirlenmiş ve kütüphaneye kadar gidip yanlış ortaya çıkartmıştı... O gün tanıştığı memureyle aralarında hoş bir ilişki kurulmuş, sonra da evlenmişlerdi. Birkaç ay sonra, adam başka bir şehirdeyken kadın, eve giren bir hırsız tarafından öldürülecekti... Dedektif, PC'sindeki görüntülerden kızın en fazla 19-20 yaşlarında olduğunu fark etti... TV muhabiri bundan sonra iki olay daha örnekliyor ve diğer çiftlerin aynnülara girmek istemediklerini belirtip, programını şu sözlerle kapatıyordu: "Hepsi de tesadüfen tanışmış tam on beş çift. Peki sizce tek ortak nokta bu mu?"

Dedektif, OBA üzerinden hemen bir kopyasını çıkardığı bandı iki kez daha izledi... Hemen ardından Polis Dosyaları bölümüne geri dönüp çaylağın, daha önce okumaya gerek görmediği araştırma dosyalarına girdi. Çaylağın raporunda, listedeki on beş çiftin de uzun bir arkadaşlık devresinden geçmeden, uzun süre flört etmeden evlendikleri belirtiliyordu. Çiftler aynı arkadaş çevrelerinden gelmiyor, aynı toplumsal statüyü paylaşmıyorlardı. Raporun resmi cümlelerinin satır arasından çıkan tek bir şey vardı: Hepsi de yıldırım aşkına ya da yıldırım aşkı yanılması dayanan yanlış evliliklerdi...

OBA'ya ilk girdiğinde, amacı Esrareniz Liste olayına hatıralarında zeki, ironik ve tutarlı bir yorum getirmek, yani herşeyin aptal bir tesadüf olduğu fikrini savunmaktı. Ama genç muhabirin video bandın sonunda sorduğu soruyla (Peki sizce tek ortak nokta bu mu?) bir anda herşey değişmiş ve cinayetlerin tümünün ardında yatan bir gizin kokusunu almıştı. Meslek yaşamında ilk kez oluyordu bu... Her zaman cesetten yola çıkmayı tercih etmiş ve ceseti koklayan bir köpek gibi cinayetin kokusunu almaya çalışmıştı. Oysa şimdi bambaşka, daha önce hiç tanımadığı bir cinayet kokusuyla karşı karşıyaydı...

O sabah Merkez'e çok erken geldi. Masasına oturur oturmaz, Gaip'in en düşük izlenme oranlarına sahip televizyonlarından TV17'yi aradı ve genç muhabirle görüşmek istediğini söyledi... Sekreter kız "Bizde öyle biri çalışmıyor" diyip kibarca ekranını kapattı... Ortak Bilgi Ağı'na girdi ve aranan isim şikkını seçip TV muhabirinin adını yazdı. Ekranda beş saniye sonra bir telefon numarası belirdi... OBA üzerinden hemen numarayı çevirdi ve karşısına kentin en büyük üç televizyon kuruluşundan birisinin logosu çıktı... Anlaşılan genç muhabir, iyi bir transfer yapmıştı. Ekranda karşısına çıkan sekreter kız, muhabirin "Görevde" olduğunu söylüyor ve not bırakmasını

istiyordu. Kısa bir not bıraktı.

Muhabirin onu araması saatler sürebilirdi. Kimse bir polisi hemen aramazdı. Dahili iletişim moduna geçip çaylağı aradı, karşısında kahvesini yudumlayan uykulu bir surat buldu ve ondan terastaki kafeye gelmesini istedi. Beş dakika sonra sigara içenler dışında kimsenin kullanmadığı terasta buluştular. Dedektif, dün gece OBA üzerinden seyrettiği video banttan bahsetti... Çaylak hemen hatırladı. "Evet o herif, programcının listedeki on beş çifti bilgisayar yoluyla tanıştırdığı gibi bir aptalca bir teze sahipti..."

Dedektif "bilgisayar yoluyla tanıştırma" ifadesini duyar duymaz büyülenmiş gibi çaylağa baktı. Saatlerdir zihninin içinde dönüp duran soru da buydu zaten. Ona bu fikri neden aptalca bulduğunu sordu. "Biraz inceledim, hatta galiba epeyce inceledim." dedi çaylak ve devam etti: "Ama sonra saçmaladığımı anlayıp bıraktım. Çünkü bundan daha aptalca bir şey olamaz... Bir insan bilgisayarın karşısına geçip tuşlara basarak bir tesadüf hazırlayamaz. OBA çağında dahi böyle bir şey imkansız..." Dedektif, her zamanki serinkanlılığıyla "Nasıl imkansız?" diye sordu.

Çaylak, bocalar gibi oldu önce, sonra doğru kelimeleri ararmış gibi ellerini başına götürdü. "Çılgınca bir şey bu... Ama galiba mümkün... Evet, teknik olarak mümkün olduğunu o muhabir bana kanıtladı... Bir bilgisayar dehası, eğer OBA'nın şifreli kodlarını biliyorsa bunu yapabilir... Özellikle de El Tekno'da çalışan çok zeki biri için bu, imkansız değil."

Çaylağın anlattıkları, dedektifin ilgisini giderek daha çok çekiyordu. Ona göre, biri bilgisayarının başına geçip Gaip'te yüzlerce tesadüf planlayabilirdi. Parti davetiyeleri yollayabilir, kütüphane kayıtlarını değiştirebilir, filmlere, oyunlara yan yana yerler ayarlayabilir, iki saatlik tren yolculuklarında aynı masalarda yemek yemelerini sağlayabilirdi... İşi gücü olmayan biri haftalarını, aylarını, günlerini bu işe vakfedebilir ve bunları yapabilirdi... İnsanların inançlarına göre kader ya da tesadüf olarak isimlendirecekleri bu karşılaşmaları planlamak imkansız değildi. "Ama hiç kimse" dedi çaylak, "Tanrı dışında, birbirini hiç tanımayan iki insanın birbirlerine görür görmez aşık olacaklarını bilemez. Hadi bunu bildi, ama bir müddet sonra içlerinden birinin ötekini öldüreceğini ya da öldürteceğini bilemez. Bunu hesaplayamaz. Bu çılgınlık, delilik patron... Bunu o zaman, ne size ne de amire söyledim. Beni hayali kuvvetli bir manyak sanırsınız diye..."

Dedektif, on beş vakanın tümünü taşıdıkları ortak

özellikler itibarıyla dikkatle inceleyip incelemediğini sordu. İncelemişti... Ustasının dalga geçmediğini ve teoriyle ciddi olarak ilgilendiğini de artık iyice anlamıştı. "On beşini de bağlayan ortak bir özellik yoktu ama... Ama modern matematikteki kümeleri hatırlatan bir şey vardı sanki... Örneğin bazı vakalarda yaşlı - genç evliliği sözkonusuydu, bazılarında zengin - yaşlı. Bazılarında ise başarı - başarısızlık yanyana gelmişti. Bir kısmında da taraflardan birinin fiziksel çekiciliği ötekine göre çok baskındı... Yani, hep bir karşıtlık sözkonusuydu temelde.. Bazı vakalarda görünürde tek bir karşıtlık bile yoktu... Fakat bu vakalardan birisinin biraz içine girince diğer vakalardan daha büyük karşıtlıklar ortaya çıkıyordu. Örneğin ailesiz büyümüş ve psikolojik tedavi gören bir erkek, nemfomanyak bir kadınla evlenmişti."

Dedektif, programcının Gaip'te yaşayan insanların özel durumlarını, geçmişlerini nereden bulabileceğini sordu. Onun bildiği kadarıyla, OBA'da bile henüz bu kadar bilgiye ulaşmak mümkün değildi. Eğer Gaip Bilgi Merkezi'ndeki Ana Bilgisayar'ın kayıtlarına girmediyse tabii... Çünkü Ana Bilgisayar, Gaip'te olup biten herşeyi bilir ve görürdü. Bu da, son on yıldır uygulanan bir yöntemle sağlanmıştı. Kentte yaşayan herkes, bütün faaliyetleri düzenleyen tek bir manyetik kart kullanırdı. Bu kart olmadan hiçbir şey yapmak mümkün değildi. Alışveriş edilemez, trafiğe çıkılamaz, toplu taşıma araçları kullanılamazdı. Kart olmadan hiç kimse çalıştığı şirkete, hatta özel evine bile giremez, bir kahve dahi içemezdi. Gaip'teki bütün kapıları bu kart açardı. Kartını kaybetmiş bir kent sakininin Gaip Bilgi Merkezi'ni arayıp özel şifresini söylemeden ve parmak izi kaydını kontrol ettirmeden evinden çıkması bile mümkün değildi... Ana Bilgisayar herşeyi bilen ve herşeyi görendi. Ama yine de sadece polisin ve devletin açabildiği özel kayıtlar vardı. Bir insanın özel hayatına dair bilgilere ancak çok özel durumlarda, sadece devlet girebilirdi...

Çaylak programcının bu özel kayıtlara dahi girmeye gerek görmeden, sadece OBA üzerinden herhangi bir Gaiplinin temel kişilik özellikleri üzerine fikir sahibi olabileceğini iddia etti. Şehirdeki bütün alışveriş ve eğlence merkezlerinin, barların, kafelerin, sağlık kuruluşlarının giriş çıkış dosyalarına, birkaç şifreyle girmek zaten mümkün olan bir şeydi. Tüm bu bilgi kırıntılarına ulaşmak da az bir şey değildi ona göre. Programcı, istediği insanın kart kullanımını takip ederek bütün alışkanlıklarını, sosyal statüsünü, kültürel özelliklerini, sevgili ve arkadaş seçimlerini ortaya çıkartabilirdi. Biraz kafası çalışan biri, kart kullanımındaki ayrıntılardan bir insanın kişiliği üzerine küçümsenemeyecek bir fikir sahibi olabilirdi.

başka bir dünya

Ayrıca bu bilgileri sağlayan dosyaların şifrelerini bulmak da, programcı için pek zor değildi... Çaylağa göre, programcı kişilikler hakkında daha sağlam bilgiler sağlayacak gizli, özel dosyalara da (psikolog görüşmeleri, okul kayıtları, küçük suçlar vb) girebilirdi. Çünkü El Tekno, Gaip Bilgi Merkezi'ni kuran üç büyük bilgisayar kuruluşundan biriydi ve bir bilgisayar dehası için ulaşılması imkansız tek bir şifre olabiliyordu. O da, Ana Bilgisayar'ın programına giriş şifresi. Bunu da sadece Gaip Belediye Başkanı bilirdi... Ama programcı bu şifreyi bilmeden de, Ana Bilgisayar'ın hafızası içinde dilediğince at koşturabiliyordu.

"Evet, El Tekno'da çalışan dahiyane bir bilgisayar programcısı için herşey mümkün. Bunu kabul ediyorum" dedi epeyce etkilenmiş görünen dedektif, "ama asıl soru bütün bu bilgilere sahip bir insanın başka insanların kaderini elinde tutacak kadar güç sahibi olup olamayacağı... Tanıstırıyor, evlendiriyor ve sonra da içlerinden birine diğerini öldürtüyor. "

"Tıpkı alınyazısı gibi" dedi çaylak...

"Ama cinayet ya da -birçoğunun kiralık katil tuttuğunu düşünürsek- öldürme duygusu karmakarışık bir içgüdü, çözülmesi güç psikolojik bir süreçtir. Herkes katil olabilir ama ancak çok özel durumlarda.." dedi dedektif. Çaylak hemen atıldı. "Ama her insanı katil haline getirebilecek biri mutlaka vardır. Hatta bir kişi değil belki binlerce kişi vardır. Hele bir de evlendiklerini düşünürseniz. Kaldı ki, programcı kurbanlarını evlendirdikten sonra bilgisayarının başında başka tesadüfler de planlamış olabilir. Örneğin korkunç bir ihaneti örgütlemiş ve yine bir başka plan yapıp, bu ihanetin ortaya çıkmasını sağlamış olabilir."

Dedektif susup kaldı. Programcı, bir çılgın bir dahiyse Ana Bilgisayar'a bağlı bir PC'nin başında gerçekten de bütün bunları yapabiliyordu... Bir an iliklerine kadar ürperdi... Ana Bilgisayarın sahip olduğu bilginin sınırsızlığı başına döndürmüştü. Bir an, PC'sinin başında onun cesetlere karşı duyduğu o garip saplantının farkında olan bir adam gözlerinin önüne getirdi. Ama nasıl? Nasıl bilebilirdi ki? Hangi ayrıntıdan, hangi bilgi kırıntısından yola çıkıp bunu bulabilirdi?

Dedektifi etkilemenin keyfini yaşamaktan çok, bundan sonra ne olacağının merakıyla yanıp tutuşan çaylak, ona ne düşündüğünü sordu. Usta, fazla düşünmeden ve içindeki tedirginliği bastırarak soğukkanlılıkla cevapladı: "Bir polis olarak elimizden bir şey gelmez artık. Geride kalan 6 çiftin boşandığını düşünürsek

programcının tasarladığı kader çizgisinin kırıldığını düşünebiliriz. Bir de, bu konuştuklarımızı hiç kimseye anlatmamak galiba en iyisi. Çünkü, bütün bunların mümkün olduğunu kabul etsek bile, herşey aptalca bir tesadüf de olabilir, bunu unutmamak gerekli". Çaylağın hevesi kırılmıştı. İkisi de tek kelime etmeden terastan çıkıp ofislerine döndüler.

Dedektif, masasına gitmeden önce kahve makinesinin manyetik okuyucu gözüne kartını dokundurdu ve "Sade şekerli" tuşuna bastı... O an, neler olduğunu söyle bir aklından geçirdi. Makineden sade şekerli bir kahve aldığı bilgisi, Polis Merkezi'nin bilgisayar kayıtlarına girmiş, kahvenin bedeli maaşından düşülmüş ve tüm bunlar Ana Bilgisayar'ın hafızasına kaydolmuştu.

Ana Bilgisayar bu ayrıntıyı dahi biliyordu. Evvelsi geceyi, bir bekar barında tanıştığı bir sarışınla geçirdiğinin de farkındaydı. Bütün misafirler, yabancı evlere ev sahibinin özel şifresini kullanarak girer ve manyetik kartlarını ancak böyle geçerli hale getirebilirlerdi...

Masasına oturduğunda, Ana Bilgisayar'ın insanların kafasının içinden geçenleri bilemediğini düşünerek rahatladı. Bir gün ciplerin beyinlerin içine dahi takılabileceğini ve o zaman Ana Bilgisayar'ın yerel bir Gaip Tanrısına dönüşüp Kader' i belirleyebileceği gibi garip düşüncelere dalıp gitmişken, ekranda birden çaylağın siması belirdi.

"Herşeyi bilmek ve görmek herşeyi belirleme gücünü de verebilir." diyordu heyecanlı bir ses tonuyla... "Bence bir rapor hazırlayıp, Ana Bilgisayarın özel ve gizli dosyalarına girişleri çok zor hale getirebiliriz."

"Haklısın" dedi gülümseyerek, "bunu yapabiliriz." Çaylağı giderek daha çok sevmeye başladığını düşündü... "Sizce o bir katil mi efendim? Yani, yaşasaydı ve bunları ispatlayabilseydik onu yargılayabilir miydik?" diye sordu çaylak, huzursuz bir yüz ifadesiyle.

Dedektif, bir müddet düşündü. "Ana Bilgisayar, bir gün, doğumumuzdan ölümü müze kadar herşeyi belirleyebilirle gücüne bile sahip olsa, eylemlerimizin tek sorumlusu yine de biz oluruz" demek istedi ama vazgeçti. Belki bir başka zaman söylerdi, yüz yüze konuşurken...

RASTLANTI MADDE VE ÖZGÜRLÜK

*paul veyne**

"[..J Birgün kendi kendime şöyle bir soru sordum:eğer benim yerimde Napolyon olsaydı ve mesleki tırmanışına başlamak için önünde ne Totilon, ne Mısır, ne Mont-Biane'dan geçiş gibi güzel ve anıtsal şeyler değil de, gülünç, zavallı bir kocakarı, üstelik te sandığındaki paralan çalmak için (mesleki tırmanış için, anlıyorsun ya?) öldürülmesi gereken bir tefeci kocakarı bulunsaydı ve başkaca da hiçbir çıkış yolu olmasaydı, acaba ne yapardı? Böylesine anıtsal olmaktan uzak, üstelik de... günah olan bir şey yaptığı için acı duyar mıydı?"

*PAUL VEYNE, *Comment on ecrit l'histoire*, Paris, Seuil, 1978. s.72-78'den Nazlı Ökten derleyip türkçeleştirdi. College de France'ta ders veren Fransız tarihçi Veyne'in Foucault'un yöntemiyle ilgili *Foucault revolutionne l'histoire* adlı çalışması yankı uyandırmıştır. Georges Duby, Veyne için birinci sınıf bir tarihçi diyor

Tarihsel açıklama, etkenlerin açığa çıkarılmasını az çok erteler; öte yandan. ayın altındaki bu dünyada etkenler üç türdür. Biri aynı zamanda önemsiz nedenler, kaza, deha ya da fırsat adı da verilen rastlantıdır. Diğer nesnel veriler, ya da koşullar ya da nedenlerdir; biz buna maddi nedenler diyeceğiz. Sonuncusu, nihai sonuçlar adını vereceğimiz özgürlük, karardır. Eğer insani ise, en ufak tarihsel "olgu" bile bu üç unsuru taşır; her insan doğduğunda dünyayı olduğu gibi kılan ve onu bir proleter ya da bir kapitalist yapan nesnel veriler bulur; bu insan amaçları için bu verileri maddi nedenler olarak kullanır, sendikalanır ya da grev kırar, sermayesini yatırır ya da yer, tıpkı heykeltraşın mermer bir bloku bir tanrı, bir masa ya da bir küvet yapmak için kullanması gibi. ; son olarak rastlantı, Kleopatra'nın burnu ya da büyük adam vardır. Rastlantı üzerinde ısrar edilirse Talihin planlarımızı altüst ederek eğlendiği klasik, bir tiyatro gibi tarih anlayışı çıkar karşımıza; nihai neden üzerinde durulursa idealist denen tarih anlayışına varılırL.]

Rastlantı ve derin nedenler

Yüzeysel olabilecek nedenlerle derin olabilecek nedenler adasında yaptığımız ayırım en azından üç anlamda ele alınabilir. Bir neden, farkedilmesi daha zorsa, bir açığa çıkarma çabası sonunda ortaya çıkıyorsa derin diye adlandırılabilir; o halde derinlik bilgi açısından derinliktir. Ama ikinci bir anlamda , derinlik gerçekten varlıkta olabilir: bir kelimedede tüm bir entrikayı özetleyen nedene derin denecektir; Fransız devrimi temelde bir burjuvazinin yükselişiyle açıklanır. 1914 savaşının kökenleri incelenirse, entrika bir kez kurulduktan sonra keskin bir bakış atılıp şu sonuca varılabilir: aslında bu savaş, marsistlerin düşündüğü ekonomik nedenlerden değil, tamamıyla diplomatik nedenlerden ve güçler siyasetiyle ya da kitle psikolojisiyle ilgili nedenlerden ileri gelmiştir. Küresel olan derindir. Son olarak derin neden düşüncesinin üçüncü bir anlamı vardır: en etkili, sonucuyla bedeli arasındaki oransızlığın en büyük olduğu nedenlere yüzeysel denir; söz konusu olan, verili bir eylem yapısının çözümlemesini içeren ve anlamı stratejik olan çok zengin bir düşüncedir: "Bu olay fitili ateşlemeye yetti", "bu rastlantı herşeyi engellemeye yetti", ya da "böylesi basit bir polis tedbiri karmaşaya tamamen son verdi" diyebilmek için tekil bir durumu tanımak ve bir strateji uzmanı gözüyle yorumlamak gerekir. O halde, Seignobos(l) gibi tüm nedenlerin geçerli olduğunu çünkü tek bir tanesinin yokluğunun veto anlamına geleceğini öne sürmek kurmacadır. Bütün nedenlerin sıralanacağı nesnel ve soyut bir süreçte hepsinin önemi aynı olurdu: ama o zaman nedenden söz edilemezdi, sadece sorunun verileri olan parametreler ve bilinmeyenlerin bağlı olacağı değişkenler, yasalar ve denklemleri ortaya konurdu. Capucines Bulvarı'ndaki kurşunlama olayının Louis-Phillipe'in düşüşü(2) için sadece bir vesile olduğunu söylerken bu olay olmasaydı illa ki tahtta kalacağı ya da genel hoşnutsuzluk yüzünden zaten düşeceği öne sürülmemektedir: Sadece bu hoşnutsuzluğun bir ortaya çıkış yolu aradığı ve kararlı olunduğunda bir vesile bulmanın hiç te zor olmadığı

çıkamaz sokak

doğrulanmaktadır; tarihin cini için bir *kazaya*, yol açmak tüm bir halkı öfkeliendirmekten daha hesaplıdır ve aynı derecede kaçınılmaz olan bu iki olayın bedelleri aynı değildir. Derin neden en az ekonomik olanıdır; 1900'lü yıllarda pek moda olan, toplumsal çalkantıların sorumlusu "elebaşların rolü üzerindeki tartışmalar bundan kaynaklanmıştır. Bir avuç elebaşı mı, toplumsal kendiliğindenlik mi? Bir emniyet müdürünün yüzeysel ama etkili bakış açısıyla, elebaşlarıdır, çünkü grevi durdurmak için onları hapse atmak yeterlidir; aksine, bir proleter devrimci yapmak için burjuva toplumunun olanca ağırlığı gereklidir. Tarih, rakibin kimi zaman bir insan, kimi zaman doğa olduğu bir strateji oyunu olduğundan emniyet müdürünün yerini rastlantı da doldurabilir: Kleopatra'ya burnunu, Cromwell'in kesesine kum tanesini konduran odur; kum ve bir burun pahalıya gelmez ve ekonomik nedenler kadar etkili nedenlerinin adı yüzeyselle çıkacaktır!...] Bulvardaki kurşunlama olmasa da ufakık bir olayın bile yurttaş-kralım düşüşüne neden olacağı öne sürülebilir, ama elbette ki bu olayın mutlaka olacağı kesin olarak ileri sürülemez: rastlantı ve emniyet müdürü bazen zayıf noktaya saldırma fırsatlarını kaçırmazlar, ve fırsatlar her zaman ele geçmez; Lenin 1917'de bunu kendine söylemiş olmalı, çünkü Plekhanov'dan çok daha akıllıydı ve büyük adam denilen, rastlantının tecessümü [cisimleşmesi] konusunda daha doğru fikirleri vardı...]

Fırsatlar ve derin nedenler ayrımı müdahale fikrine dayanır. Trotsky de böyle fikir yürütüyordu: gözüpek polis müdürleri olsaydı Şubat 1917 devrimi olmazdı; Lenin olmasaydı Ekim Devrimi olmazdı; tarihin olgunlaşması için Stalin'e güvenilebilirdi ve bugün Rusya Güney Amerika tipi bir toplum olurdu. Hiçbir harekette bulunmadığı 1905-1917 yılları arasında Lenin, nedensel olgunlaşma düşüncesinden stratejik "kapitalist zincirin zayıf halkası" düşüncesine geçti ve bu zayıf halka nedensel olarak en az olgun ülkede kırılıyordu. Tarih yüzeysel, yani etkili nedenler taşıdığına göre stratejiktir, çok farklı aygıtlar içeren ve tekil konjonktürler halinde bir dizi çarpışmadır; bu yüzden Trotsky'nin Rus Devrimi, büyük bir tarihi çarpışmanın bu ustaca çözümlemesi, inanç açıklamaları dışında marxist bir kitap değildir.

Tarihte rastlantı Poincare'nin rastlantısal olaylar tanımına tekabül eder. Bunlar, sonuçları başlangıç koşullarında algılanamaz çeşitlemelerle tamamen tamamen alt üst edilebilen mekanizmalardır. Söz konusu mekanizma bir tarafta (adı ister *Ancien regime* ister Antoine, ister çarlık olsun) bulununca ve algılanamaz çeşitlemenin yaratıcısı (güzel burunları, Lenin'in dehasını yaratan rastlantı, doğa ya da eksiklik) karşı tarafta bulununca birinci tarafın maruz kaldığıyla ikinci tarafın gücü arasındaki oransızlık öyledir ki, ikincinin birincinin zırhındaki zayıf noktaya dokunduğunu söyleriz!...]

Şunu hemen söyleyeyim ki, bu 'sorun'üzerine çok, ama çok kafa yordum, öyle ki Napolyon'un bu işten acı duymak şöyle dursun, bu işin anıtsal bir iş olup olmadığı gibi bir konunun aklının köşesinden bile geçmeyeceğini, hatta... bu işin insana acı verebileceğinin farkında bile olmayacağını anladım (nasılsa birdenbire anladım bunu) ve böyle düşündüğüm için müthiş utanç duydum... Önünde başka bir yol yoksa hiç duraksamadan kadının işini bitiriverirdi Napolyon!. Ben de düşünmekten vazgeçip bu otoritenin örneğine uygun olarak ... cinayeti işledim..."

*Suç ve Ceza
Dostoyevski*

(1) 1854-1942 Alman tarih okulundan çok etkilenen Fransız tarihçi. Yalnızca maddi olayı saptamak amacını güden eleştirel yöntemi Annales okulu tarafından sert bir biçimde eleştirildi.Ç.N.

(2) Şubat 1848'de, eşit ve genel oy hakkına karşı olan başbakan Guizot'nun görevden alınması için Paris'te düzenlenen gösteride halkı ateş açılmasıyla başlayan 1848 devrimi, Lous-Philippe'in tahttan çekilmesiyle ve cumhuriyetin ilanıyla sonuçlandı.Ç.N.

GÖLGE DEVLET VE KORKU FİLMLERİ

murat ölsoy

Hitler'in propaganda bakanı Goebbels'in -Avrupa'daki nadir yasak kitaplardan biri olan- propaganda teknikleri üzerine yazmış olduğu kitabı okumam gerekiyordu. Bu kitabı okumak için gizli merkezlerden birine gitmem gerekiyordu. Holywood sinemasının kalıplarını özümsemeliydim.

Korku filmleri başlangıcı.

Polisyeler, dramlar, komediler, hatta aşk filmleri yapılacaktı. Toplumun iskeleti, deformasyonlar bu filmlerin itici gücüyle kendiliğinden onarılacaktı. Basit değerler yüceltilecekti. Yedi ana gühahı, on kutsal emri işleyecektik adeta: zina yapma, israfetme, çalma, öldürme, aileni koru, dürüst ol, vergini öde... Böylece gecelen rahat uyuyabilirsin, kapını ne cin çalar ne sapık!

Bütün pencereler buğulanmış, akşam alelacele caddelerin üzerine çökmüş, insanlarda sıradan bir telaş, her zamanki cumartesi akşamlarından biriydi. Eve dönmek istemiyordum. Nereye gideceğime de karar vermemiştim. Sinemadan çıkmış cadde boyunca amaçsızca yürüyordum. Kısa bir süre önce aşık olmuştum. Filmdeki kadına hem de. Kendi kendime gülüyordum. Dışarıdan bakan birinin oldukça ciddi bulacağı bir çehrem, şemsiyem ve uzun siyah bir pardösüm vardı. Fakat içimde tutuşmuştu bir kez aşk. İmkansızlığı güldürüyordu beni. Birilerine rastlasam da bu durumumu anlatıp dalga geçsem, dalga geçsem de kurtulsam diye sağa sola bakınarak yürüyordum. Bu caddede, bu akşam insan mutlaka birilerine rastlar. Zaten bu tür rastlantılar rastlantıdan çok bir randevuya benzer. Bildik bir köşebaşından sapılır, bir yere girilir, içecek bir şeyler ısmarlanır, birbirinin aynı sohbetlerden biri yapılır; o gece, yalnızlığın kemikli ellerinden kurtarılır.

Birden tanıdık bir sesle irkildim. Seslenen eski sevgilimdi. Dört yıl önce küçük bir kız olarak terkettiğim eski sevgilim şimdi karşımda duruyordu. Sıkıntıyla geçiştirecek gibi oldum fakat şaşırtıcı bir beceriyle beni ancak çok iyi taniyanların hissedebilecekleri haleti ruhiyyemi bir anda çözüp mızıldanmama meydan vermeden kararlan çabucak

aldı ve o bildik yerlerden birine girip kahvelerimizi söyledi bile.

Saygılı bir tonda konuşuyorduk birbirimizle. Sanki hiç birlikte olmamışız gibi, sanki yeni tanışmışız gibi özenli. Biraz da tehlike kokusu alıyorduk bu görüşmeden. Ufak ufak birbirimizi yokluyorduk. İlk adımda öğrenilmesi gereken, şu anda birileriyle birlikte olup olmadığımızdı. İki tarafın da ciddi bir ilişkisi olmadığı anlaşıldığında geçmişe doğru küçük ve bağışlayıcı bir muhasebe bölümüne geçildi. Sonra yapılan işler ve bu günkü durum. Bir kaç saat geçmiş olmalıydı ve ikimiz de kararsızdık. En azından ben ne yapacağımı kestiremiyordum. Bir yandan şaşkındım çünkü o bıraktığım küçük kız gitmiş yerine bir işkadını gelip oturmuştu. Masumiyet gitmiş, kıskırtıcı, davetkar bakışlar gelmişti. Benim cephem ise darmadağındı. Ondan sonraki dört yıl boyunca ciddi bir ilişkim olmamıştı. Yani aşık olmamıştım. Aşık olmak için kendimi zorlamış fakat her seferinde onun doğru kişi olmadığını anlamıştım. Hep o özel ve çılgın insana rastlayacağım günü beklemiştim. Fakat bu müthiş bir paradokstu zaten. Kendisini özel hissedene bir insan doğal olarak çok mükemmel bir sevgiliyi hayal ediyor, ve hayalgücü ne kadar incelirse böyle bir insana rastlamama olasılığı da o derece artıyor. Aradan zaman geçince, insan

Hep o özel ve çılgın insana rastlayacağım günü beklemiştim. Fakat bu müthiş bir paradokstu zaten. Kendisini zel hisseden bir insan doğal olarak çok mükemmel bir sevgiliyi hayal ediyor, ve hayalgücü ne kadar incelirse böyle bir insana rastlamama olasılığı da o derece artıyor. Aradan zaman geçince, insan kaybettiği yılların acısını karşısına çıkanlardan çıkarmaya çalışıyor ve durum gittikçe kötüleşiyor. Belki de bu gerilimden sıyrılmak için o akşam demin de dediğim gibi garip bir şekilde Juliette Binoche'a aşık olmuştum.

kaybettiği yılların acısını karşısına çıkanlardan çıkarmaya çalışıyor ve durum gittikçe kötüleşiyor. Belki de bu gerilimden sıyrılmak için o akşam demin de dediğim gibi garip bir şekilde Juliette Binoche'a aşık olmuştum. Acaba ona bundan bahsedip havayı yumuşatıp geceyi onunla birlikte mi geirseydim? Bu tür ayıp düşünceler aklımdan geçmedi değil, ama olayları akışına bıraktım.

Evinin kapısını açarken içimde bir tedirginlik vardı. Herşey bu kadar hızlı mı olmak zorundaydı? İçeri girdiğimizde birdenbire kapının arkasına saklanmış olan iki adam üzerime atıldı ve biri ağzımı kapattı diğeri ise ellerimi ve ağzımı bağladı. Gözüm eski sevgilime iliştiğinde küçük dilimi yutacak gibi oldum. Çünkü adamlar onunla ilgilenmiyorlardı bile. Bu da tuzağa dştğmm en açık deliliydi. Fakat neden? Ne nemim vardı ki. Kendi halinde bir adamdım. Arada sırada yazdığım garip öyküler dışında hiç bir özelliğim yoktu. Sevgilimin de bu derece düşman olacağı kadar kötü bir ayrılık değildi, diye hatırlıyorum. Sonra şimşek hızıyla tüm bunların bir şaka, bir kamera şakası veya sonradan gülünecek bir sürpriz falan olabileceği aklıma geldi. Fakat olaylar hiç de te lehime gelişmiyordu.

Tam bunları düşünüyordum ki sevgilim sandığım kadın kulağıma eğilip bir yılan gibi tıslayarak: "Dört yıldır bu günü bekliyordum. cm almak için bekledim. Nedenini bilmiyorsun değil mi? Bilmezsin tabii. Hatırlıyor musun sana en son ne dediğimi?... Hatırlayamazsın, çünkü hiç bir şey söylememiştim. Sen abuk sabuk bir terketme konuşması yaparken, ne kadar da kötü hazırlanmış bir konuşmaydı yarabbim, neyine aşık olmuştum ki senin, her neyse, sen öylece bir şeyler gevelerken ben tek kelime etmeden yüzüne bakıyordum. Sevdığım adamı arıyordum gözlerinde. Ne aptalmışım. Anlamamı bekliyordum..." Ağzım sıkıca bağlı olduğu için hiç kımıldamadan onu dinliyordum. O ise büyük ve keskin bir bıçakla pantolonumun önünde büyük bir delik açıyordu. İki adam ise büyük siyah bir çantadan bıçaklar, makaslar, bisturiler, iğneler, gazlıbezler çıkartıp yemek masasın üzerine özenle yerleştirilordlardı. Bir kbusun içine düşmüş olduğumu anlıyordum. Aşkın ne kadar tehlikeli bir duygu olduğunu düşünüyordum ki: "Sana olan aşkımdan ıldırdığımı sanma! O kadar da uzun boylu değil. Fakat senden ayrıldıktan sonra hamile olduğumu öğrendim. On yedi yaşındaydım ve içimde beni terketmiş, beni hiç sevmemiş bir adamın çocuğunu taşıyordum. Onu dünyaya getiremezdim. Aldırdım. Ve onunla birlikte her şeyimi, kadınlığımı da almak zorunda

kalmıştı doktorum. Bir daha çocuğum olmayacak anlıyor musun! şimdi intikam değil istediğim, adalet! Kısasa kısas." Yüzüm ne hale gelmişti kimbilir. Hayatımda böylesine dehşete kapılmamıştım. Dizlerim titremeye başlamıştı bile. O ise bir yandan yumurtalıklarımı avuçlarında sıkıyor bir yandan da ıslıklı bir fısıltıyla: "Bu amcalar niye buradalar biliyor musun, kadınlığının katili? Küçük bir operasyon için. Bir ikinci sünnet meselesi. Birazdan senin o çok değerli cinsel organını kesecek olan bu amcalar onu bir güzel pişirip sana yedirecekler anladın mı?" son sözleri ile birlikte yumurtalıklarımı öyle bir sıktı ki artık dayanacak gücüm kalmamıştı. Kendimden geçmişim. Kvette soğuk suyla beni yıkarlarken kendime geldim. Sanırım -Tanrım çok utanç verici-altıma kaçırmışım. Gayri ihtiyari organlarımın yerinde olup olmadığının kontrol ettim. Herbir parçası ayrı ayrı ağrıyordu. Beni giyindirdikten sonra salona taşıdılar ve rahat bir koltuğa bıraktılar. Artık ellerimi ve ağzımı bağlamaya gerek duymuyorlardı. Ve salonda daha önce olmayan bir adam vardı. Bir ileri bir geri yürüyüp sinirlerimi geriyordu. Gerginliğini odadaki her şeye bulaştırıyordu. Eski -katil ruhlu- sevgilim ve iki cellatı ortadan yok olmuşlardı.

"ok güzel korku hikayeleri yazabileceğinden eminim. Fakat istediğimiz film senaryolarını yazabileceğine inanmıyorum. Bunun için uzun bir eğitimden gemen gerekli. Ne yazık ki hiç vaktim kalmadı. Benim de hesap vermem gereken merciler var. Bak delikanlı, bu bizim için çok ciddi bir iş. Sandığandan çok daha ciddi. Öykülerini inceledik ve elimizde senden daha iyi bir seçenek olmadığına karar verdik."

Aklıma bir türlü toparlıyamıyordum. Ne korku öyküsü, ne senaryosu, ne mercisi?... Büyük bir ihtimalle şu anda bir türlü uyanamadığım bir uykunun içinde kbuslar serisi yaşıyordum. Anlaşılan deminki bölümden bir zayıat vermeden kurtulmuştum. Sesim bir çığlık gibi ıktı: "Anlayamadım?!"

Adam bütün emekleri boşa gitmiş bir ğretmen gibi bunalarak: "Sana maddeler halinde açıklayacağım, bak iyi dinle, bir daha tekrar etmeyeceğim. 1. Bize korku filmi senaryoları lazım, hem de çok acele. 2. Senin bu senaryoları yazmana karar verdik. 3. Eski sevgilinle başın belada ve eğer işbirliği yapmazsan seni onun ellerine bırakıp buradan hemen uzaklaşacağım."

Adamın aka yapar gibi bir hali yoktu. Eski sevgilimin de. Ama benim gibi etliye stlye bulaşmayan bir adam nasıl oluyor da böyle bir maceranın ortasında buluveriyordu kendini. Üstelik sevgilimin başına gelen de milyonda bir olacak bir talihsizlikti. Bir kaıklar şebekesinin eline düşmüştüm ve hemen onaylamak dışında yapacak bir şey dşunemedim açıkçası.

"Gzeel! şimdi bana siyasi düşüncelerini, hayat görüşünü, ahlak anlayışını anlat.." Nedense bu soru ilgimi çekmişti. Genelde hiç kimse bunları merak etmez, etse de böyle açıkça sormazdı. Hem de bu şartlar altında. Anlatmaya giriştim. Kafamın karışıklığını olduğu gibi masaya döktüm. Fakat o sıkıntıyla saatine bakıyor beni doğru düzgün dinlemiyor gibiydi.

"ok güzel. şimdi tüm bu söylediklerini unutmanı istiyorum. Hepsini! Sana yaşadığın ülkenin hiç bilmediğin gerçeklerini anlatacağım. Bunların her kelimesini aklında tut..."

Ve yüzyıl başındaki devrimden, imparatorluğun yıkılışından alarak anlatmaya girişti. Ademden başlamadığına şükrederek dinlemeye başladım. Hatta belki de odanın dışında fenni sünnet aletlerini temizleyen adamların varlığını bile unutmuştm.

"Devrimin gerekliliğinin farkında olmana sevindim. Gerekiydi ve yapıldı. İmparatorluğun tasfiyesi gerçekten de zorlu fakat kaçınılmaz bir süreçti. Hata yapmamak gerekiyordu. Yeni ve tutarlı bir sistem kurulmalıydı. Kötü unsurların yok edilip iyi unsurların şekil değiştirerek devamlılığı arzulanıyordu. Fakat bu nasıl yapılacaktı. Olayları kendi akışlarına bırakırsan ne olur? Hep kötüye gider. Doğanın kanunudur. İçlerini rastlantıya bırakmak kumar oynamaktan beterdir. Kumarda hiç olmazsa elindeki kadar kaybedersin. Her an kazanma ihtimalin vardır. Fakat bir savaş asla tesadüfen kazanılmaz. İnsanların ve toplumların yaşamında raslantıya izin verilmemeli. İşler şansa bırakıldığı ölçüde batağa saplanır. Her şeyin olabildiğince belirlenmesi gerekir. Örneğin insan yaşamını ne kadar iyi planlarsa o kadar zamanına hakim olur ve zamana hakim olan zgr olur. Gündelik yaşayan bir insan sürekli zaman kaybeder. Daha önceden hesaplayabileceği durumlar karşısına çıkınca hazırlıksız olduğu için şaşalar, sıkıntıya düşer, yıpranır. Oysa herşeyi önceden planlayan bir insan olasılıkları daha onlar gerçek olmadan tanıdığı için kolayca başa çıkar.

Toplumların hayatı da böyledir. Kendini raslantılar denizine bırakmış bir ülke kısa zamanda boğulup gider. O yüzden işi şansa bırakmamak gerekiydi. Ve devrim kurmayları kararlarını verdiler: iki devlet kuracaklardı!"

"İki devlet mi?" Kendimi bu akıldışı dialoga kaptırmıştım artık.

"Szm kesme delikanlı, sabırlı ol... Her neyse iki devlet diyordum değil mi... Evet iki devlet kurdular. Biri herkesin gözü önünde duran, bir başkentte ikamet eden, hantal, bürokratik ve akıldışı devlet."

"Diğeri de görünmeyen, gizli, belli bir merkezi olmayan dinamik ve akıllı devlet mi?"

"stne bastın. Aynen yle. Gölge devlet. Aynen görünen devlet gibi belli bir hiyerarşisi olan, olayları gerçekten denetleyip ülkenin kaderini elinde bulunduran devlet." Büyük bir sırrı işşa ettikten sonraki rahatlamaya gömülen bu kır saçlı asker emeklisine benzeyen adam dostça kolumu tutarak: "Yoksa sen bu televizyonda şaklabanlık yapan adamların, koskaca ülkeyi gerçekten idare ettiklerine inanıyor musun? Bu kadar aptal olamazsın. oktan yıkılıp giderdi."

Artık hikayeyi kabullenmiştım: "şimdi de durum pek parlak gözükmüyor..." Hiç bir şeyin grndğu gibi olmadığını söyleyeceğini düşünüyordum. Bu sefer yanıldı. "Haklısın. Bir sürü şey kötüye gidiyor. Fakat bu olası durumların en iyisi, bana inan. Çok daha korkunç olabilir. Gizli Devlet elinden geleni yapmaya alışıyor. Tüm değişkenleri denetlemeye ve değiştirmeye uğraşıyor. Fakat insan denilen mahluk ne yazık ki bir iradeye sahip. Üstelik gizli devletin farkında olan ya da en azından varlığından kuşkulanın diğer devletlerin eylemleri de var. Bunların ayrıntılarını aıklayama yetkim yok."

Yapılacak bir şey yoktu. Yumurtalıklarımdaki ağrı ve midemdeki yanma bir kbusun içinde olmadığını söylüyordum. O halde bu durumun iki açıklaması olabilirdi. Ya bu delirmiş ve gözü dönmüş insanlardan oluşmuş bir rgtt ya da anlattıkları gerçekti. O anda, o olağanüstü koşullar altında her iki durum da gerçek olabilmemiş geldi bana: "Yani siz?"

"Evet ben Gölge Devlet'in memurlarından biriyim. Fakat bunun şimdi bir önemi yok. nemli olan senin insanlar hakkında ne dşndğu?"

"İnsanlar mı? Çoğu sıradan, otomat gibi onları etkilemek çok kolay gözüküyor. Fakat yine de yapacaklarını önceden kestirmek güç. Bazı özel insanlar ise gerçekten de diğerlerinin atacakları adamı çok iyi tahmin edebiliyorlar. Her halde bu tür insanlar Gölge Devlet'e hizmet veriyorlardır."

"Dediğin doğru onların davranışlarını önceden kestirmek güç. Gölge Devlet içinde insan psikolojisi ve propaganda üzerine özelleşmiş bir birim vardır. Buradaki uzmanlar şuna inanırlar: Çevre herşeydir. Doğuştan gelen özellikler yüzde doksandokuz aynıdır. Fakat çevre her şeyi belirler. Hiç bir şey rastlantısal değildir! Kimini katil kimini doktor kimini yargıç kimini orospu yapar. Koşulları değiştirdiğin zaman bir beyefendi azılı bir sapığa dönüşebilir. Bu ülkeyi ülke yapan da üzerinde yaşayan insanlar olduğuna göre Gölge Devlet'in bu insanların psikolojileriyle yakından ilgilenmesi kadar doğal bir şey olamaz değil mi!"

Yorulmuştum. Tüm bunların neden ve nasıl korku filmlerine bağlanacağını sıkıntıyla merak ediyordum. Korku! Tabii ya korku. En önemli dürtülerden biri. "Niyetiniz insanları korkutarak sindirmek mi! Bana yaptığınız gibi..."

"Sen daha akıllı bir delikanlıya benziyorsun. Daha şık bir şekilde söyleyebilirsin. Bak şimdi sorun şu: İnsanlar artık eskisi gibi değil. Hiç bir şey eskisi gibi değil. Ne yapacaklarını önceden kestirmek pek kolay olmuyor. Oysa biz biliyoruz ki plan yoksa, insanlar rastlantılar denizinde boğulurlar. Plan olmazsa denetim ve önceden tahmin mümkün olmaz. Oysa iyi bir devletin her şey hazır olması gerekir. Masumları koruması gerekir. Suç oranları gittikçe artıyor. Diğer ülkelerdekinden daha yavaş ama yine de bir artış var. Suçluları yakalayıp cezalandırmak Görünen Devlet'in işi; Gölge Devlet suçun işlenmesini önlemek zorunda."

"Siz de çareyi korku filmlerinde buldunuz öyle mi?"

"O kadar basit değil delikanlı. Bu büyük bir proje. Bu gece gerektiği kadar sana anlatılıyor. Evet medya bu projenin belkemiği fakat tek başına değil. Her neyse basit, adı suçlan ele alalım. İnsanlar zaman zaman son derece saldırganlaşıyorlar. Gerek fiziksel olarak gerek başka biçimlerde. Kötü davranmak, rencide etmek de bu saldırganlaşmanın bir parçası. Bir güvenlik sorunu gibi gözükse de aslında psikolojik bir sorun. Özellikle kadınlara karşı işlenen suçlarda büyük bir artış var. Yaptığımız araştırmalar gösterdi ki erkekler kendi sınıflarından

veya aşağı sınıflardan kadınlara daha fazla saldırgan tutum içine giriyorlar. Çok daha kışkırtıcı ve güzel bir kadına nedense pek fazla ilişmek istemiyorlar. Üst sınıfa duydukları korku ket vuruyor davranışlarına. Oysa aşağı sınıftan bir kadın iki kat korunmasızdır. Onları engelleyen ne: korku! Şimdi kafayı çalıştır evlat... Bir dizi korku filmi üretilecek. Sen de bu filmlerin senaryolarını yazacaksın."

Belki de hayatta aldığım en iyi teklifti. Ne yazık ki ücreti soracak konumda değildim: "Siz ciddi misiniz?"

Adamın basbas bağırıp üstüme atılacağını sanırken o sadece sabırla gülümsedi: "Sizler, bazen ne kadar dar görüşlü olabiliyorsunuz şaşıyorum. Hiç yabancı korku filmi seyretmedin mi? Mutlaka seyretmişsindir. Seyrederken iki satır düşünmedin mi hiç? Senaryoların basitliği de mi gözüne batmadı? Örneğin, korku filmlerinin ilk yarısında kimler ölür?"

Bir dolu film geldi aklıma ama mantıklı bir cevap üretemedim. Adamın cevapları hazırda zaten: "Toplum kurallarını ihlal eden gençler, ahlaksızlık, zina yapanlar, sıradışı insanlar... Peki, tüm belaların üstesinden gelen kahramanın özellikleri nelerdir? İdeal insandır o. Ahlaki açıdan olunması gerektir. Kullandığı araç nedir? Sağlam bir inanç ve ahlak. Gözünün önüne geliyor mu bu filmler şimdi?" Başımı sağladım. "Güzel, hiç bir şeyin tesadüfi olmadığını anlamışsındır umarım. Her başarının ardında iyi bir plan vardır."

Pes etmiştim: "Ne zaman başlamamı istiyorsunuz?" "Hemen! Başından beri söylüyorum, hiç vaktimiz yok. Amirlerim yarın sabah masalarında en az on adet iyi sinopsis görmek istiyorlar. Ve sen çene çalarak vakit geçiriyorsun." Çantasından küçük bir bilgisayar çıkardı ve masanın üzerine kurdu.

O gece sabaha kadar neler yazmadım ki... Birlikte günün ilk ışıklarını görene dek çalıştık. Artık buradan nasıl kurtulacağımı değil sadece insanlarımızın bilinçaltılarında ne gibi korkular, hangi arketipler olduğunu düşünüyordum. Cinlerden, büyülerden, gizli güçlerden, yatırlardan, tehlikeli elyazması kitaplardan, falcılardan bahseden bu filmlerin ortak özelliği saldırgan tarafın -ki genellikle bu halkın gerici ve ahlaki olarak yozlaşmış kesimi olarak gösteriliyordu- korkunç bir şekilde cezalandırılması ile nihayetleniyordu. Bildiğimiz "kasaba çıldırdı" veya "kasabaya gelen yabancının yarattığı dehşet" temalarının ters yüz

edilmiş halleriydi. Mağdurların saldırgan kitleyi bizzat cezalandırdıkları kurgular. Öyle ki bu filmleri seyrettikten sonra geceleyin sokakta yalnız bir kadın gören saldırgan ruhlu vatandaşımız kaçacak delik arayacaktı.

Sabah olduğunda adamın yüzünde keyifli bir ifade vardı. Bunların onaylanmasının ardından yenilerine başlamam gerektiğini söyledi. Ayrıca başka konularda da filmler yaptıracaklarını fakat bu konuları işleyebilmem için biraz eğitilmem gerektiğini söyledi. Örneğin Hitler'in propaganda bakanı Goebbels'in -Avrupa'daki nadir yasak kitaplardan biri olan- propaganda teknikleri üzerine yazmış olduğu kitabı okumam gerekiyordu. Bu kitabı okumak için gizli merkezlerden birine gitmem gerekiyordu. Holywood sinemasının kalıplarını özümsemeliydim. Korku filmleri başlangıçtı. Polisiyeler, dramlar, komediler, hatta aşk filmleri yapılacaktı. Toplumun iskeleti, deformasyonlar bu filmlerin itici gücüyle kendiliğinden onarılacaktı. Basit değerler yüceltilecekti. Yedi ana gühahı, on kutsal emri işleyecektik adeta: zina yapma, israf etme, çalma, öldürme, aileni koru, dürüst ol, vergini öde... Böylece geceleri rahat uyuyabilirsin, kapını ne cin çalar ne sapık!

Yıllarca sürececek bir planın başında olduğumuzu anlamıştım. Eski sevgilimin tehditlerinde ciddi olup olmadığını sorduğumda ilk defa kahkahalarla güldü. Tabii ki herşey bir senaryoydu. Korku filmleri yazacak bir yazarın dehşeti önce kendisinin tadması gerektiğini söylerken hala gülüyor ve altıma kaçırdığım sahneyi hatırlatarak benimle dalga geçiyordu. Evet eski sevgilim bana kızgındı ama anlattıkları gerçek değildi. Zaten şu anda evli ve bir bebeği olduğunu söyledi.

Oradan ayrıldıktan sonra bütün günü uyuyarak geçirmiştim. Uzun bir uykunun ardından herşeyi birer birer düşünüp durumu değerlendirmeye karar vermiştim. Aklım allak bullaktı. Dün gece yaşadıklarım bir kâbus değildi çünkü oram hâlâ ağrıyordu ve o adamlar bir grup kaçık değilse ben de bu sabahtan itibaren Gölge Devlet dedikleri yapının bir çarkıydım. Görevim neydi? Senaryo yazmak! Ya da toplumu denetleyecek, yönlendirecek yani kültürün doğal akışını engelleyecek gizli setlerin ve barajların yapımında teknisyen olacaktım. Düşündükçe aklım karışıyor, düşündüklerim inandırıcılıklarını yitiriyorlardı. Belki de o caddede sinemadan çıktıktan sonra aniden delirmiştim. Bu bile çok daha mantıklı görünüyordu. En güzeli tüm bunları yazarak

düşünmekti. Kağıt aramaya başlamıştım ki kapağında Juliet Binoche'un bir fotoğrafı bulunan bir dergi kayıp geldi kitapların ve gazetelerin arasından. O buğulu bakış beni bambaşka yerlere sürükledi bir an için. Fakat belki Gizli Devlet'in içinde yüксеlebilir hatta onların sayesinde önemli bir sinemacı olur ve hatta onunla tanışabilirdim... Kendi kendime güldüm.

Sonra insanlar geldi gözümün önüne... Yorgun argın koltuklarına kurulup, kendilerini oyalayacak, rastlantıların ve hoş sürprizlerin yer almadığı hayatlarını bir kaç saat olsun unutturacak filmlerde düşlere dalıp giden, esas kızlara ve esas oğlanlara aşık olup kanal değiştirtince unutan ve belki de rüyalarında masum kaçamak aşkları farkında olmaksızın yaşayan sıradan mutsuzlar... Yani benim gibiler...

Ve karanını verdim. Aptalca da olsa, hiç bir anlamı olmasa da insanlara karşı kurulan bir komplonun parçası olmamalıydım. O garip adamın dedikleri gerçek bile olsalar insanları birer otomat gibi programlamaya çalışmak, onlara rağmen ve onların haberi olmaksızın onlar için bir şeyler yapmak yanlış bir şeydi. Hayatı yaşanılabilir kılan şey biraz da hoş tesadüfler ve akıldışı davranışlarımız değil miydi? Aşk insanın başına gelebilecek en güzel rastlantı değil miydi?

Herşeyi açıklayıp aramızdaki anlaşmayı bozmak üzere kağıda kaleme sarıldım. O sırada bir daha herhalde karşılaşmayacağım adamla aramızda geçen son dialog geldi aklıma:

"Peki şimdi bu kapıdan çıkıp size ihanet edersem, sırlarınızı açıklarsam ne yaparsınız? Öldürür müsünüz?"

"Ne münasebet! Sen bizim yerimizde olsan ne yaparsın? Böyle bir hareket yapıp açıklamalarını haklı çıkarır mısın? Hayır tabii ki... Üstelik anlatacaklarına kim inanır?"

Kimse inanmasa da ben anlatıp kendimi rahatlatmak istedim. İnanıp inanmamak size kalıyor.

TUĞCU, O.HENRY, ROBINSON CRUSOE, ALTHUSSER VE BEN!

nazlı ökten

"Evet, çünkü benim de kendime özgü arzularım, ya da iyice sadeleştirirsek, bir arzum vardı: o zaman olanaksız bir şey.

Kendi hesabıma yaşamak, boş arsada top oynayan afacanlara katılmak, ilkokuldaki Fransız ve Arap çocukların arasına karışmak, karşıma çıkan erkek ve kız akranlarımla parklarda ve korularda oyun oynamak arzusu.

Annem bunu her zaman yasaklıyordu, çünkü, iki adım ötede, hatta aynı sırada oturuyor olsalar bile, 'onların ana-babalannı tanıımıyorduk': gidip de onlarla konuşulur muydu hiç! Nasıl insanlar olduklarını bilemezdik ki!.. İkimden karşı çıksam da her zaman annemin dediği oluyordu. Yalnızca onun isteklerinde vardım, asla kendiminkilerde değil; benimkiler ulaşılmaz bir yerdeydi."

*Gelecek Uzun Sürer
Louis Althusser*

Çocukluk yıllarımda O. Henry'nin kısa öyküleri ve Kemalettin Tuğcu'nun romanları başka hayatların o tuhaf hüzünlü kokusunu benimkine taşırdı. .O. Henry'nin bitmek bilmez sürprizleri yaşamı iyi ya da kötü farketmez, ama en azından ilginç kılardı. Benimki gibi görece rahat ve sakin -muhallebiden- bir yaşantısı olan bir çocuk için kader ve kötü ya da nadiren iyi tesadüflerin altüst ettiği yaşamlar büyüleyiciydi. Talihsiz bir kaza, mutlu tesadüfler, olmadık karşılaşmalar insanları beklenmedik durumlarla mücadele etmek zorunda bırakır, böylece bir tür irade sınavından geçenler mutlu sonları, haketmişlerin iç huzuruyla karşılardı. Tuğcu'nun bir romanında yeni bulduğu iş sayesinde, bakmakla yükümlü olduğu kardeşlerine yakacak odun, ekmek ve helvadan oluşan sade bir akşam yemeği götürmeyi başaran 13-14 yaşlarındaki kahramanın -çünkü Tuğcu'nun romanlarında kimsenin ciddiye almadığı bir çocuk değil bir kahramansınızdır- içine sığmayan mutluluğunu kıskançlıkla defalarca okuduğumu hatırlıyorum.

Defalarca okuduğum romanlardan biri de Robinson Crusoe idi. Tüm insanlardan uzakta, tek başına hayatta kalmaya mahkum bu adamın bu amaç için attığı her adım, kulübesini kurmak, elinde kalan bir kaç parça malzeme ve doğadan topladıklarıyla alet üretmek için yaptığı her hareketi tekrar tekrar okurken sanki birgün böylesi bir durumun başıma gelmesi halinde yapacaklarımı hesaplamaya çalışıyordum. Aslında tüm bu, yaşamın insanı çekeceği sınavlara göğüs gerebilmek düşüncesi bir birey olmak ve kendi kaderini kendi elinde tutmak arzusuyla çakışıyordu sanırım. On yaşıdaysanız ne yapıp ne yapmayacağı tamamiyle başkalarının kontrolünde olan (şimdi kontrol sanki bizde mi dediğinizi duyar gibiyim) bir varlıksınızdır ve iradeniz kereviz yememe konusunda yaptığınız inatlaşmalarlasınırlanır.

İşte bu noktada tüm yaşantınızı, okula gitmeyi, erken yatmayı, süt içmeyi altüst edecek şeyler olsun istersiniz, işte bu yüzden karı bırakın, bomba ihbarlarının bile okulu tatil etmesi her çocuk için en büyük sevinç kaynağı, en derin özgürlük nefesidir. Bu anlamda hiç büyümeyiz: bir piyango bileti herşeyi altüst edecek ve gündelik esaretimize son verecektir. Çarkların tıkırtısını takip etmekten yorgun ayaklarımız uçan bir balonun peşine takıldığında kentin kalorifer dumanları arasından sıyrılıp asırlık ağaçların en üst yapraklarına küçük hışırtılarla değerek uzaklaşıp bilmedik renkte balıkların kaynaştığı uzak bir sahlin yumuşak dalgalarıyla kumların birleştiği o kutsal noktaya geçecektir. Oturduğumuz yerde başımıza birşeyler gelerek yaşantımızın değişmesi düşüncesi ürkütücü olduğu kadar büyüleyicidir de. Başka bir insan olma hakkı verilmiştir bize, gündelik hayatın kendi içine dönüp duran bir sarmalda bizi ve irademizi yutan güvenli tıkırtısı, yine irademiz dışında bir güçle sarsılmıştır. Kimimiz için böylesi bir sarsıntı özlem ve sesizlikle beklenirken kimimiz güvenle sallanan beşiğimizden hiç inmek istemeyiz. Ve yalanlar beşiğimizi dikkatle sallar. İyiler iyiliği ve kötüler kötülüğü haketmiştir ve dünya mümkün olan dünyaların en iyisidir.

düşdeğirmeni

HERŞEY BİR ANDA OLDU

orhan cem çetin

Fotoğrafçının Notu:

Herşey bir anda oldu. İlk şaşkınlığımı üzerimden attığımda, fotoğraf makinemi otomatik bir hareketle gözüme dayamış olduğumu farkettim. Sonrasını vizörden izledim. Ayar yapmaya fırsatım yoktu. Peş peşe üç kez deklanşöre bastım ve film bitti. Heyecan içinde atölyeme dönüp karanlıkodaya daldım. Ve üç kareden yalnızca birinde işte bu görüntüyü bulabildim. O ana kadar koruduğum coşkum sönmüvermişti. Kendimi bir salak gibi hissediyordum. Böyle hissetmekte haklı mıydım, haksız mıydım hâlâ kestiremiyorum.

kara göründü!

SCHRÖDINGER'İN KEDİSİ

*heinz r. pagels**

*Bu küçük hatalara
neden olan şey nedir?
Bilgisayar anahtarları o
kadar küçüktürler ki
yüksek enerjili bir
kuantum parçacığı,
üzerlerinden geçip
yanlış çatışmalarına
sebep olur. Bu kuantum
parçacıklarının
kaynağı, yonganın
yapılmış olduğu
maddenin doğal
radyoaktivitesi veya
dünyaya yağmakta olan
kozmetik ışınlarıdır.
Küçük hatalar belirsiz
evrenin bir parçasıdır;
nerede ortaya
çıkacakları ve ne etkide
bulunacakları tamamen
rastlantısaldır. Zar
atmayı seven tann,
askeri bir bilgisayarda
rastlantısal bir hata
oluşturup nükleer bir
felakete yol açabilir mi?*

Yakında yüksek hızlı yeni nesil bilgisayarlar ortaya çıkacak. Bunların elektronik parçaları üzerindeki anahtarlama cihazları o kadar küçük olacak ki moleküler mikrodünya boyutlarına yaklaşacaklar. Eski bilgisayarlar 'büyük hatalarla karşı karşıydılar. Bir devrenin yanması ya da bir kablunun kopması sonucu işlemez hale gelen makinanın yeniden çalışabilmesi için bu parçaların değiştirilmesi gerekiyordu. Ama yeni bilgisayarlar niteliksel olarak farklı bir 'küçük hata' ile karşı karşıyalar. Minik bir anahtar sadece bir kereliğine aksayıp daha sonra çalışmaya devam edebiliyor. Mühendisler böyle bir makineyi tamir edemiyorlar çünkü aslında bozulan hiçbir şey yok.

Bu küçük hatalara neden olan şey nedir? Bilgisayar anahtarları o kadar küçüktürler ki yüksek enerjili bir kuantum parçacığı, üzerlerinden geçip yanlış çalışmalarına sebep olur. Bu kuantum parçacıklarının kaynağı, yonganın yapılmış olduğu maddenin doğal radyoaktivitesi veya dünyaya yağmakta olan kozmik ışınlarıdır. Küçük hatalar belirsiz evrenin bir parçasıdır; nerede ortaya çıkacakları ve ne etkide bulunacakları tamamen rastlantısaldır. Zar atmayı seven tann, askeri bir bilgisayarda rastlantısal bir hata oluşturup nükleer bir felakete yol açabilir mi? Yeni bilgisayarları kozmik ışınlarla karşı koruyup doğal radyoaktivitelerini de azaltarak böyle bir olayın gerçekleşme olasılığı iyice düşürülebilir. Ancak bu örnek, mikrodünyadaki kuantum tuhaflığının, bizim makrodünyamıza erişip erişemeyeceği dolayısıyla bizi etkileyip etkileyemeyeceği sorusuna yol açar. Kuantum belirsizliği yaşamımızı etkileyebilir mi?

Yanıt, bilgisayardaki küçük hata örneğinin de gösterdiği gibi evettir. Başka bir örnek, bebeğin oluşumu aşamasında DNA moleküllerinin rastlantısal olarak birleşmesidir ki bunda kimyasal bağların kuantum özellikleri rol oynar. Önceden kesinlikle bilinmeyen atomik olaylar yaşamlarımızı derinden etkiler. Bir başka deyişle zar atan bir tanrının ellerindeyiz.

Quantum belirsizliği yaşamlarımızı etkiler. Ancak çift-delik deneyinin sonuçlarını düşündüğümüzde bir sorunla karşılaşırız. Bu deneyin standart Kopenhag yorumuna göre belirlenemezlik -Born'un olasılık dalgaları- dünyanın nesnellığının, gözlemciden bağımsız bir dünya olduğu fikrinin reddi anlamına gelir. Örneğin, bir elektron, boşlukta herhangi bir noktada, ancak biz doğrudan gözlemlersek vardır. Sorun şudur ki eğer belirlenemezlik nesnellüğün yok olmasına yol açıyorsa ve eğer makroskopik insan dünyası belirlenemez olaylardan etkileniyorsa bu, insan boyutlu (insanın algıladığı) olayların nesnellikten yoksun olduğu anlamına gelir mi? Onlar, yalnızca, biz onları doğrudan gözlemleyince mi var olurlar?

* The World Treasury of Physics, Astronomy, and Mathematics, (Ed. Timothy Ferris) adlı kitaptaki aynı adlı makalesinden Cüneyt A. Genç Türkçeleştirdi.

Kuantum kuramının Kopenhag yorumuna sıkıca bağlı kalırsak kuantum dünyasının tuhaflığı günlük gerçekliğe kadar erişir ve yalnızca atom dünyası değil bütün dünya nesnellliğini yitirir. Kopenhag yorumunun ne kadar çılgınca olduğunu ve bütün dünyanın kuantum tuhaflığını içermesi gerektiği sonucuna varacağını göstermek amacıyla, Ervin Schrödinger, 'Kutudaki Kedi' adını

kara göründü!

verdiği zekice bir düşünce deneyi tasarladı. Maalesef, Kopenhag yorumunu eleştirmek olan asıl niyeti genelde hep yanlış anlaşıldı.

Tuhaf kuantum gerçekliğini günlük hayata taşımak isteyen bazıları Schrödinger'in deneyini kullandılar. Ama yanılıyorlar. Matematiksel fizikçiler 'Kutudaki Kedi' deneyini, özellikle gözlemin fiziksel doğasını dikkatle irdelediler ve makrodünyanın belirlenemezliğinin, mikrodünyanın aksine, nesnelliğin yok olmasını gerektirmediğine karar verdiler. Bunun nasıl gerçekleştiğini anlamak için önce Schrödinger'in 'Kutudaki Kedi' deneyinin bir versiyonunu tanımlayıp bunun gerçekten de nasıl sıradan dünyanın nesnelliğinin yok olmasına yol açıyormuş gibi gözüktüğünü göreceğiz. Sonra fiziksel bir edim olarak gözlemi yakından irdeleyip Kopenhag yorumunu makrodünyaya uygulamak durumunda olmadığımız, yani kuantum tuhaflığının sadece mikrodünyada var olduğu sonucuna ulaşacağız.

Schrödinger, içinde zayıf bir radyoaktivite kaynağı ve radyoaktif parçacık detektörü bulunan bir kutuya kapatılmış bir kedi hayal etmemizi ister. Detektör sadece bir dakika açılacaktır. Radyoaktif kaynağın bu bir dakika boyunca saptanabilir bir parçacık yayma olasılığının $1/2$ olduğunu varsayalım. Kuantum kuramı bu radyoaktif olayın saptanıp saptanamayacağını önceden söyleyemez; yalnızca olasılığı $1/2$ olarak verir. Eğer bir parçacık saptanırsa kutuya zehirli bir gaz verilecek ve kedi ölecektir. Kapalı kutu bizden çok uzakta bir uydunun içindedir. Sonuç olarak biz kedinin canlı mı ölü mü olduğunu bilemeyiz.

Kopenhag yorumuna göre, o kritik dakika geçtikten sonra bile kedinin belirli bir durumda -ölü ya da diri- olmasından söz edilemez. Çünkü biz dünyadaki insanlar kedinin ölü ya da diri olduğunu gözlemlememiştir. Durumu açıklamanın bir yolu, ölü kedi fiziksel durumuna bir olasılık dalgası, canlı kedi fiziksel durumuna bir başka olasılık dalgası atamaktan geçer. Kutudaki kedi, eşit miktarda canlı kedi ve ölü kedi dalgalarının girişiminden oluşan yeni bir durumla doğru olarak tanımlanabilir. Kutudaki kedinin bu yeni girişim durumu gerçek verilere değil olasılıklara dayanmaktadır. Böylece makroskopik kuantum tuhaflığına ulaşılır. Nasıl çift delik deneyinde elektronun hangi delikten geçtiğinin tartışılması anlamsızsa kedinin de ölü ya da diri olduğunun tartışılması anlamsızdır. 'Elektron birinci ya da ikinci delikten geçer' önermesi anlamsızdır. Hangi delikten geçtiğini gözlemlemediyseniz elektron, birinci delikten geçme ve ikinci delikten geçme olasılık dalgalarının eşit ölçüde girişiminden oluşan bir girişim durumundadır. Elektronlar için bu tuhaflığı kabul edebilirsiniz ama elimizde bir kedi için çok benzer bir cümle var: 'Kedi ya ölüdür ya canlıdır'. Kediler elektronlar gibi masalsi kuantum ülkesinde olabilirler.

Şimdi, içinde bir grup bilim adamı olan bir uzay mekiğinin yörüngedeki kutuyu incelemeye gittiğini düşünelim. Kutuyu açarlar ve güçlü bir miyavlama ile karşılaşır. Kedi yaşamaktadır. Bu olayın Kopenhag yorumuna göre bilim adamları kutuyu açıp gözlem yaparak kediyi belli bir kuantum durumuna -canlı kedi- yerleştirmişlerdir. Bu, ışık huzmeleri yoluyla birinci ya da ikinci delikteki elektronu gözlemlemeye benzer. Uzay mekiğindeki bilim adamları için kedinin durumu artık canlı ve ölü kedi dalgalarının girişim durumu değildir. Ama telekomünikasyon sistemindeki bir arıza yüzünden dünyadaki bilim adamları hala kedinin ölü mü canlı mı olduğunu bilmemektedirler. Dünyadaki bilim adamları için kutudaki kedi artık uzay mekiğinde, artık kedinin canlı olduğunu bilen bilim adamları hala ölü kedi ve canlı kedi olasılık dalgalarının girişim durumunda bulunmaktadır. Girişim durumunun masalsi kuantum dünyası

Kopenhag yorumuna göre, o kritik dakika geçtikten sonra bile kedinin belirli bir durumda -ölü ya da diri- olmasından söz edilemez. Çünkü biz dünyadaki insanlar kedinin ölü ya da diri olduğunu gözlemlememiştir. Durumu açıklamanın bir yolu, ölü kedi fiziksel durumuna bir olasılık dalgası, canlı kedi fiziksel durumuna bir başka olasılık dalgası atamaktan geçer. Kutudaki kedi, eşit miktarda canlı kedi ve ölü kedi dalgalarının girişiminden oluşan yeni bir durumla doğru olarak tanımlanabilir. Kutudaki kedinin bu yeni girişim durumu gerçek verilere değil olasılıklara dayanmaktadır. Böylece makroskopik kuantum tuhaflığına ulaşılır. Nasıl çift delik deneyinde elektronun hangi delikten geçtiğinin tartışılması anlamsızsa kedinin de ölü ya da diri olduğunun tartışılması anlamsızdır.

kara göründü!

Bir şeyi gözlemediğimizde gözlerimiz o nesneden enerji alırlar. Ancak gözlemin önemli yam bilgi edinmemizi sağlamasıdır. Dünya hakkında önceden bilmediğimiz bir şeyi gözlem sonrasında öğrenmiş oluruz. İstatistiksel mekanik çalışmalarımız sırasında entropiyi -fiziksel sistemlerin düzensizlik ölçüsü- yükseltmeden bilgi elde etmenin mümkün olmadığını öğrendik. Bilgi elde etmemizin karşılığında başka bir yerde dünyayı karmaşıktırırız dolayısıyla entropiyi yükseltiriz. Bu da termodinamiğin ikinci yasasının kaçınılmaz sonucudur. Entropideki bu artış zamanın bir yönü olduğu -zamansal geri dönüşsüzlük- ve bilgi toplayan fiziksel süreçlerin var olduğu anlamına gelir; bellek mümkündür. Vardığımız sonuç gözlemin temel özelliğinin bilinç değil zamanda geri dönüşsüzlük olduğudur. Tabii ki bu geri dönüşsüzlüğün sebebi de bellek içermesidir.

giderek genişlemektedir.

Sonunda, mekikteki bilim adamları dünyadaki bir bilgisayarla bağlantı kurarlar. Kedinin canlı olduğu bilgisini bilgisayara yollarlar. Bu bilgi de bilgisayarın manyetik belleğine kaydedilir. Dünyadaki bilim adamları bellekteki bilgileri okumadan önce, bilgisayar da girişim durumunun bir parçası haline gelir. Sonuç olarak bilgisayar çıktısını alan bilim adamları girişim durumunu tek bir belirli duruma indirgerler. Sonra yan odadaki arkadaşlarına söylerler ve bu böylece devam eder. Gerçeklik ancak biz onu gözlemlersek varlığa dönüşür. Başka türlü, deliklerden geçen elektron gibi bir girişim durumunda kalır. Bu senaryoya göre makrodünyanın gerçekliği bile biz gözlemleyene kadar nesnel değildir.

Bu, tüm tuhaflığıyla gerçekliğin Kopenhag yorumudur. Gözlemleyen ile gözlemlenen -nesne ile zihin- arasında belirli bir çizgiye gereksinim duyduğunu görüyoruz. Başlangıçta bu çizgi kutudaki kedi ile uzay mekiğindeki bilim adamları arasında. Kutuyu açtıklarında çizgi, mekikteki bilim adamlarıyla dünyadaki bilgisayar arasına taşınıyor ve böylece devam ediyor. Kedinin durumu hakkındaki bilgi ile birlikte canlı kedinin nesnel gerçekliği de bir yerden bir başka yere doğru ilerliyor. Kopenhag yorumu gözlemciyle gözlemlenen arasına bir çizgi konmasını isterken bu çizginin nereye konacağını söylemiyor.

Bu 'Kutudaki Kedi' deneyinde bizi rahatsız eden bir şey var. Atomların mikrodünyasının nesnellikten yoksun olduğunu bir biçimde kabul edebiliriz. Ancak bu tuhaflık masaların, sandalyelerin ve kedilerin sıradan dünyasına sığarmalı mıdır? Kopenhag yorumunun öngördüğü gibi yalnızca biz onları gözlemediğimizde mi belirli bir durumda olabilirler? Kutudaki kedi deneyinin irdelenmesi, akla gözlemin bilinç gerektirdiği fikrini getiriyor. Bazı fizikçiler, Kopenhag görüşünün, bilincin varlığını bir gereklilik olarak gördüğü fikrindeler. Buna göre bilinç olmadan maddi gerçeklik fikri düşünülemez. Ancak gözlemin ne olduğunu yakından incelediğimizde gerçekliğin bu uç yorumuna -masa, sandalye ve kedilerin bir bilinç tarafından gözlemlenmedikçe belirli bir varlıktan yoksun olacağı- bağlı kalmak gerekmediğini göreceğiz. Atomik dünyada gerekli olsa da Kopenhag görüşü, sıradan nesneler dünyasına uygulanmak zorunda değil. Onu makrodünyaya uygulayanlar gerçekten gerekmediği halde yapıyorlar. Şimdi gözlem yaptığımızda aslında neler olduğunu inceleyelim.

Bir şeyi gözlemediğimizde gözlerimiz o nesneden enerji alırlar. Ancak gözlemin önemli yanı bilgi edinmemizi sağlamasıdır. Dünya hakkında önceden bilmediğimiz bir şeyi gözlem sonrasında öğrenmiş oluruz. İstatistiksel mekanik çalışmalarımız sırasında entropiyi -fiziksel sistemlerin düzensizlik ölçüsü- yükseltmeden bilgi elde etmenin mümkün olmadığını öğrendik. Bilgi elde etmemizin karşılığında başka bir yerde dünyayı karmaşıktırırız dolayısıyla entropiyi yükseltiriz. Bu da termodinamiğin ikinci yasasının kaçınılmaz sonucudur. Entropideki bu artış zamanın bir yönü olduğu -zamansal geri dönüşsüzlük- ve bilgi toplayan fiziksel süreçlerin var olduğu anlamına gelir; bellek mümkündür. Vardığımız sonuç gözlemin temel özelliğinin bilinç değil zamanda geri dönüşsüzlük olduğudur. Tabii ki bu geri dönüşsüzlüğün sebebi de bellek içermesidir. İlkel bellek depolarına sahip olmaları kaydıyla dilsiz makineler veya bilgisayarlarla da gözlem yapılabilir. Bu gözlem incelemesinde temel nokta şudur. Kuantum dünya hakkındaki bilgi bir kez geri dönüşsüz olarak makrodünyaya ulaştıktan sonra ona güvenle nesnel gerçeklik verebiliriz. Artık masalsı kuantum dünyasına geri dönemeyiz.

AMBER

faruk ulay

Kaleden koşarak uzaklaşanların saklanacak bir delik ararken ebeye dikkat etmeye zaman bulamadıklarını gözlemlediğinden beri tek gözü açık sayacağı günü bekledi Şen. Tane tane ve duyulur bir sesle sayarken kimin nereye saklandığını görmeye, ebeyi altetmeye hazırlananların tümünü oyunun tadını çıkarmalarına fırsat bırakmadan sobelemeye hazırlandı. Kaçıp kaleye sobelemekten dönmek yerine kalede kalıp kalesini elinden almaya saklananları ortaya çıkarmayı, sobelediklerini karşısına sıralayıp kendi denli becerikli bir ebe seçmeyi, çarçabuk sobelenip ebeliğe yeniden aday olmayı tasarladı. Ama sobelemek ebe olmaya baktığından ve ebe olmanın yolu da sobelenmekten geçtiğinden, hemen her oyunda kendini saklananların safında bulan Şen, ebeyi atlatıp kaleye elini ilk vuranlar arasında yer aldı. Sobelemeler arasındaki farkı tek o anladı ve doyurmayan sobelemelerin tartışılmaz ustası oldu. Ebe olmaya hazırlanırken saklanılabilecek bütün delikleri keşfetti ve buraları yalnızca kendine sakladı. Birlikte saklanmak isteyenleri yanına almaya yanaşmaması arkadaşlarıyla arasını açtı. Zamanla iyi oynamanın başarılı saklanışlarla olmadığını, oyunlara katılamadıkça ebe olarak sobeleme arzusunu da gerçekleştiremeyeceğini anladı, günün okul sonrasına denk düşen saatleri çekiciliğini yitirdi, ortaokul, lise dereken iyiden iyiye sıkıya başlayan ilköğretim çağı da öğrenimiyle birlikte sona erdi. Şen, umduğunca gelişmeyen saklambaç oyunlarını ilk kez altı yıl önce, annesinin gömüldüğü günün akşamı kendini yatağa atıp yorgani başına çektiğinde dişine çarpan çengelliğneyi bulmaya çalışırken anımsadı. Çengelliğneye ile saklambaç arasında o güne değin gözünden kaçmış olabileceğini sandığı bir bağ ararken yorganın karanlığında çarşafın kaç iğneye tutturulduğunu saymaya girişti, sonunu getiremeden çocukluğunun oyunları ile dolu düşlerle süslenmiş bir uykuya daldı. O günden beri Şen'i en çok yoran, çocukluktan geriye ne kaldığını düşünmek ve o zaman gerçekleştiremediği "ebe olarak sobeleme arzusu"nu şimdi gerçekleştirebilecek bir fırsat yaratmak. Böyle bir fırsatın da olduğunu anlayamayacak denli meşgul çünkü dekorasyon

dergilerinde görüp gıptayla iç geçirdiği çatı katlarının benzerini annesinden kalan dairenin satışından eline geçen paranın üçte biriyle aldı, salonu tam ortasına yerleştirdiği bir paravanayla ikiye ayırarak sokak kapısına bakan bölümü işliğe dönüştürüp hayatını okuma çağına gelmiş kızlara biçki dikiş dersleri vererek kazanmaya başladı. Şen'in yeni oyunu, bir türlü sobeleyemediği çocukluk arkadaşlarını andıran yüzlerle karşılaştığında onları bulunamayacak yerlere sakladığı dikiş kutusunun peşinden koşturmak ve kutuyu bulanın hep kendisi olmasına özen göstermek.

Western filmlerine tutkun babasının Amerikan pazarında bulduğu bir çift plastik Colt 4 on birinci yaşına girdiği gün eline tutuşturulduğunda çocukluğunu kovboy olarak geçireceğini anladı Cem. Ertesi gün blucunini giydi, babasının ham deri kemerlerinden en kalınını seçip beline doladı, tabancalarını kalçasının iki yanına, kemerle pantolonunun arasına sokuşturdu, büyük yatak odasındaki boy aynasının karşısında silahlarını herkesten hızlı çekebildiğine emin oluncaya değin alıştırma yaptıktan sonra kahverengiye boyadığı cımnastik ayakkabılarını ayağına geçirip sokağa çıktı. Arkadaşları Cem'i bir saat içinde şerif yapınca o bu onuru tabancalarına borçlu olmadığını kanıtlamak için kızılderili olmayı seçmiş ya da zorlanmış arkadaşlarının izini herkesten iyi sürdü, teslim aldıklarını beyaz ev eşyalarından kalma mukavva kutuların içine sokup semtin sırtını yasladığı tepeden aşağıya yuvarlayarak cezalandırdı. Cem'in şerifliğiyle başlatılan yeni ceza sistemini önceleri sert bulan çoğu kızılderilinin zamanla yalnızca bu cezayı çekmek için oyuna katılıp yakalanmakta birbirleriyle yarışması bir ara Cem'in şerifliğine gölge düşürdüysen de onurlarını elden bırakmayan birkaç kızılderili sayesinde oyun yıllar boyunca sürdü. Ortaokulu bitirdiği yaz babası başka bir kentte iş tutma kararını aileye açıkladığında Cem de gazoz kapağından yaptığı şeriflik yıldızını tabancalarıyla birlikte kutuya istemeden sokulmuş kızılderililerden birinin kapısına bırakıp kimselere adres bırakmadan kasabadan ayrıldı. Yüksek

öğrenim yıllarını öğrenci birliklerinde, bazan üye, bazan başkan olarak geçirdi, üniversiteyi bitirdiği yıl yeniden kovboyluğa döndü. Askere gitti, üstteğmenliğe yükseldi, haftasonu iznini aldığı anda uğradığı randevuevlerinden birinde kıdemli yüzbaşısıyla yumruklaşınca disiplin cezasına çarptırıldı ve ordudan ayrılmak zorunda bırakıldı. Cem şimdi ülkenin sıcak bölgelerine gönderilen vurucu timleri gidecekleri bölgelere varmadan etkisiz hale getirmeyi amaçlayan militan bir örgütün hücrelerini kurup eğitiyor. Eğitimden arta kalan zamanını eski filmler gösteren sinema salonlarında saklanarak, otobüs terminallerinden ettiği telefonlarda gazetelere ve hücre başlarına planlarını açıklayarak, pusuda beklerken melodika çalarak geçiriyor. Silah arkadaşlarının saldırı öncesinin dingin sessizliğinde kaydettiği bantların çoğaltılıp el altından satılmasına ses çıkarmıyor. Günlerinin sayılı olduğunun ayırında, sayının hızla azalmamasınıysa hesaplı umuşlar olarak nitelediği rastlantılara borçlu. Yine de bu rastlantılardan birinin hayatına mal olacağını düşünmeden edemiyor ve çifte su verilmiş bu korkuyu unutabilmek için belinden eksik etmediği tabancasını okşuyor kimselere sezdirmeden.

Çelimsiz gövdesi, az konuşması, yaz kış tokyolarla dolaşması, hayvanlara sevgisi yüzünden başta Cem olmak üzere hiçbir arkadaşı kovboyluğu Banu'ya yakıştıramadı. Yakalanmak istemeyen sayılı kızılderililerden olmasına karşın her seferinde ilk yakalanan ve bayırdan aşağıya en çok yuvarlanan çocuktur. Cezalar yakalanma sırasına göre verildiğinden tepeden itilen hep o oldu. Tepenin düzlüğe birleştiği bölgeye dek sağlamlıklarını koruyan kutular, içlerini tıklanların yarıyolda dışarıya fırlatarak cezayı yarım bırakmalarına bir kez olsun izin vermediler. Banu'nun tepeye uzanan patikada çekelenirken savurduğu küsme tehditleri işe yaramadı, kutunun çeperlerini delip geçen kayalar küçük gövdesinde yıllarca taşıyacağı izler bıraktı. Kutunun kapağı aralandığında gördüğü yüzleri bir daha unutmamaya yemin ederken içine çöreklenen kinin tutsağı oldu, tutsaklığını unutmamak için bir kenarda konuşmadan oturup kendinden sonra yuvarlanan kızılderililerin tepeli panayırlarına yerine döndüren neşeli çığlıklarını dinledi. Arkadaşlarının bu vahşet oyunundan sıkılacağı günün gelmesini beklerken Cem'inkiler gibi tabanca edinse bile kininin onu kızılderililikten kurtaramayacağını, sonunda gerçek bir kızılderili olduğunu anladı. Son yuvarlanışında omuriliğinin zedelenmesiyle bacakları tutmaz oldu. Değil koşmak, yürümeyi bile beceremediğini gören kovboyar onu kızılderilikten

azat ettiklerinde özgürlüğüne kavuştu.-Ortaokulu tekerlekli iskemlesinin kollukları üstüne uzatılmış formika kaplı bir sunta parçasında dirsek çürüterek tamamladı, lise ikiden ayrıldı, tekerlekli iskemlesini eskiciye satıp yerine bir çift koltuk değneği edindi. Banu on sekiz yıldır evden çıkmıyor. Değnekleri koltuğunun altında görmediğinde kendini çıplak hissettiğini söyleyerek annesini üzmeyi seviyorsa da bu sözleri çoğu zaman düşüncede bırakıyor. Terzi annesinin elbise kalıpları çıkarmakta kullandığı moda dergilerinin sayfalarını karıştırırken gözüne çarpan şapkalarından aklında kalan tasarımları kararak yarattıkları, annesine provaya gelen hanımların başını süslemeye başladığından beri bacaklarını sim işlemeli bir şalla örterek çektiği fotoğrafları dergilerin sosyete sayfalarıyla gazetelerden edilen telefonlar sırasında Banu'nun isteksizce yaptığı söyleşilerle zenginleştiriliyor. Bu arada annesinin sürekli müşterilerinden biri provaya kucağında altı aylık siyah bir labradorla geliyor, adının Cemo olduğunu söylediği köpeği Banu'ya armağan ediyor. Banu, bu beklenmedik misafirin koltuk değneklerini kemirmesini ses çıkarmadan izlerken unutmamaya yemin ettiği yüzlerin yavaş yavaş silindiğini, neye kin duyduğunu artık çıkaramadığını hayretle ayırımsıyor. Banu şimdilerde, geniş kenarlı şapkalarla başladığı modacılık serüvenini National Geographic dergilerinde gördüğü egzotik yerlerden esinlenerek tasarladığı on iki parçalık safari koleksiyonuyla sürdürüyor ve annesinin günde üç kez dolaştırmaya çıkardığı Cemo'nun dönmesini pencerenin önünde sabırsızlıkla bekliyor.

Grup oyunlarından zevk almadığından apartmanların arka bahçelerini, bodrum katlarını, balkon altlarını vekalorifer dairelerini geç tanıdı Berk. İlkokul üçüncü sınıfı bitirdiği yıl alınan bisikletinin sırtında, yaşadığı semtten başlayarak kentini oluşturan semtleri birbirine bağlayan ara sokakları, dükkan vitrinlerini, esnaf ve kapıcıların yüzlerini ezberledi, ardından atılan taşlardan bisikletinden inmeden sakınmayı öğrendi, pedal çevirmekten yorulduğunda semtine dönüp elinde dondurma külahı, çocukların bir numaralı oyun yeri olan tepenin yamacında oturup kızılderililerin aşağıya atılmasını izledi. Semt çocuklarıyla ortaokula başladığı yıl kaynaştı. Onlarla sabahçı öğrencileri kapı kapı toplayan serviste tanıştı, yol boyunca cikletleriyle cep harçlığını tümüne eşit olarak bölüştürdü, adı hafta bitmeden altın yürekli Berk'e çıktı. Dayak yemek pahasına aralarına dalıp kavga edenleri ayıran, onları barıştıran, dönem sonunda karnelerine zayıf getirmişlerin

ebeveynlerini yumuşatmak için en masum yüzünü takınıp arkadaşları adına türlü çeşitli yalanlar söyleyen, bisikleti bozulmuşların bisikletini tamir eden, olmayanlara bisikletini ödünç veren, patlayan lastikleri, topları yamayan, teklikleri ikilik masketleriyle değiştiren, ortaokula geldiğinde kızları erkeklerin pandiklerinden koruyan, utangaç kızları erkeklere tanıştıran hep oydu. Geç alıştığı semtinden kopamayıp çocukluk anılarını kendisiyle paylaşmak zorunda kalan da yine o oldu. Ailesi doktor olmasını beklerken muhtarlığa adaylığını koyan Berk ödün verme ve uzlaşma sanatını herkesten iyi bildiğini kanıtladı ve on sekiz yıldır makamını kimseye kaptırmadı. Berk her sabah altıda uyanıyor, saçlarını ortadan ayırıp arkaya yatırıyor, dirseklerine deri geçirilmiş fitilli kadife ceketini, rengi ağarmış ama ütülü pantolonunu, yumuşak deriden botlarını giyiniyor, oturduğu yere yüz adım uzaklıktaki ofisin ortasına yerleştirilmiş devasa masanın ardına geçip semtlinin sorunlarını çözmeye koyuluyor. Belediye başkanlığına adaylığını koymasını isteyenleri eskilerde söylediği beyaz yalanlan anımsatan, çocukça bahanelerle susturuyor. Evlilikten söz edenlere masasındaki evrak yığınına göstererek nedeni kendinde saklı kalacağı belli, derin bir iç geçiriyor, omuzbaşından eksik olmayan odacı çocuğa başıyla imleyip damgalayacağı kağıdı önüne sürmesini bekliyor. Evlilik konusu açıldığında ister istemez çocukluğunu düşünüyor altın kalpli Berk. Kutudan asık suratıyla çıkması beklenen Banu'nun devinimsiz gövdesini seçtiğinde dondurma külahını toprağa saplayıp bisikletiyle yuvarlanırcasına tepeden aşağıya inişini, kendinden geçmiş Banu'yu incecik ayak bileklerinden tutarken göz göze geldiği Cem'in bakışlarını, semtin şerifinin iz sürmekteki beceriksizliğini ona güvenmiş arkadaşlarından saklamak için kızılderili olmakta büyük beceri kazanan Banu'yu bisikletiyle izleyip gizlendiği yeri Cem'e fitnelemeden duramayışını, evlerinin kapısında gözünü aralayan felçli kızılderilinin herşeyin ayırında olduğunu haber veren suskunluğunu anımsıyor. Ortaokulun ikinci yılının yazında oluyor bunlar. Olanları anımsadıkça Banu'ya beslediği sevgi daha da artıyor. Semtinden değil bu sevgiden kopamadığından muhtarlığı bırakamıyor Berk. Buraları çoktan terketmiş Banu'nun da bir zamanlar kendini sevmiş olduğunu ise hala bilmiyor.

Masket ve masa başı oyunları dendi mi Burak'ın üstüne yoktu. Berk'in arkadaşlarına cömertçe dağıttığı ikilikler kısa sürede Burak'ın yatağının altında, gözlerden ırak duran cam kavanozda

toplandı. Bir zamanlar akvaryum olarak kullanılan kavanozdan boşaltılan kumun arasından çıkan verniklenmiş üç siyah çakıl taşının şans getirdiğine inanan Burak kızılderililerin izini sürerken verilen molalarda bu taşları üçtaş oynamakta kullandı. Bir gün sözlüye kaldırıldığında tahtaya yürürken cebinde şıkırdayan taşlara zil çalana değin el koyan sosyal bilgiler öğretmenini okul çıkışında dama oynamaya davet edip çevrelerine toplanan öğretmenli öğrencili kalabalığın şaşkın bakışları arasında ardı ardına beş kez yendikten • sonra taşlarını minibüs durağındaki mazgal deliğine atı, masketlerini bir süredir ayaktopuna merak sarmış erkekler arasında bölüştürdü ve top oynarken kovboyluğu unutan grubu sıkıntıyla izleyen kızlara satranç öğretmeye başladı. Liseyi birincilikle bitirdi, özel bir şirketin verdiği bursla yurt dışına güneş fiziği okumaya gitti, altı yıl sonra yurda döndüğünde burs aldığı şirkette muhasebeci olarak işe başladı. Burak simde Eski Eserler Müzesi'nin sikkeler arşivinden sorumlu. Kazıları denetlemeye yollandığı köylerden getirdiği parlak renkli minerallerden satranç taşları oyuyor, müzenin marangozhanesinde emrine ayrılmış bir tezgahta satranç tahtaları, nümizmatik kolleksiyonların saklanması için kullanılan kutular ve depoda bulduğu güneş saatlerinin kopyalarını yapıyor. Önce müzeye uğrayan turistlerin ilgisini çeken ve turizmle nümizmatizmi konu alan dergilerde görülen, kısa süre içinde de bu dergilere abone olmuş yerli sosyete mensupları arasında söz konusu olan satranç takımları ve saatler, Burak'ın titiz işçiliğiyle eskiyi yanlışsız kopya etmekte gösterdiği başarının somut örnekleri. Müzenin kısa zamanda popüler bir buluşma yerine dönüşmesi de Burak ve oyuncakları sayesinde. Bu gelişmeden Burak'ın payına düşen ise Banu'nun şapkalarını başlarına geçirmiş hanımlar tarafından öpülürken çekilmiş fotoğraflarının yine Banu'nun fotoğraflarının basıldığı sayfalarda yer alması. Ne ki Burak sosyetenin gözbebeği olmuş çocukluk arkadaşının bir zamanlar iki kapı ötesinde yaşadığını, satrançta onu yenebilmiş tek kızılderili olduğunu anımsayamayacak denli yakın geçmişten uzakta, çok daha eskilerde, paralan, kutuları, taşları ve saatleri arasında yaşıyor.

Mete'nin çocukluğu, yaramazlığını hoşgördüren hazırcevaplığını pekiştirmekle cezaların uygulanmasında kullanılan mukavva kutuları, kıymet bilmez kızılderililerin oyundan oyuna yenilenmesi gereken ok ve yaylarının yapımında kullanılan budaksız dalları aramakla geçti. Askerliğini levazım birliğinde yapmasını tuhaf bir rastlantı olarak niteleyenleri, aradığını bulabilme ve bulduğuna

sahip çıkabilme yetisini geliştirmiş kimselerin geleceğinin çoktan belirlenmiş olduğunu, bunun adına da yazgı dendiğini söyleyerek susturdu, Askere gidene değin gölgesi gibi izlediği, on sekiz yıldır mektuplaştığı Burak'ın sadık dostu ve tavlâ öğrenmeye yanaşmadığından ona hala kırgın. Semtte irili ufaklı yarım düzine apartmanın sahibi bir mühendisin tek çocuğu. Doğum odasında can vermiş 'annesini yalnızca fotoğraflarından tanıdı. Çoğunun rengi atmış bu suretlere ne zaman baksa annesinin birkaç kadının karanlık odada üstüste getirilmesinden yaratılmış olduğunu düşündü. Bir insanın kişiliğinin görüntüden görüntüye böylesine değişebileceğini kabul edemediğinden üç albüme yayılmış fotoğrafları babasına verip banka kasasında tutmasını istedi. Babasının ekonomik bağımsızlığını olabildiğince erken kazanmasını öğütleyen sözlerinden etkilenerек gazetecilik okudu, öğrenimi boyunca not defterlerinin marjinlerini doldurduğu aforizmaları yayınladığında adı duyuldu, çatık kaşlarına yabancı kalan güleç yüzü Banu'yla Burak'ın fotoğrafları arasında görünmeye başladı. Yaşı ilerledikçe annesinin fotomontaj bir kadın olduğunu kurmasıyla uyanan kuşkuları yabancılık duyduğu herşeye yansıdı. Kuşkularını açığa vurmamak için karşısındakine düşünme fırsatı tanımayacak denli hızlı söz söyleme sanatını öğrendi, temelini hazırcevaplığa dayandırdığı konuşmasını kendini dinleyenlerin başını döndüren mantık oyunları ile sonlandırmaktan zevk duyar oldu. Çıkmazlara kuşbakışı çözümler öneren eleştirel yazılarını haftalık politika dergilerinde yayımladı. Beş ayrı gazetede birer yıldan beş yıl köşe yazarlığı yaptıktan sonra altıncı gazetenin kadrosuna doğrudan yazı işleri müdürü olarak katıldı. Dedikoducuları mahcup edercesine, altı yıldır gazete değiştirmeyen Mete, yıllık iznini gazetesince düzenlenen tavlâ turnuvasının yapıldığı haftalara rastlatıyor ve karşılaşmaları en ön sıradan, yargıcılar kurulu başkanına ayrılmış koltuktan izliyor. Bu yıl on ikincisi yapılacak olan turnuvaya gazete çalışanlarının katılamaması, kendine saklaması gereken sorunlarını da okuyucularıyla paylaşmayı seven Mete'nin bir türlü açık edemediği büyük üzüntüsü. Ne ki üzüntüsünü turnuvanın açılış oyunuyla birlikte unutuyor. Tavlânın başına geçmiş oyuncular şöyle bir tartıyor ve yenginin sahibini zarlar tavlâya düşmeden kestiriyor. Yenileceğine değgin ufak bir kuşku taşımadan, kendim yengiyi elde edecek oyuncunun yerine koyup mektuplarda sıkışıp kalmış biricik dostu Burak'ı turnuva boyunca yüzlerce kez yengiyor.

Bugün Haziran'ın altısı. Cem otobüs terminaline

girerken naylon torbalara doldurulmuş kirli iç çamaşırlarının şişirdiği yumuşak kabuklu el çantasına sokmaya çalışırken ağızlığını kırdığı melodikasını nerede tamir ettirebileceğini düşünüyor. Tabancasını banyoda, lavabonun altına yapıştırdığı yerde bıraktığının ayırında olmadığı gibi özenle topladığı yatağın üstüne yaydığı saldırı planlarını hala cüzdanında sanıyor. Yeni kurulan hücreye ilk talimatları vermek üzere telefon kulübesine yürüyecekken jetonlu telefonu ilk kez kullanmaya hazırlanan Nermin'e rastlıyor, onu Banu sanarak kucaklıyor, yürüyebildiğine şaşırıyor, seviniyor ve onca duygu kargaşalığı arasında notları otelde bıraktığını anımsıyor, terminalden hemen uzaklaşmayı, notların bulunmasıyla peşine düşecek güvenlik güçlerinin heyecanı yatışana değin bir yerde saklanmayı, bu boşluktan yararlanarak melodikasının ağızlığını da tamir edebileceğini düşünerek rahatlıyor.

Siyam ikizlerinin yaşayan teki, üç aylıkken onu ikizinden ayıran ameliyatın ardından girdiği komadan ancak bir yıl önce çıkabilen Nermin bugün otuz altıncı yaşını kutluyor. Dinlenmeye ve yatmaya alışmışken konuşmayı ve yürümeyi böylesine çabuk öğrenebildiğine şaşırırmaktan kendini hala alamıyor, komanın insanı yalnızlığa alıştırmadığını hastahane de bıraktıklarına ve kendine kanıtlayacak bir yaşamın eşliğinden adımını aşırarak üzereyken Cem'in kolları arasında kısılp kalıyor. Cem, çocukluk arkadaşının kendisini tanımamazlığa gelmesini, kollarından kurtulmak için çırpınmasını doğal buluyorsa da attığı çığlıkların terminali ayağa kaldırmasından korktuğundan eliyle Nermin'in ağzını kapamaya çalışıyor. Nermin otuz beş yıldır serumla beslenmesinin acısını ağzına kapayan elden çıkarıyor; dişlerini olanca gücüyle dudaklarını yakan tuzlu deriye kenetliyor. Cem'in yardımına bir kongreden dönmekte olan Berk yetişiyor. Kanayan avucunu koltuğunun altına sıkıştırmış, Banu'nun adını sayıklayan Cem'i kolundan tuttuğu gibi telefon kulübesinin başına toplanmakta olan kalabalıktan sıyrılıp ana kapının önüne dizilmiş taksilerden birine atıyor. İkisi de birbirlerine hiç değişmediklerini söyleyip yol boyunca susuyorlar. Berk, Cem'e demin kucakladığı kızın Banu olmadığını açıklamayı sonraya bırakıyor. Gömleğini beline sokarken tabancasını yitirdiğini anlayan Cem cüzdanını çıkarıp ancak on iki kez sinemaya gidebilecek parası olduğunu hesaplıyor, taksi Mete'nin evi önünde durduğunda arkadaşına güç durumda olduğunu açıklıyor. Arkadaşının arandığını çoktandır bilen Merk uzun süredir

hazırlandığı bu rastlantıyı tasarladığı sona bağlayacak kapının zilini çalıyor. Kapıyı Şen açıyor, Berk'le Cem'i gördüğü gibi bir sevinç çığlığı atıp elindeki zarları fırlatarak tavlının başında bekleyen Mete'ye haber vermeye koşuyor.

Müze'de tanıştığı bir turist grubunu geçirmeye gelmiş Burak, telefona ilk kez görüyormuş gibi bakan Nermin'e yardım etmek üzere gruptan ayrılıyor, cebindeki bozuk paralarla çakıl taşları arasında bir jeton bulmayı umarak kulübeye doğru yürürken çocukluk arkadaşı Banu'nun adı kulağına çalınıyor. Telefonun başındaki kızı kucaklayan erkeğe dikkatle baktığında Cem'i tanıyor, bir sütunun ardına gizlenip neler olageldiğini anlamaya çalışıyor. Banu'nun yürüyebildiğine o da şaşıyor, Cem'e kızmasına hak veriyor. Bu arada Berk ortaya çıkıyor, Cem'i Banu'dan ayırıp kalabalıktan kaçırıyor. Banu da terminalden ayrılınca dağın Burak saklandığı yerden kıpırdamıyor. Sobelemeyi bir türlü beceremediğinden mutlu, kendine el eden turist grubuna dönüyor, hep birlikte gülümseyerek çevrelerinde dönenen birkaç fotoğrafçıya poz veriyorlar.

Çok değil bir hafta sonra bu fotoğraflardan biri

dergilerdeki yerini alacak, kuşe kağıtlara basılan suretlerini yüzünü buruşturarak incelemeye alışmış Banu'nun -gerçek Banu'nun- karışısına çıkacak. Banu, allanmış yanaklarıyla ona gülümseyen bu yüzün kaldırım kenarlarında başlatılıp bahçe duvarları üstünde sürdürülen satranç oyunlarının bitiminde nasıl gölgelendiğini anımsayacak ve Eski Eserler Müzesi'nde bir akşamüstü çayı içmek üzere Cemo'yu mutfığa kapayıp annesiyle birlikte yola koyulacak. Sessizliği sevmeyen Cemo o gün evde ilk kez tek başına kalacak, Banu alüminyumdan yapılan değnekleri kullanmaya başladıktan sonra mutfak kapısının ardına atılmış tahta koltuk değneklerini kemirme görevini devralan tahtakurularına kulak vererek yalnızlığını unutmaya çalışacak. Onun çocukluk yılları da Banu'yu evden çıkaran bu rastlantılar örgüsünün son ilmeği atılırken geride kalacak, değneksiz yürüyebilen bir Banu, onu süs köpekliğinden kurtaracak bir sahip düşerken sokağa adımını attığı ilk gün saldırıya uğradığından beri onu koruyacak keskin dişli bir can yoldaşı arayan Nermin'in usuna düşecek.

KADERİN ŞU ANA DENK DÜŞTÜĞÜ NOKTA

pınar türen

Ama lütfen bir an düşünün, kendi hayatınızı elinize alın: şu anda uğraştığınız işi ve size nasıl bir hayat sunduğuna bakın, yanınızdaki (eğer varsa) eşinize veya sevgilinize bakın ve onunla nasıl, nerede, ne zaman tanıştığınızı ve o'nun hayatınıza neler kattığını düşünün, oturduğunuz evi, etrafınızdaki komşuları, çoğu zamanınızı birlikte geçirdiğiniz arkadaşlarınızı, çok özel dostlarınızı, kısaca hayatınız belirleyen her şeyi, onları nasıl elde ettiğinizi ve onlarla birlikte neler elde ettiğinizi ve şu anda nerede durduğunuzu gözden geçirin. Yanılgıya yer bırakmayacak kadar rastlantısal değil mi?

Olasılık hesaplarıyla ilk karşılaştığımda lise sıralarında kendi halinde olmaya çalışan, geleceğe umutla ve istekle bakan bir öğrenciydim. Gelecekte beni nelerin beklediği henüz beynimin kıvrımlarını zorlamaya başlamamıştı. Muhtemelen başarıyla okulumu bitirecektim, iyi bir işim olacaktı, bir aile kuracak ve aynı dönemlerden çocuğumun geçmesini izleyecektim, bir sürü hobimle ilgilenmeyi emeklilik günlerime saklayacak ve ölecektim. Ancak beynimle birlikte gelişmeye başlayan yaşantım, hayatın denkleminin bu kadar da basit olmadığını yavaş yavaş çarpmaya başladı suratıma. Tek bir günün yüzlerce olasılık varken ve bunların çoğunun kontrolü benim çok dışımda gelişirken koskoca bir hayatın denklemini iki satırda kurmanın oldukça iyimser bir yaklaşım olduğunu anlamakta fazla geç kalmadım. Tarifi mümkün olmayan aşklara tutulmaya, tanımaya başladığım her insanda garip hikayeler yakalayıp onların hikayelerinin benim hayatımı nasıl etkilediğini sezinlemeye ve en garibi de her gün kendimin nasıl bir şekilden başka bir şekle geçiş yaptığımı fark ettiğimde, soru işaretleri arasında kaybolmaya hazır bir üniversite öğrencisiydim. Gereksiz yere uzayan bir ilişkinin içindeydim ve tüm çabalamamama rağmen bir türlü kurtulamıyordum. En sonunda bunun kaderim olduğuna ve bununla yaşamam gerektiğine inandım. Oysa hem tek tanrılı dinlerin ortak kavramı kadere inancım yoktu. Hayatım benim kontrolüm altında geliyordu, kendi kişisel hayatımdaki tek hükümdar varlık bendim, diğer insanlar da kendi hayatlarının hükümdarlarıydı, dünya çeşitli gazların tesadüfen birleşmesiyle oluşmuştu, canlı dediğimiz varlıklar da sudan türemişti zaten.,.

Bu dönemlerde bir yıl boyunca aldığım istatistik dersleri kader ile tesadüf arasındaki ilişkiye iyice kafamı takmama neden oldu. İstatistik satırarca süren karmaşık formüller, hesaplar ve bir o kadar karmaşık problemler yanında temelde tek bir kavram üzerine kurulmuştu: RASTLANTI. Ve ben hayatlarımızda her şeyi belirleyenin sadece rastlantı olduğuna artık tamamiyle inanmıştım. Kader diye bir şey yoktu. Kader hayat karşısında zayıf olan insanları zaten istesiniz de elinizden başka birşey gelmez çünkü kaderiniz bu sizin, ona razı olmalısınız" diyerek kandırmaya yönelik aşağılık bir komplodan başka bir şey değildi. Böylece kaderi inkar ederek ve onun yerine rastlantıyı yerleştirip son derece akılcı olduğumu zannederek hayatıma devam ettim.

Yıllardır rafa kaldırdığım ve pek de üstelemediğim bu konuya tekrar geri dönüşüm son zamanlarda okuduğum bir hayat hikayesiyle oldu. Birazdan sizlere kısaca aktarmaya çalışacağım bu hayat hikayesi ancak filmlerde rastlanacak kadar dramatik ve bir o kadar da gerçek.

Ingo Hasselbach. Ingo'nun hayatı o daha bebekken anne babasının ayrılmasıyla başlar. Babası alışlagelmişin tersine Batı Almanya'dan Doğu Almanya'ya kaçmış ve hayatını sosyalizmin yücelmesine adanmış bir gazetecidir ve Ingo'nun hayatında öfke objesi olmaktan ileri gidememişken özellikle radyoda yaptığı gençlere yönelik propaganda programlarıyla yurttaşlık kariyerinde fazlasıyla ilerlemiştir. Annesi yalnızlığa fazla dayanamamış ve Ingo'nun sevgiye en çok ihtiyacı olduğu dönemde önce üvey babasıyla tanıştırmıştır.

Belki de tüm hayatının en kötü karakteri onu devamlı döverek eğitmeye çalışan bu üvey babadır. Ailenin yaşadığı mekan Doğu Berlin'in devlete en yakın bürokratlarının yaşadığı ve herkesin birbirine potansiyel fitneci/casus olarak yaklaştığı bir semttir. Ingo'nun huzur bulabildiği tek yer büyükanne ve büyükbabasının şehrin kenar mahallelerinden birindeki içine ideoloji bulaşmamış, sevgi dolu apartman daireleridir. "Belki de hayatımda rastladığım ideolojiden uzak yaşayan biricik insan olduklarından dolayı benim için bu kadar özeller" diyor Ingo. Ancak ne tesadüftür ki tüm hayatının ideolojiye bulaşması da bu evde başlamış. Alt katta yaşayan hippilerle birlikte geçirmeye başladığı zaman içinde aykırı yaşamayı ve nefret ettiği topluma çalarak çırparak karşı koymayı öğrenmiş. Çoğu yaşıtı okula gidip, okul sonrası ödevleriyle ve bir spor dalıyla uğraşırken o kenarda yaşamayı ve potansiyel casus olmaksızın dışlanmış olmayı tercih etmeyi öğrenmiş. Hipilerin koloni yaşamının etkisiyle iyice uzaklaştığı anne evi artık sadece kaçılması, uzak durulması gereken bir yerdir.

80'lerin başında punklar belirginleşmeye başlarlar. Ingo hem hipilerle hem de punklarla birliktedir artık. Sokakta veya diskoda anlamsız yere çıkartılan çete kavgaları ve "kendi gibi giyinmeyen herkesi dövmek" hayatının bir parçasıdır. Hipilerin kendi içlerinde bir hayat tarzları vardır, punklar manyak gibi çalarlar, dazlaklar (skinhead) daha vahşi, şiddet dolu hatta sadisttirler. Fakat tüm grupların ortak tarafı devlet tarafından aynı şekilde bastırılmaya başlarlar ve Ingo artık "fazla iyi" geldikleri için hipilefden ayrılarak punklarla yoluna devam eder. Punklarla birlikte sadece dışarıda kalmayı değil diğerlerine karşı kin ve öfke geliştirmeyi öğrenir.

Ve tabii yaşı henüz 20'li sayılara ulaşmadan yargı sistemiyle adi hırsız olarak tanışır. Bu sırada hayatına ilk defa babası karışır ve Ingo'ya iki seçenek sunulur: ya babası ile o'nun kurallarına göre yaşayacak ya da hapishaneye gidecektir. Ingo seçimini hapishaneye girmemekten yana kullanırken aslında seçtiği babasının yanında olmak değildir. Nitekim babasının yanında geçirdiği çeşitli beyin yıkayıcı günlerle dolu sıkıcı yaşantısı onu sokaklardan koparacağına dönüşü olmayan bir şekilde sokaklara bağlar ve Ingo babasını bir daha görmemek üzere kendini sokakların karanlık yüzüne bırakır, arkadaşları onu beklemektedir.

Devletin sponsorluğunu yaptığı, Sovyet blokları onuruna düzenlenen Dostluk Festivalinde hayatının en aptalca ve cesurca olarak nitelediği hareketini

yapar ve kendisini ortaya atarak polisler gelip götürüne kadar "Duvar yıkılmalı" diye bağırır. Anti-faşizm koruyucusu duvara hakaret ederek toplum huzurunu bozmaktan bir yıla mahkum edilir. Yine tesadüflerden beslenen kader ağını örmektedir. Hapishanede anti-faşist beyin yıkamaların, işkence ve zor koşulların doğal tepkisi olarak faşizme daha da yaklaşıırken savaş suçlusu eski nazilerle tanışır, bu insanlardan hapishanede olmalarının şerefli sebebini, gemiştiki muhteşem günleri dinleyip bu 90'lı yaşlarına yaklaşmış ihtiyar Nazilerin geçmişleriyle ilgili duydukları gururdan, hele hele Hitler'in doğumgünü kutlarken yedikleri tüm *dayağa*, rağmen tekerlekli iskemlelerinde inançları için gösterdikleri dirençten Ingo da onun gibi diğer genç punk ve dazlaklar da "aynı şeye karşı direniyoruz" düşüncesiyle çok etkilenirler. Artık Nazizm Ingo'nun çok yakınındadır.

Hapisten çıktığında Ingo protest kültürünün sola kayan punklar ve sağa kayan dazlaklar olarak ikiye ayrıldığını görür. Ingo her zaman karşı geldiği komünizm ve anti-faşist devlete karşı gerçek bir faşist olarak kavga ederek karşı gelmeye kararlıdır ve o'nun için karşı çıkmak yasakların Nazi geçmişiyle daha da ilintili hale gelir. Bu sırada kader o'nun Frank Lutz'la karşılaşmasını ister. Lutz sağır-dilsiz birini dövmekten 10 ay hapis yatmıştır. 3. Reich'in öne sürdüğü gibi sakat insanlar sadece var olmakla devlete ekonomik zarar vermekten başka bir işe yaramadıkları için Lutz onlara katlanamamakta ve dövmekte hiçbir sakınca görmemektedir. Lutz ile ilerleyen arkadaşlığı Ingo'nun Nazilerle olan arkadaşlığının da ilerlemesine yol açar. 1989'da duvarın yıkılmasından sonra ise Nazizmi daha ciddiye almaya başlar. Genlerinin Ingo'ya armağanı olan uzun ince yapısı, san saçları ve mavi gözleriyle neo-Naziler için ideal biyolojik tiptir ve geleceğinin potansiyel Fuhrer figürüdür. Artık hayatı neo-Nazilerle birlikte geçmektedir ve nihayet neo-Nazilerin en önemli fikir liderlerinden Kuhn ile tanıştığı gece yaptıkları uzun konuşmaların sonunda Doğu Almanya'nın ilk yasal neo-nazi partisini kurarlar: *National Alternative Berlin* ya da kısaca N.A.

Artık Ingo 30'lu yaşlarının çok başında politik bir partinin liderlerindendir ve tüm hayatını partisine adar. Günleri sokaktan gelen gençleri eğiterek ne üstün bir ırk olduklarına ikna ederek, sağcı zengin işadamlarından para toplayarak, hatta eski Nazilerin ihtiyar dul eşleriyle yaptığı çaylı sohbetlerde klasik müzik eşliğinde bu yaşlı kadınlardan beklenmeyen yoğun bir nefret ve kinle "Oh çok iyi yaptık", "Ne

güzel temizledik", türünden laflarıyla birlikte yeni neo-Nazi parti için para yardımlarını kabul ederek geçmektedir. Herşeye rağmen Ingo için partisinin kabullenip o'nun kabullenmediği şeyler de olur. Duvarlara "Yabancılar Dışarı" yazmak ona göre yeterliyken molotof kokteylleriyle savunmasız çingene ve göçmen evlerini yakmak hareketlerine zarar verebilir diye düşünmesine rağmen alevler arasında "Bizden ne istiyorsunuz pis domuzlar" çığlıklarını duymamazlıktan gelir. Kendi değişiyse o anda sadece arkadaşları, kendisi bir de davaları ve partileri vardır, sanki o evlerde yaşayan insanlar var değildir. Ancak 1992 sabahı Köln'de orta sınıf bir Türk evine saldırıldığını ve bir kadınla iki çocuğun yanarak öldüğünü öğrendiğinde arkadaşlarına masum kadın ve çocukların öldürülmesinin hareketlerine hiç bir faydası olamayacağını söyler. Yine kendi değişiyse bu hareket o'nu gerçekten hasta eder.

Bu sırada kader ona yeni bir oyun oynar ve karşısına Winfriend isimli neo-nazilerle ilgili film yapmak isteyen Alman asıllı Fransız bir yönetmen çıkarır. Winfriend dava arkadaşları dışında edinebildiği ve güvendiği tek kişi olur, o kadar ki kendisini filme çekmesine ve tüm gerçekleri kameraya almasına izin verir.

Winfriend ona dışarıda da bir hayat olduğunu, kendi ırkından başka ırkların da insan olduklarını, ve Berlin'in sokaklarından başka milyonlarca sokakta milyonlarca hayatın yaşandığını gösterir, Paris'de Winfriend'in yanında geçirdiği bir haftada hayatında ilk defa etrafında her renk ve ırktan insanla birlikte yaşar. İnsanlar ona dostça yaklaşır, onların Doğu Almanya'da bir zenciye baktıkları gibi bakmazlar Ingo'ya, bu karışık bir dünyadır ve her yerden insan görmeye alışıklardır. Ingo hayatında ilk defa yabancı olur ve üstünden bir ağırlığın kalktığını hisseder. Hayatında ilk defa bir geleceği olduğunu düşünür. Sabahları bir baget alır ve Arap bir garsonun çalıştığı kafede kahvesini içer. Birkaç gün sonra parmak işaretleriyle anlaşılabildiği garson ona bedava kahve ikram etmeye başlar. Paris'de geçirdiği kısa süre tüm hayatını değiştirecek kararını

almasının başlangıcıdır. Kısa bir süre sonra Ingo partisini, davasını, arkadaşlarını ve neo-Nazileri geçmişine gömerek yeni bir hayata başlar.

Ingo'nun başına gelenler size çok tanıdık veya bildik gelebilir; mutsuz aile ortamıyla başlayan oradan hipilere, hipilerden dazlaklara ve nihayet neo-Nazilere kadar uzanan ve aniden kesilen ideolojik hayatının geçirdiği evreler çok tipik gelebilir. Ama lütfen bir an düşünün, kendi hayatınızı elinize alın: şu anda uğraştığınız işi ve size nasıl bir hayat sunduğuna bakın, yanınızdaki (eğer varsa) eşinize veya sevgilinize bakın ve onunla nasıl, nerede, ne zaman tanıştığınızı ve o'nun hayatınıza neler kattığını düşünün, oturduğunuz evi, etrafınızdaki komşuları, çoğu zamanınızı birlikte geçirdiğiniz arkadaşlarınızı, çok özel dostlarınızı, kısaca hayatınız belirleyen her şeyi, onları nasıl elde ettiğinizi ve onlarla birlikte neler elde ettiğinizi ve şu anda nerede durduğunuz gözden geçirin.

Yanılığa yer bırakmayacak kadar rastlantısal değil mi?

Bir arkadaşım kaderin tanrıyla insanın kesiştiği nokta olduğunu söylüyor. Rastlantı ise kaderin şu ana denk düştüğü nokta. Tüm zaman içinde rastlantı tek bir noktayken keder hepsinin bir araya gelmesiyle oluşan sonsuzluktur. Dünyanın oluşması bir anlık tesadüf sonucu olabilir ama dünyanın kaderi öncesini ve sonrasını içine alan sonsuz bir zamana yayılmıştır. Tıpkı Dünya gibi biz insanların da kader adını verdiğimiz bir zaman çizgisi var ve bu çizgi noktalarındaki raslantılarla belirleniyor.

Artık kader ve raslantıyı tamamıyla birbirinden ayırabiliyorum. Kader hayatımızın ta kendisi rastlantı ise hayatımızda bizim isteğimiz ve kontrolümüz dışında gelişen her şey. Kaderimizi değiştirebiliriz ama raslantılarla başa çıkmanın hiç bir yolu yok.

KONTES

ahmet ortaçağ

Yoksa öznesi hayat, nesnesi mi ölüm?

İşte bu yalınlık içinde bir anlam aramak ve boşluğa asılacağını sanmak bir zaafı.

Aynanın karşısına oturdu. Gözlerim gözlerine dikti. Yıllarca bıkıp usanmadan seyrettiği bu yüz yarım metre ötede durmasına rağmen artık onu seçemiyordu. Deforme olmuş izin içinde seçebildiği iki pırıltı. Okumanın dışında hiçbir zaman takmadı gözlüğünü. Çevresine küçülmüş gözlerle bakamazdı ya. Ne garip. Karşısında duran bu görüntü inatla görmemezlikten gelmeye çalıştığı ve asla değiştiremediği değişimin yürek parçalayıcı yansıması değil miydi? Yine de ona görüldüğü gibi bakmak, hayal gücünün izin verdiğiince zihnindeki imge kalıntılarıyla şekil vermeye çalışmak işine geliyordu. Elli yıl öncesinin duru pembeliği o kadar diriye. Karşısındaki soyut resim ise o kadar gerçek. O kadar yalın. Görmüyordu ama biliyordu.

Sayısını bilmediği lekeler, kırıksıklar ortaya çıkmadan önce bakmaya doyamadığı, tek bir sivilcenin hesabını tuttuğu zamanları biliyordu. Kamburu çıkmış bedeninin dağılan yüzüyle birlikte yüklendiği gerçek bu muydu? Eğilip daha yakından bakmak istedi. Ama artık oynatamadığı boynu ve aynayla arasında onu sıkıştıran masa buna izin vermedi. Yerden güç alarak aynaya doğruldu. Gerçeğe biraz daha yaklaştı. Renkler biraz daha canlandı. Resim biraz daha netleşti. Biraz önceki görüntü değildi artık bu. Peki hangisi gerçektir. Biraz önce gördüğü de gerçek değilse neydi. Titreyen dizleri onu sandalyenin üzerine bıraktığında eski gerçek bıraktığı yerdeydi. Küçükklüğünden beri aklını kurcalar duardı mutlak gerçeğin görüntüsü. Gözlük taktığı ilk gün anlamıştı her rengin göreceli olduğunu. Kırmızı eski kırmızı değildi, yeşil eski yeşil. Ona öğretilen göğün mavi olduğu idi. Güneşin sarı. Kanın kırmızı ve algıladığı renk ne olursa olsun ona kırmızı denmesi gerektiği. Belki de o güneşi kırmızı görüyordu, denizi sarı. Belki herkesin algıladığı toprak, kum, ağaç farklıydı ve sadece adı sarıydı güneşin. Peki rüyalar ne renkti? Artık hiç görmediği ve rengini hatırlamadığı. Niçin rüya görmüyordu artık? Yiten aşklar, sevgililer gibi

terketmişlerdi onu. Tüketilmiş koca bir hayat belleğinde, içinde hiç mi açık bir kapı bırakmamış ona? Şuuraltını, onu diriltmeye zorlayacak hiç mi yürek sızısı yok artık? Her şey bu kadar mı bilindik onun için? Bu kadar unutulmuş. Evet, zayıflayan hafızası hatırlamasına imkan vermiyor rüyalarını büyük ihtimalle. Öyleyse belleğinden kazıyamadığı ilk anılar onu yaşatan, yaşamını hatırlaya bildikleriyle sınırlı tutan. İlk ev, ilk arkadaş, ilk sevgili, ilk aşk

Andre

İlk gençlik çelişkilerinin kabusuyla onu uykusundan uyandıran. Eksiksiz her gün gözünü onun varlığına açtığı ve artık rüyalarında hiç rastlamadığı. Evet, aynadaki silüetine yaklaştıkça netleşen görüntü gibi tüketilmiş heyecanların arkasından çıplak gerçeğe biraz daha yaklaşıyordu her gün. Bu çıplaklık karşısında ağlamak istedi. Ama içindeki katılığı boşaltacak göz yaşı yoktu. En son ne zaman ağladığını hatırlamaya çalıştı. Sessiz bir çılgılığı andıran iç çekişlerini hıçkırığa boğabilecek anlar anılarında canlanıyordu yine. Ve bu anılarda içini buran ayrıntıları aslında o anı tüm sıradanlığıyla yaşamışken yaşamadığı, yaşayamayacak olduğu. Bir annenin olağan karşılanan fedakarlığı, bir sevgilinin olağan karşılanan öpüşü gibi. O anları, hafızasından çekebildiği o anları derinlemesine yaşamaya çalışırken, kaybettiği ve bir daha bulamayacağı heyecanları tadabilirdi ancak. Ama o kadar uzaktılar ki ve bu anın o kadar dışındaydı. Titreyen elini yavaşça masanın sağ çekmecesine götürdü. Aynadan üzerine doğru gelen dağınık görüntülerin karmaşasından tek ve mutlak bir gerçeğe dönme zamanı gelmişti. El yordamıyla çekmecedeki gözlüğünü çıkardı. Kesin ve düz hatlarıyla bütün odaya hakimdi şimdi. Onu tüm bu düşüncelere sürükleyen tek sorumlusu dayanılması zor olan bu sessizlikti. Artık duyamaz olduğu sesler yarı yarıya işiten kulaklarına yalnızlığı hatırlatıyordu durmadan. Kalktı. Derin sessizliğin içinden komodinin üzerinde duran gramafona

doğru ilerledi. Babasının başucundan eksik etmediği ve ona asla elletmediği. Bu gramafon içinde ona karşı dinmeyecek sevgisizliğin öç alma nesnesine dönüşmüştü. O zamandan bilmişti ona el sürebileceği günün babasının hayatından tümüyle çıktığı o gün geleceğini. Yine de dokunamamıştı ilk zamanlar, üzerine sinmiş ağır kokuya alışması uzun sürmüştü. Niye ve nasıl bir tutku olarak edinmişti müziği. Her notasını ezbere bildiği taş plaklar bu duvarlarda kaç defa, kaç gün, kaç gece çınlamış durmuştu acaba. Bu saplantı içindeki yaşama tutkusu olmamış mıydı? Her notanın arkasından hangi nota geleceğini, nerede es alacağını, nefesini esir alan sesin onu tepelere nasıl sürükleyeceğini ezbere bilmemiş miydi? Anlamıyordu. Hala anlam veremiyor bir dizgenin arkasına takılıp kendini unutuşuna, ses oyunları ile bir temanın etrafında kayboluşuna. Tek bir temanın içinde dönüp duran yaşamının akıp gidişine izin verişine. Hiç huzursuzluk duymadan. Kesin huzuru buluyordu çünkü düşünmüyordu. Nefsini efendisine teslim etmiş bir kölenin rahatlığını yaşıyordu. Hiç bir kaygı ve endişe duymadan. Taş plaklara baktı. Efendisine hiç dokunmamış bir elin ilk dokunuşuyla dokundu onlara ve eski bir sevgiliyi kucaklar gibi içlerinden birini aldı. Sesi sonuna kadar açtı. İyi duymuyordu ama titreşimleri ve vücudunda toklayan ses dalgalarını hissediyordu. Yaptığı anı dondurmaktı. Onu terkeden tutkuların arasındaki an boşluklarını doldurarak. Geriye dönüp baktığında, onu ölümün soğukluğuyla burun buruna getirmiş ateşli tutkuları düşündüğünde, aslında kendi dışında bir tutkuya sapkınlanmışlara tutulmuş olduğunu farkediyordu. Tutku tutkunu tutkusu. Ve bir tutkunun tutku nesnesi olamadığını, olamayacağını gördüğünde.

Peki kendisi niçin asla bir tutku tutkunu olamamıştı. Aklına gelen en mantıklı cevap, ergenlik çağına yeni girdiği yıllarda ölümle arasında geliştirdiği o çok öznel bağ idi. İlk dost olmuştu ona. Günlük hayat içinde onu yıldırان, ve devam etme zorunluluğuna taş koyan neyle karşılaşsa yardımına o koşmuştu. Anlam aramanın anlamsızlığını o vurmuştu yüzüne. Hiç kimsenin olmadığı kadar açık yüreklilikle. Bu yüzden hiçbir şeye, hiç kimseye güvenmediği kadar güveniyordu ve hiç bir zaman da yalnız bırakmadı onu. Onun açıklığı ve yalınlığı karşısında hiç bir tutku duramıyordu ki. Kendini yaşamın akışına çekip onu asla yalnız bırakmayacak eski dostu unutturacak bir neden olamazdı ki

Andre

Böylece ölümün gerçekliği yaşamın yapaylığına

tercih edilir oluyordu her zaman. Aynanın karşısına oturdu. Bu yüzü tanıyordu. Çünkü göz hafızası çok kuvvetliydi. En ufak ayrıntı onu tüme vardırılabiliyordu bir görüntüde. Şimdi olduğu gibi. En iyi ipucu yine gözlerdeydi. Biraz küçülmüş olsalar da gözlüğün arkasında içinde kalan son enerjiyi yaymak için yetiyorlardı. Solgun bir pırıltı aktarabiliyordu geçmişten, soylu ailesinden ve unvanının getirdiği asaletten arta kalan büyüğü. Onların dışında, mıncıklanmış bir deri, sarkmış bir burun, büzülmüş dudaklar, dökülmüş kaşlar, kirpikler ve bir tutam saç. Zorlu bir iş bekliyordu onu. Her defasında biraz daha uzun süren. Alışkanlığın getirdiği hızın güçsüzleşen elleri ve değişimin kattığı yeni unsurlar arasında kaybolması. Nasıl bahsedebilir insan değişimin kaçınılmazlığından ve gerekli olduğundan bu tablo karşısında. Gerekli değildi zaten bir zorunluluktan bu. Garip olan yaş ilerledikçe durağanlaşan ve rutine bağlanan iç dünyanın beden bu gittikçe hızlanan çöküşüyle tezat oluşturmaya başladı. Öyle miydi gerçekten? Nasıl açıklanırdı o zaman gün geçtikçe daha eli sıkı olduğu, düzen ve tertip titizliğine düştüğü. Sanki sahip olduğu bu eve, her şeye tırnaklarını biraz daha sıkı geçirerek artık üzerinde hiç bir hükmü kalmadığı bedeninin diyetini ödetiyordu onlara. Durağanlaşmak mıydı bu yoksa bir isyan mı? Solgun cildini pudralayarak başlayacaktı işe. Ama önce maske kremiyle sayısız izi örtmesi gerekecekti. Gittikçe daha fazla tükettiği kutu canını sıkacaktı. Kremi fazlasıyla kullanması edindiği alışkanlığa tersti. Kasılan parmağına rağmen kremi sürmeye koyuldu. Alnından başladı. Annesini gördü bu alında. Dışa doğru çıkıntılı ve yukarı doğru uzanan eskisinden daha geniş alnında. Bir heykeltıraş ustalığıyla çizgileri kapatmaya çalıştı. Sonra şakaklarından aşağı babasını gördü. Daha bir inatla kapamaya çalıştı göz kenarlarında kurumuş bir ırmağın çatlaklarını andıran izleri. Kurumuş elma yanaklarından çıkıntılanan kemikleri yumuşatmaya çalıştı. Dudağının üstündeki çataları doldurdu. Pul pul dudaklar. Bugüne kadar çok öpüldülerdi. Dolgun, cılız, geniş, dudaksız dudaklar tarafından. Ama sadece tek bir dudağı öpmediler mi? Şimdi nasıl kızıyor kendine. İnsanoğlu toyluğuyla kendini korkuyla kastığı ve içindeki tomuru kendine saklaması gerekiyormuş hissine kapıldığı için. Ama bu kendiliğinden gelmişti. Hastalandığında, bir yeri tutmadığında insanın kapıldığı o ümitsizlik gibi. Oysa içinde öylesine açılıyordu ki tek yüzü olan bir kürenin sarmal sonsuzluğuna kapılıp unutuyordu kendini. Ve bu unutuş sadece unutulmaz olma duygusuyla varolabiliyordu.

Kendisi yerine hatırlayacak, unutuşunu ve kayboluşunu ona yaşatacak onun dışında birinin varlığıyla. Ancak içteki bu sarmal girdap insanı öylesine kendine akıtıyordu ki gördüğü, duyduğu, konuştuğu her şey kendi oluyordu. Ve onu tutacak, varlığından zerre şüphe etmeyeceği eli bile görmez oluveriyordu. İplerini bırakmış benliğin uçuş korkusuydu bu. Olur ya tutmak istediğinde orada olmazsa korkusu belki uzlaştığı ölüm korkusuyla arasına giriyor, bastırılmış zayıflığı tüm şiddetiyle yüzüne vuruyordu. İşkencelerin en olgunlaştırıcıydı bu. Tutulacak elle birlikte ölümün artık arzulanır olması. Olgunlaşmak. Bir avuç taşın arasından seçilip suyun üzerinden kaydırılan taşlar gibi fırlatılan sözcükler hiç bir iz bırakmadan nasıl yitip kayboluyor. Hiç bir iz bırakmadan. Her düşüncenin nesnesi sözcük, her sözcüğün öznesi düşünce, kurduğu cümlelerle anlamı bitiriyor.

Öznesi ölüm, nesnesi hayat olan kurgular gibi. Yoksa öznesi hayat, nesnesi mi ölüm? İşte bu yalınlık içinde bir anlam aramak ve boşluğa asılacağını sanmak bir zaafı. Öznesi ölüm, nesnesi hayat olan kurgular gibi. O zaman cevaplanacak tek bir soru kalıyordu geriye? Bu zayıflığı sonuna kadar yaşamış olsaydı, onu tüketmiş olacak mıydı? Tüketilmiş zayıflık ona nasıl bir güç sağlayacaktı? Kabarmış denizde dalgakıranın hangi yüzü ona kavuşacaktı? Yüzünde donan kremin üzerini pudralamaya başladı. Beyaz hiç bu kadar sıcak gelmemişti ona. Altındaki satıhta hiç bir çelişkiye meydan vermeden süpürüyordu onu. Beyazın zayıf, kırılğan tutukluğu yüzün yarıklarından taşan morun gücünü nasıl kırıyordu. Kırabiliyordu. O an gecenin koyu karanlığını kırabilen yıldızları gördü. Dipsizliğin içinden süzülüp boşluğun kuruluşunu ağzına getiren, o an anlıyordu kıramadığı yörüngesinden, tarihle alınca kazınmış yazından kurtarması gerektiğini düşüncelerini, hiç bir akışın bu kadar düzsel olamayacağını. Uzamı olduğu boşluğun zarını yırtıp parçalaması gerektiğini. Nasıl? Ama nasıl? Bu yalınlık içinde bir anlam aramak ve boşluğa asılacağını sanmak.

Bir yıldız. Bir yıldızdı o. Okyanusun derin yüzeyinden yansıyan ışığı dibe doğru hızını alan, bu dayanılmaz çekime kendinden geçtikçe daha yaklaşan, biliyordu, onu bütünleyecek varlık öbür parçasında özülle buluşturacaktı onu. Ani son bir cıız parlayıştan sonra beyaz pusun, yürek söken boşluğun içinden çekirdeğine çekilecek. Ardında kara bir leke olundurarak. Olunmaz aydınlığa, ışın yığınlarına aç tek bir leke. Saydam bir tomur. İçini görüyor bu deliğin. Arkasında uçsuz bucaksız bir

ıssız bırakırken önünde açılan yutuk evrenleri buluyor, her çekilmeyle özüne kavuşan bu evrenlerin birbirine açılan sarmalında kendini görüyor. Saçından, elinden, yüzünden bir parça. Kontrol edemediği bir hızla ve zamanla birbirlerinin içinden kayan, hücrelerinde, atomlarında engellenemez kıpırtının büyüyerek taşıdığı, taşıdığı, içindeki tek yüzeyli sarmal küreden akarak sonsuz devinim içinde sınırsız dönüşüme ulaştığı. Bunları gördü karşısında, çekilmiş etten iskelette. Bitiyordu. Sona yaklaşmıştı. Birazdan renge boğacağı tualde güneşi görmek istedi ilkin, sonra günbatımında denizi, sonra gelincikleri. Kalemı aldı. Gözlüğü biraz indirip olmayan kaşlarını yerine çizdi. Birkaç kez üstünden geçti. Sonra gözlerinin üstünden, yanaklarından, dudaklarından. Hayranlıkla, büyük itinayla. Büyüleyici kontes. Çekici. Mağrur Andre

Aradıkları evrenlerde kaybolmuşlardı, birbirlerine açıldığından habersiz. Bir ömür tüketerek, çekimin getireceği bitişten korkarak. Kendini bırakmanın, mutlak düşüşün gerçek son olduğunu sanarak. Terkedemedikleri yörüngelerinde, bir düş, bir hayal, bir kurgu imgelem peşinde başlangıç noktasını sayarak terketmeyi yaşadılar. Vardıkları ne son ilkti, ne de ilk son.

Makyaj bittiğinde karlarla örtülmüş dingin bir şehrin huzurunu hissetti yüzünde. Yumuşak tabakanın altına saklanmış pislik, çamur, pürüzsüz arılığın içinde hiçbir ayrıma rastlanmayan kaybedilmiş yollar insana tatlı bir güven duygusu veriyor. Bilmiyor mu er geç yüzünü gösterecek güneş zaptedilmez ısıyla damla damla çözecek, bu tatlı rüya sarhoşluğu karın altından sırttan kirle sona erecek. Olsun, ufak da olsa *zamana*, karşı kazanılan bir zaferdir bu. Kendi iradesiyle mutlak değişime meydan okuyabildiği kurtarılmış anlar. Kısa *zaman* kırıntıları. Giyindiği bu beyaz pelerinle tüm şehir kanatlarının altındadır şimdi. Gücünü tekrar bulmuştur. Ona dikilecek gözleri tek tek dize getirecek, boyun eğdirecektir.

Aynada kendine baktı. Karşısında duran kontesti. Onu dış dünyadan daha sık koparan zamanın unutturduğu unvan. Geriye bu asaleti tamamlayacak, onu gururla taçlandıracak tek bir şey kalmıştı. Çekmeceden peruğunu çıkardı.

İNSANSONRASI

linda s. kauffman

"Sonrası" [*post*], ardından gelecek olana dair kayda değer bir belirsizlik taşır. Şimdiki dönemin "sonrası-çağı" -sanayisonrası, marxizmsonrası, feminizmsonrası, yapısalcılıksonrası, modernliksonrası- olarak tanımlandığını duymaya alıştık. Ya "İnsansonrası" [*posthuman*]? Terim 1992 yılında Avrupa'yı dolaşan bir sanat sergisinde ortaya çıktı, fakat düşünce çok daha önce *Bladerunner*, *Terminator*, *Making Mr. Right*, *Robocop*, *Videodrome*, *Alien* üçlemesi gibi *cyborg* filmlerde ve William Burroughs'un *Naked Lunch*, William Gibson'un *Neuromancer*, ve Philip K. Dick'in *The Simulacra* gibi romanlarında vardı. "İnsansonrası", teknolojinin insan bedeninde nasıl devrim yaptığını gösterir. Kalp pilleri, protezler, plastik cerrahi, ve Prozac "İnsansonrası"nın belirtileridir; elbette gen terapisi ve *in vitro* [bedensiz] dölleme de var. Yeniden cinsiyet tayin etme cerrahisi toplu olarak Son Cinsiyet ya da Üçüncü Cinsiyet (1) adı verilen tüm bir ötecinsiyetli [*transgendered*] insan nüfusu yarattı. Bu tür cerrahi işlemler, anatominin kader olduğu gibi pek kıymetli bir mitin tabutuna çakılan çivilerdir de. (Ancak, cinsiyetin "biyey" in özü olduğu mitini yoketmek daha güçtür, çünkü bazı erkekte kadına dönmüş transseksüeller ameliyat olmalarının nedenini kadınsı "öz"lerinin erkek bedeni içinde hapsolmasıyla açıklamaktadırlar.) İnsani beş duyumuzun *ebedi, değişmez, evrensel* olduğu mitini yok etmek te eşit derecede güçtür. Çağdaş eleştirel kuramcıların beden konusunu vurgulamalarına rağmen insan duyularının yirminci yüzyılın sonunda nasıl tamamen dönüştüğünün farkına varamadık hâlâ. Bu kuramcılar bunun yerine geriye dönüp, belli bir bedene (*Hotanto Venüsü* gibi) ya da bir döneme (onsekizinci yüzyıl gibi) ya da bir kuruma (hapisane gibi) bakmaktadırlar. Eğer duyuların nasıl tamamen yemden düzenlendiğini ve bunun sanatsal uygulamaları nasıl derinden dönüştürdüğünü eksiksiz anlamak istiyorsak, edebi/sanatsal alanlarda çalışan akademisyenler bile nörobiyoloji, genetik, optik işleme ve hatta yapay zekâ öğrenmek zorunda kalacaklardır. 1970lerin enformasyon devriminin ardından birbirini takip eden bilgisayar görüntülendirmeleri 1990larda bedeni ve duyulan algılayışımızı derinden değiştirdi: bilgisayar teknolojisi, tıp ve eczacılıktaki keşifler,

genetik mühendisliği ve araştırmaları, MR, CAT ve PET taramaları bedenin dokunulmazlığı ve bizzat kimliği konusundaki en değerli mitlerimizi geri dönüşsüz bir biçimde değiştirdi (2).

Foucault'nun "farklı bir bedenler ve zevkler ekonomisinin şafağı" kehaneti avukatların, gazetecilerin ufkunda görünmese de bir çok deneysel sanatçı, film yapımcısı ve yazar için ağarmıştır bile. İnsan organizmasının doğmuş değil yapılmış olduğunu kabul etmeye hazır olmayabiliriz ama Jeffrey Deitch'nin 1992'deki İnsansonrası sergisi bu radikal önermenin içermelerini çözümlemektedir. Deitch yeni teknolojilerdeki imgelerden ve tüketim kültüründen oluşturulan yeni bir İnsansonrası kişi modelinin doğup doğmadığını cesurca sormaktadır. Plastik cerrahi ve genetik canlandırım [*reconstruction*] Darwinci insan evrimine yeni bir aşama eklemektedir, diyor Deitch; "çocuklarımızın kuşağı pekâlâ son "saf" insan kuşağı olabilir(3). Yeni "kendi" yapılanması doğal olmaktan çok, kavramsaldır.

Bu çağdaş sanatçılar aykırılık alanlarını cinsellikten başka bedensel işlevlere kaydırmışlardır. Uygarlığın değerlerini alışırlı olmaktan çıkarmaktadırlar. Alanı, bedene gelen ve giden dışkıya, idrara, kana ve yiyeceğe yönlendirerek insanın yapıçözümü sürecinde aynı zamanda müzeyi de yapıçözümüne uğratmaktadırlar. Çağdaş toplumda gerçekten seyretdilemez, rahatsız edici olan cinsellikten çok bunlardır [...]

obscenitydivinity/two girls review vol.1 No.2, 1995/96, s.112-113ten Nazlı Ökten türkçeleştirdi.. Uzunluğu nedeniyle tamamını yayınlamadığımız yazının devamı Amerikalı Bob Flanagan adlı ünlü bir mazoşistin gösterilerinden yola çıkarak insan bedeni/Up/cinsellik ilişkilerini sorgulamaktadır. Yazar Maryland Üniversitesinde ders vermektedir. *obscenitydivinity/two girls review* A.B.D ve İngiltere'de altı ayda bir çıkmaktadır.

(V)*The Last Sexe: Feminism and Outlaw Bodies*, Kroker A.M (New York:St.Martin's Press, 1993); *The Third Sex*, ed. Herdt G. (Cambridge, MA:MIT Press, 1994)

(2.)*Body Criticism: Imaging the Unseen in Enlightenment Art and Medicine*, Stafford B. (Cambridge, MA:MIT Press)

(3)*Posthuman*, Deitch J. (New York: Distributed Art Publishers, 1992)

Bu çağdaş sanatçılar aykırılık alanlarını cinsellikten başka bedensel işlevlere kaydırmışlardır. Uygarlığın değerlerini alışırlı olmaktan çıkarmaktadırlar. Alanı, bedene gelen ve giden dışkıya, idrara, kana ve yiyeceğe yönlendirerek insanın yapıçözümü sürecinde aynı zamanda müzeyi de yapıçözümüne uğratmaktadırlar. Çağdaş toplumda gerçekten seyredilemez, rahatsız edici olan cinsellikten çok bunlardır

ZAMAN VE ANLATI'

paul ricoeur

"Kamil Bey, birdenbire,
tarih, destan, trajedi
yapan insanlarla
beraber bulunmanın tarif
edilmez gururunu duydu.
Zaferden sonra
'Anadolu'ya taraftar
olduğundan
tutuklananlar' diye bir
cins adam yaşayacaktı
elbette... Bu adamlar
harp sakatlarına bile
benzemeyeceklerdi.
'Tutuklandığımızı
Ankara'ya çoktan
bildirmişlerdir' diye
keyifle düşündü,
'Mustafa Kemal
Paşa 'ya...' Mustafa
Kemal Paşa: 'Bu Kâmil
de kimdir?' diye belki
sormuştur. Birkaç
dakika olsun, 'Ankara'
kendisiyle ilgilendi...
'Ankara' yani, bizzat
'Kurtuluş', öpülesi alını
kırıştırarak, Kâmil Bey
üzerinde biran olsun
düşündü.

* Paul Ricoeur'ün *Le Temps et Le Recit* (Seuil 1983) adlı kitabının 1. cildinden Türkçeleştiren Nazlı Ökten. 1913 yılında doğan, Fransız üniversitelerinden sonra çalışmalarını Chicago üniversitesinde sürdüren Ricoeur'ü yorumsamacı (hermeneutique) okuldan bir tarih felsefecisi diye tanımlayabiliriz Metindeki alıntılar Aristo'nun Poetika'sından.

"Bir bütün, denilmiştir, bir başı, bir ortası ve bir sonu olandır"(50 b 26). Oysa ki, bir şeyin başlangıç, orta ya da son olması yalnızca şiirsel kompozisyonun gereğidir: Başlangıcı tanımlayan, öncelin olmaması değil, art arda gelişteki zorunluluğun yokluğudur. Sona gelince elbette ki bir şeyden sonra gelendir, ama "ya zorunluluk ya olasılık gereğince"(50 b 30). Sadece orta, basit art arda gelişle tanımlanır gibi görünmektedir: "başka şeyden sonra gelir ve ondan sonra başka şey gelir"(50 b 31). Fakat trajik modelde ortanın kendine has bir mantığı vardır; o da talihin talihsizlik olacak şekilde "tersine çevri\mesidir"(metabole, metaballein, 51 a 14; metabasis, 52 a 16). "Karmaşık" entrika kuramı, özellikle trajik etkide bir tersine çevirme tipolojisi oluşturacaktır. Bu "bütün" düşüncesinin çözümlemesinde vurgulanan yer, rastlantının yokluğu ve art arda geliş düzenleyen, olasılık ya da zorunluluğun gereklerine uymadır. Oysa ki, eğer art arda geliş, bazı mantık bağlantılarına tabi kılmıyorsa bunun nedeni başlangıç, orta ve son düşüncelerinin deneyimden çıkartılmamış olmasıdır: bunlar etkin eylem özellikleri değil, şiirin düzenlenmesinin sonuçlarıdır.

Yayılma alanı için de aynı şey geçerlidir. Eylemin sadece entrikada bir sının, bir haddi (horos, 51 a 6) ve dolayısıyla bir yayılma alanı vardır...] "Zorunluluğa ya da olabilirliğe göre zincirlenen bir dizi olay, mutsuzluğun mutluluğa ya da mutluluğun mutsuzluğa çevrilmesine bir sınırlama getirir (uzunluğun tatmin edici horosu)". Kuşkusuz bu yayılma alanı ancak zamansal olabilir: tersine çevirme zaman alır. Ama bu, dünyanın olaylarının zamanı değil, eserin zamanıdır: zorunluluk niteliği ancak entrikanın yakınlaştırdığı olaylara uygulanır(ephexes). Boş zamanlar hesaba katılmaz. Hayatta birbirinden ayrı olan iki olay arasında kahramanın ne yaptığı sorulmaz-. Else, Kral Oidipus'ta habercinin tam da entrikanın onun varlığını gerektirdiği anda geri geldiğine dikkat çeker: "Ne daha erken, ne daha geç" (no sooner and no later, G.F. Else, *Aristotle Poetics: The Argument*, Harvard, 1957, p.293). Destan, kompozisyonla ilgili nedenlerle de daha geniş bir yayılma alanı benimser; ikinci derecede olaylar karşısında daha müsamahalı olduğundan daha genişlik ister ama sınır gereğini de ihmal etmez.

Zaman gözönünde tutulmadığı gibi dışlanmıştı da. Böylece Aristo, trajedinin mükemmelen sergilediği tamlık ve bütünlüğün gereklerine tabi olan destan hakkında iki tür birliği karşı karşıya getirir: bir yanda "kendi süresinde gelişen, bir ya da birçok insanı etkileyen ve birbirleriyle olumsal [contingent, zorunlu olmayan] ilişkiler sürdüren bütün olayların geçtiği biricik dönem"(59 a 23-24) ayırteden zamansal birlik, öte yanda (bir bütün oluşturan ve bir başlangıç, bir orta ve bir sonla bitimine ulaşan "bir bir eylem"i ayırteden dramatik birlik (59 a 22). O halde tek bir zaman döneminde olagelen birçok eylem bir eylemi bir hale getirmeyiz. İşte bu nedenle Homeros Truva savaşının tarihinden -her ne kadar bir başlangıcı ve bir sonu zaten varsa da- sadece kendi sanatının başlangıcını ve sonunu belirlediği "biricik bir bölüm"ü seçtiği için övülür

gizli hazine

[...] Aristo soruyor: neden bizzat tiksindirici şeylerin, iğrenç hayvanların ya da cesetlerin resimlerine bakmaktan zevk duyarız? "Nedeni, öğrenmenin sadece filozoflar için değil, tüm diğer insanlar için de bir zevk olmasıdır"; aslında eğer resimler görmekten hoşlanılıyorsa bunun nedeni tanımanın öğrenilmesi ve herşeyin söylendiği gibi olduğu sonucuna varılmasıdır: bu, odur"(48 b 12-17). Öğrenmek, sonuca varmak, biçimini tanımak: işte taklit (ya da temsil) etme zevkinin akıl alır iskeleti. Fakat söz konusu olan filozofların tümelleri [*universel*] değilse "şiiirsel" tümeller hangileri olabilir? Olabilirin gerçeğe ve genelin tikele çifte karşıtlığıyla ayırtedildiklerine göre bunların tümeller olması kuşkulu değildir. Bilindiği gibi ilk çift Heredot'un şiiir ve tarih arasındaki ünlü karşıtlığıdır: "vakanüvisle şair arasındaki fark birinin kafiyeyle diğerinin düzyazıyla anlatması değil, birinin olmuş olanı, diğerininse olabilecek olanı söylemesidir; işte bu nedenle şiiir tarih yazımından daha felsefi ve daha soyludur. Şiiir daha çok geneli, tarih yazımıysa tikeli ele alır"(51 b 4-51 b 7).

[...] "Genel, bazı tipteki insanların mutlaka ya da büyük olasılıkla yaptıkları ya da söyledikleri şeydir"(51 b 9). Başka bir deyişle, olabilir, genel, olguların düzenlenişinden başka yerde aranmamalıdır, çünkü zorunlu ya da olası olması gereken bu zincirlemedir. Kısacası entrika tipik olmak zorundadır. Eylemin kişiliklerden önce gelmesinin nedenini bir kez daha anlıyoruz: özel isimlerini korusalar bile kişilikleri evrenselleştiren, entrikanın evrenselliğidir. Temel kural buradan gelir: önce entrikayı tasarlamak, sonra isimler vermek.

[...] Entrika oluşturmak rastlantısal olanın akıl alırlığı, tekil olanın evrenselliğini, ikinci dereceden olanın zorunluluğunu ve olabilirliğini ortaya çıkarmaktır zaten. Aristo'nun söylediği de bu değil mi zaten (51 b 29-32): "Bütün bunlardan açıkça ortaya çıkmaktadır ki, şair vezin şairi değil hikaye şairi olmalıdır, çünkü onu şair yapan temsildir ve temsil ettiği eylemlerdir. Gerçekten olmuş olaylar üzerine bir şiiir yazması da onu daha az şair yapmaz çünkü bazı gerçek olayların , şairi şair yapan olabilir ve olası olanlar dahilinde olmaması için hiçbir sebep yoktur"(51 b 27-32). Denklem iki tarafı eşitlenir: entrika yapıcısı ve eylem taklitçisi: işte şair.

merdiven limanında buluşalım.

*Kurtuluş hiç tanımadığı
bir insanı, her şeyini feda
edecek surette kendine
çekebildiği için belki
mutluluk duymuştur.
Haklı olduğuna bir daha
inanarak
kuvvetlenmiştir.*

*Kâmil Bey, günlük
emirde adı yazılan bir
genç subay gibi
sevinçten taşıtı.
İntihar eden bin
şair: Ölmek, biliyorum,
orijinal bir şey değil,
ama yaşamak da
orijinal bir şey sayılmaz'
gibi bir lâfetmiş... Hata
etmiş... Bazen ölmek de,
yaşamak da pekâlâ
'orijinal' olur."*

*Kemal Tahir
Esir Şehrin İnsanları*

BENDEN HABERSİZ BEN ANLATILIYORUM

derya erkenci

ORTASON:

Ev ekonomisi dersi bana yasak. Ben de ekonomi eğitimi almak istiyorum. Müfredatı düşünüyorum, bütün zihinyolları İttihat ve Terakki'ye çıkıyor. Hangi ölü adamın sağlık fotoğrafı engelleyebilir ki düşüncemi? Hizmetliler hizmetlerini layığıyla yerine getirmiyorlar bu katta, camlar hep tozlu. Birisi yine, birilerinin birilerim sevdiğini camın tozuna yazmış. Parmak izleri arasından dersliğe bakıyorum. Beşiktaş'a Gürün Pasajına gidip, makreme iplerinin fiyatlarını soruyorum.

Bu kadın, bu ortaokulöğrencisi etiyile yaşayan kadın, neden her öğrencisinin yüzünde bir yalan arıyor? Hem ondördümdeyim, O'na kızmaktan başka şansım yok. Yine geldi, herkes ayağa kalktı. Yağmuru emmişlikleri tükensin diye, kalorifere astığımız çoraplarımızın kokusu, dersliği sardı. Türkçe üç, Sait Faik Abasıyanık, Sayfa kırkiki. "Oğlum, yedinci soru neden hazır değil ve neden saygısızsın bu kadar bana karşı?" Ah öğretmenim; ah patlıcan burunlu, yercücesi ve de Zembla'nın Yeye'si kılık öğretmenim. Bir saatiniz, bir de askeri polis miğferiniz eksik öğretmenim. Bırakın şu boktan yedinci soruyu. Bakın ben, dersimizin bilinmeyen kelimeler kuşağında yine harikalar yarattım öğretmenim. Siz, bulgur nedir bilir misiniz öğretmenim? Bahse girerim ki, bilmiyorsunuz. Ama haliyle bahse giremiyoruz öğretmenim. Bahis, Türk yasalarına göre suç ve bulgur tek başına bağımsız bir hububat değil öğretmenim. Serbest kompozisyon saatlerinden korkuyor musunuz öğretmenim? Önemli günler ve haftalar kısır döngüsünün cenderesindeyiz öğretmenim. O zaman; ne diye Sait Faik, ne diye adaçamıreçinesi, öğretmenim? Omuzlarınıza ulaşamayan küt saçlarınızın, bakımsızlığını dizginlediğiniz ucuz perşembepazarı tacınızı. Uzaktan düzrenk kırmızı görünen, ama yaklaşıldığında yurttan sesler korosunun, Antalya-İstanbul radyolarının bilmemkaçbininci ortak yayınında söylediği tek sesli türkülerini anımsatan, sıkıntılı motiflerle karşılaşılacak kazağınızı. Her zaman geciktirdiğiniz ağda seanslarınız, sizi elevermesin diye sıkıca bacaklarınıza giydiğiniz karanlıkannecanne çoraplarınızı. Henüz genç olduğunuz halde, belden aşağınızın doğurganlığını yitirdiğini düşünmeme neden olan,

kahverengi eteğinizi. O kahverengi eteğinizin, kapatmayı hep unuttuğunuz yan fermuarını. Sürekli içerisine su alan ve ayakparmaklarınız üzerinde yürümeye zorlayan, nasıl bir beğeniyle satın aldığınızı bir türlü kestiremediğim, Profesör Oklitüs ayakkabılarınızı. Ender gülme vakitlerinizde, bunun birbuçukiskender yedikten sonra bir Jipin arka koltuğunda uyuyakalmakla oluşabilecek bir kabus olabileceğini düşündüğüm, ortasındaki yersiz ve mor ses deliğinden tiz cıgıllıklar çıkarttığınız, çiçekbozuğu yüzünüzü. Unutmak istiyorum öğretmenim. Ortaokul bitiyor ve televizyonun siyah-beyaz tanıtımları "Bir aşk, dans ve tutku fırtınasından bahsediyor. Özen film, Flaşdans'i iftiharla sunuyor, öğretmenim. Siz müzikal sever misiniz? Ben de dün bir çift Çinkes aldım, öğretmenim. Yaz geliyor, öğretmenim. Simit ve ayran, öğretmenim. Hem Konan, hem Daniken, hem de Sait Faik öğretmenim. Evet, ben de Ev Ekonomisi öğrenmek istiyorum, öğretmenim.

ŞİMDİKİ ZAMAN:

Bir ahşap bina yangınının, istenmeyen bakaç görüntülerinin arasından çıktım. Kendi kendime icat ettiğim bir takım pasaport ve geçiş hakkı işlemlerim var. Kaçış için hazırlanan Jip oldukça hızlı gidiyor, maydanoz toplayan kadınların fotoğraflarını çekemiyorum. Ayaklarımın dibinde, makinanın sıcaklığıyla birleşen Eftelaputu sisinin ezginliğinde bayılan kedi, gözlerini açmakta zorluk çekiyor. Rum menşeli racon ağızları Eftelaputu dediği; biz ise puf. İhmal edilmiş bir beynin sanrılarıydı bunlar ve kartvizitsizintısı ilk zivana kırıntısı düşerken otobana, ruhum İpraş rafinerisinin ateşli peribacaları arasında Süperkahramanlar dolaştırıyordu. Kadın "Yüksek yüksek tepelere, ev kurmasınlar" türküsünün zorunluluğuyla ülkenin öbür ucunu yeğlemiş, adamsa yirmidört yıl önce bir ada seçmişti. Peter Parker'in ısıdan dolayı ağ fırlatıcıları erimişti; biri yine biryerlerden birkırık Kriptonit ayarlamış Klark Kent'i haklamak üzereydi; Bruce Barner'in bol gölgeli ve terli yüzü, bir Hulk bir insan olmaktan sıkılmış gibiydi; ve bacaların dibinden yukarıyı izleyen Martin Mister, bilgisayarlı bir vakkanüvisti andırıyordu. Beni haritalardan soğutan uzaklığı düşledikçe, teker karelik anlar ruhumu düzüyordu. Sahlep içilen arabalı vapurlara bindik; umut dolu taze bellek tarlalarının

arasından geçtik. Süperkahramanlar'ın sorunlu insan hallerinde ki isimlerinin ve soyadlarının başharf benzeşmesinin bir rastlantıdan ibaret olamayacağını düşündüm. Fellini'nin de, bir süperkahraman olduğu tezinde uyudum, saat bir di.

AĞIRLIKBASTI:

Uyku komasına çekildikçe, dört zamanlı motorsesinin üçüncü zamanından ve firenlere koşut, maddenin eylemsizlik özelliğinden kurtuldu. Bilinçsizce sarkan göbeği, kendi tarihinin cahiliye dönemlerinin utanmaz bir mirasyedisi gibiydi. Sarsıntıyla sürekli yer değiştiren bavullara yaslanmış yüzü, boşken bile ağırlığı yedi kilo gelen ellisekiz model bir Samsonayt'ın kilitdarbeleriyle sarsılıyordu. İlk göze çarpan salyasızıntılı altdudağının ardında, babasının boş bavulıyla yola çıkan bir adamın tanımsız yüzü seçiliyordu. Kaba ve ayakkorunağından öte bir şey ifade edemeyen ayakkabıları, birer köstebek gibi yapışmış kentçamuru parçacıklarının zifti rengiyle sıvanmıştı. Rüyaya yatmış belleği, uyanmaya meyilli düzensiz soluk alıp verişlerini ezdi. Yolculuk öncesi gecesinin heyecan uykusuzluğu, maydonoz toplayan kadın görüntülerini yendi. Ağırlıkbastı: "Rüyada olduğumu anlayalı çok olmadı. Ama ilk bağırıp kendisiyle uyanma denemesinde bulundum. Peynir tenekesi suyuyla karagöze yemlik hazırlama rüyası, birden bire nasıl döndü kabusa? Orada, ileride bir kaç adım ötede duruyor. Plak cızırtılı bir azar tekrarını yineliyor mor ağzıyla. Rüyada olmanın beni görünmezadam yapacağı düşüncesiyle rahatlıyorum. Öğretmen masasının hemen önünde oturan prens saçlı sivilceli suratlı, tek yumurta İblislerinin gözlerine bakmamaya çalşarak, masadaki kompozisyon ödevleri arasında kendi kağıdımı arıyorum. Sol üst köşeleri dolduran isimleri ve numaraları hızla tarıyorum, iblisler, çorapsız ayaklarının topuklarını ayakkabılarından çıkarıp, birbirlerine gösterip sırtıyorlar. Son sırada karşılaştığım kağıdımın, boş zemini üzerindeki dev soru işaretine anlamlar yüklemeye çalışarak, Türkçe öğretmenimin anımsadığım bütündeki parçalarını kontrol ediyorum. Herşey yerli yerinde. Ümitsüz bir forsayı andıran ondört yaşma bakıyorum. Komak ve gravat takmışım. Çağla yeşili çoraplarım bahane edilerek dışarı atılıyorum. Geçmişimin kapadığı kapının içinden geçerek, Ev Ekonomisi sınıfına yöneliyorum. "Birkaç kısa iniltiden sonra kendisiyle uyanmayı başardı. Güneş gözlüklerine önyargılı gözleri, biri kalın bir yaraizi çukurunu andıran dörder adet çizgiden oluşuyordu. Motorun kaybolan üçüncü zamanı geri döndü. Doğrulup, önde oturan adamla kadına "Ağırlık bastı" dedi. Rüyayı özetledi. Kız çocuğu babası genç ve kıvrıcık bir adam, Toriçelli deneyini ayrıntılarıyla anlattı. Jip, bir koyunsürüsünün

geçişnoktası erkinden korkarak durdu. Yekpare çarşaflarla örtülü bedeni, maddenin eylemsizlik özelliğine uydu.

LİSEBİRDEKİOĞLAN:

Koşturmaca oynanıyor. Muhtemelen bir kızdırma seansı. Kızdıran haince kaçıyor ve o an hemen verdiği kararlarla belirlediği parkurda ustaca ilerliyor. Kovalayan, hırsının yarattığı dikkatsizlikle, kaçanın belirlediği parkuru umutsuzca takip ediyor. Sonra kaçan, açılırkapanır bir kapıdan hızla geçince, geridönen kapı kovalayanın kafasına çarpmış. Kafa yarılmış tabi. Lisebirdeki oğlan kazadan habersiz, tost kuyruğuna girmiş. Müdür Muavini annemi aramış. Sonra çocuğun annesini de aramış. Kovalayan çocuk, evde kafası sarılı vaziyette yatıyormuş. Müdür muavini anneme; bunun ilk olmadığını, lisebirdeki oğlanın okulda bir takım sadist davranışlarda bulunduğunu söylemiş. Annem telefonda ağlıyor. Bu çocuk kime çekmiş? diyor. Lisebirdeki oğlanı, yazın dizindeki bir yaranın kabuklarını yerken yakaladığından bahsediyor. Vakti zamanında, bokum hariç bütün dışkılarımı ve salgılarımı tatma cesareti gösterdiğimi anlatarak, anneni rahatlatmaya çalışıyorum. Bu yaşlarda olur, diyorum. Annem daha beter çıldırıyor, iki erkek evladı olduğunu ve ikisinin de manyak olduğunu söylüyor.

Ailecek kovalayan çocuğun evine geçmiş olsuna gidiliyor. Çocuk salona hazırlanan hastayatağında, Trablusgarpgazisi sitili sanlı kafasıyla yatıyor. Dede emekli asker, pek efendi adammış. Anne İzzet ikram yapıyor. Ailecek özürler dileniyor, lisebirdeki oğlanın haytallığından ve Anadolu ihtilalinden bahsediliyor. Ortam yumuşatılıyor. Laf lafi açıyor, anne başka çocuk var mı? diye soruyor. Benden habersiz ben anlatılıyorum. Ben, ben anlatılırken, dört zamanlı benzin motorunun üçüncü zamanını yitiriyorum.

RASTLANTI:

Annem, çocuğun annesi kim çıktı tahminet bakalım? diye sorar sormaz; benim ortaokul Türkçe hocam mı? dedim. Ağırlıkbastı, dedim. Rüyayı özetledim. Basık Yeye burnundan, kırmızı kazaktan, kahverengi etekten, koyurenk naylon çoraptan, küt bakımsız saçları toparlayan pazar tacından bahsettim. Kıyafeti aynıymış. Sanki on yıldır hiç çıkarmamış. Bana, malum olmuş. Beni anımsamış. Görüşmek istermiş.

Rastlantıya karşı kayıtsızlığım annemi çileden çıkardı. Uzaklardan telefon beklediğimi, artık kapamam gerektiğini söyledim. Telefon kapanır kapanmaz, ortaokul Türkçe öğretmenimiyenden görme fikrini, geridönmemek üzere reddettim. Bir saat kadar sonra telefon yine çaldı. Annem hububat falı bakan bir 47 kadın tanıyormuş, bu olayı O'na anlatacaktı.

SANAL YANILSAMA YA DA DÜNYANIN OTOMATİK YAZISI*

jean baudrillard

- (1) *Durumcu hareket için bkz. Hayalet Gemi 20. sayı, Mücadele ve Temsil s.30. Ayrıca Metis Defter'in 4.sayısı, 1988.Ç.N.*
- (2) *Fransız sinema oyuncusu. İngiliz yönetmen Peter Greenaway'in Aşçı, Hırsız, Karısı ve Uşağı'nı seyretmiş olanlar o etkileyici aşçıyı hatırlayacaklardır; Eşlikçi Kız'ı seyretmiş olanlar ise işbirlikçi patronu.Ç.N.*
- (3) *Klon: Tek bir bireyden eşeysiz üreme yoluyla üretilmiş, genetik yapısı birbirinin tıpatıp aynı canlı topluluğu. Ç.N.*

Bir yerlerde her zaman bir gizli kamera var. Gerçek bir tane olabilir; bilmeden filme alınıyor olabiliriz. Kendi hayatımızı herhangi bir televizyon kanalında tekrar oynamaya da çağırabiliriz. Her durumda sanal kamera kafamızın içindedir, ve tüm hayatımız bir video boyutu almıştır. Özgün [original] olarak varolduğumuzu zannedebiliriz, ama bugün bu özgün kopya, mutlu azınlık için istisnai bir versiyon haline gelmiştir. Kendi gerçekliğimiz artık varolmamaktadır. Herhangi bir kanalda başımıza gelenlerin ve davranış biçimlerimizin anında yayımlanmasına maruz kalmaktayız. Eskiden bunu polis kontrolü şeklinde tecrübe etmiştik. Bugün bu sadece bir reklam spotudur.

O halde *talk show*ya da *reality show*lar karşısında alt üst olmak ya da onları bu açıdan eleştirmek yerinde değildir. Çünkü onlar, bizzat hayatın, günlük hayatın sanal gerçekliğe dönüşmesinin gösteri biçimindeki, dolayısıyla masum bir versiyonudurlar. Sorunlarımızı gerçek zamanda yansıtmak için medyaya ihtiyacımız yoktur; her varoluş kendinde *telepresenttir* (tele-mevcut; kendinden uzakta varolan). TV ve medya, 'gerçek' hayatı içeriden kuşatmak ve tıpkı bir virüsün normal bir hücreye yaptığı gibi onun yerine geçmek üzere kendi eklenmiş/araya girmiş [mediatized] uzamlarını bırakmışlardır.

Dijital eldivenlere ya da dijital bir elbiseye ihtiyacımız yok. Bu halimizle dünyada sentetize edilmiş [terkip edilmiş] bir imgedeymiş gibi dolaşıyoruz. Mikrofonlarımızı ve kulaklıklarımızı yuttuk; hayatın kısa devre yapmasına ve teknik yayınıma [diffusion] bağlı olarak yoğun parazitler üretiyoruz. Kendi protez imgemizi içselleştirdik ve kendi hayatımızın profesyonel şovmenleri haline geldik. Bununla karşılaştırıldığında *reality show*lar yalnızca yan etkilerdir ve üstelik yanıltıcıdır, çünkü eleştirmenler onları suistimale suçlarken bir yerlerde özgün bir yaşam biçimi olduğunu ve *reality show*ların bunun sadece parodisi ve benzetimi [simulation] olacaklarını (Disneyland) öne sürmektedirler.

'Gösteri' ve 'gösteri' kavramının durumcu [situationistic] (1) eleştirisinden yola çıkan tüm sanat türleri ve aynı zamanda özünde, tüm 'yabancılaşma' eleştirileri gibi bu eleştiri de bitmiştir. Maalesef diyesim geliyor. Çünkü gösterinin insani soyutlaması hiçbir zaman umutsuz değildi, her zaman bir yabancılaşmadan çıkış şansı vardı. Radikallik değişti, ve ayakta kalan tüm olumsuz eleştiriler günümüzde nesnesinin hayatta kalmasına yardımcı oluyor. Örneğin, dinin ve resmi tezahürlerinin eleştirisi, uygulamada dinin, din olarak tanınamayacak olduğu yerlerde; din dışı, dünyevi , siyasi ve kültürel biçimlerde daha çok gerçekleştiği olgusunu gözardı etmektedir. Yeni teknikler, yeni imgeler konusundaki eleştiriler, din kavramının gerçek hayatın her yerinden, farkedilemeyecek kadar dengeli dozlarda damıtıldığı olgusunu örtmektedir. Ve eğer gerçeklik oranı günden güne azalıyorsa aracının [medium] kendisi hayata geçmiş ve olağan bir şeffaflık ayini halini

*"The Virtual Illusion: Or The Automatic Writing of the World", *Theory Culture & Society*, Vol. 12(1995), 97-100 sayfalarından çeviren Nazlı Ökten. Görünüşe bakılırsa metnin aslı İngilizcedir. Baudrillard'ın iki eseri, Sessiz Yığınların Gölgesinde (1991) ve Kötülüğün Şeffaflığı (1995) Ayrıntı Yayınlarından çıkmıştır.

yakın gölgeler

almıştır. Sanallık için de aynı şey geçerlidir: Tüm bu dijital, sayısal ve elektronik donanım insanların kendi içlerinde sanallaşmalarının bir yan etkisidir. Eğer sanallık insanların hayal güçlerini bu derece işgal edebiliyorsa nedeni başka bir dünyada değil, tam da bu hayatta bir fotosentez halinde yaşamamızdır. Eğer bugün onun yerine sahneye çıkarmak üzere Richard Bohringer'nin (2) sanal bir klonunu (3) üretebilirsek o zaten kendi kendini kopyalamış olduğundan klonlanmadan önce kendi klonunu ürettiğindendir.

Fakat her durumda *reality show* tüm sanal gerçekliğin çözülmesi için bir mikro-model olarak kullanılabilir. İster tüm ekranlardaki haberlerin anındalığı olsun, ister tele-mevcudiyet, ister televizyondaki varlık olsun tüm televizüel davranış ve oluşumlarda sözkonusu olan "gerçek zaman" ya da gerçeğin ve onun benzerinin çökmesi sorunudur. Hayatını gerçek zamanda yaşa (televizyonda naklen yaşa ve öl). Gerçek zamanda düşün (düşüncen derhal yazıcıya aktarılır). Devrimini gerçek zamanda yap (sokakta değil yayın stüdyosunda). Aşkı ve tutkuyu gerçek zamanda yaşa (bir diğerini videoya kaydederek). Aracıyla yapılanın *[mediatized]* *aracısız* *[immediatized]* hale yani ekranın, gerçeği hızlandırılmış bir çözülmeye maruz bıraktığı aracısız işleme çevrilmesi , bu aracısız devrim daha önce, tüm sonuçlarıyla çözülmemiş olan , McLuhan'ın "Aracı mesajdır" *[Medium is the message]* formülünde içerilmektedir. McLuhan aracının ve mesajın çöküşünün kahin kuramcısıdır, ve dolayısıyla bir şekilde yok olan haber alma ve iletişim sürecinin kahinidir. "Aracı mesajdır" iletişim çağının *Mene Tekel Epharsimi* (4), parolası ve sonunun işaretidir. Fakat tüm Sanal teknolojilerinin başka bir önceli vardır: hazır yapıt *[ready-made]* (5). Örneğin yine *reality show*. TV ekranında AIDSli olmalarını, evlilik psikodramalarını oynamak üzere gerçek hayatlarından sökülüp alınmış tüm o insanların prototipi Duchamp'm şişetutacağıdır (6). Sanatçı şişetutacağını gerçek dünyadan aynı şekilde çekmiş, ona tanımlanamaz bir aşırıgerçeklik *[hyperreality]* vermek üzere başka bir düzeye aktarmıştır. Hem gerçek bir nesne olarak şişetutacağına hem de başka bir sahnenin icadı olarak sanata ve başka bir dünyanın kahramanı olarak sanatçıya son veren paradoksal bir temsil. Duchamp her türlü estetik yüceltmenin karşısına sanat ve gerçeğin arasında yarattığı kısa devreyle ikisini de şiddetle aşağılayarak çıkar. İki biçim aşırıya götürülmektedir: Bağlamından, düşüncesinden, işlevinden koparılan şişetutacağı gerçekten daha gerçek (aşırıgerçek) ve sanattan daha sanat hale gelir. Bugün her nesne, her birey, her durum, sanal bir hazır yapıt olabilir; aynı şekilde, Duchamp'm kendi hazır nesnesi için örtük bir biçimde söylediği şeyler bunlar için de geçerli olabilir: "O var, Onunla karşılaştım!". Varoluş için tek yafta budur. Duvar yazısı *[graffiti]* için de -hazır yapıtın başka bir biçimi- başka bir şey söylenemez: " ben varım, buradayım, adım şu". Kimliğin saf ve minimal biçimi: Ben varım, kendimle karşılaştım. Hazır yapıt her zaman şu içi doldurulmuş hayvanlar gibidir, canlıymışlar gibi sırlanmış, saf görünüm biçiminde hipnotize edilmiş, "alıştırılmış" (7). Fakat günümüz sanatının da genelde yeni iklimlere alıştırılmış türler gibi, saf biçimsel özünde sırlanmış gibi görüldüğünü söylemek isterdim.

Duchamp'm başarılı hareketi o zamandan bu yana, sadece sanat alanında değil tüm bireysel ve toplumsal işlevlerde, özellikle de medyakürede *[mediasphere]* defalarca tekrarlanmıştır. En son aşama, tıpkı hazır nesnelerin müze ekranında aşırıgerçekçi rollerini oynadıkları gibi, herkesin kendisini olduğu gibi sunmaya ve kendi canlı gösterisini (müstehecn

(4) *Mene, mene, tekel, ufarsin; babası Kral Naubaid'in yokluğunda Babil'i yöneten naip Belşazar'ın (Balthazar) verdiği şölen sırasında peygamber Daniel'in duvardaki el yazısını yorumlayarak Babil kentinin çöküşünü önceden haber verdiği inandırılır. Kitabı Mukaddes'e göre Daniel'in yorumu şöyledir: mene (sayılmış) "Allah senin krallığın saydı ve onu sona erdirdi", tekel (tartılmış) "terazide tartıldın ve eksik bulundun ", ufarsin (ve bölükler) "ülken bölündü, Medlere ve Parslara verildi". Ç.N.*
(5) *Günlük kullanımda bulunan nesneler arasından seçilip "sanat yapıtı" olarak nitelenen nesne. Terimi ilk kez kullanan Marcel Duchamp sanat yapıtlarına verilen aşın öneme karşı çıkıyordu. Duchamp, fabrikalarda üretilmiş sıradan nesneleri seçerek hem sanat nesnelerinin tek ve benzersiz olduğu düşüncesine ve "beğeni"ye karşı, hem de nesnenin doğal ortamından soyutlandığında yeni anlamlar kazandığını savunarak müzeye karşı koyuyordu. Ç.N.*

(6) *Bazı kaynaklara göre ilk hazır-yapıt örneği. Marcel Duchamp'ın New York'ta ilk kez sergilediği yapıt şişe kurutmaya yönelik gündelik bir nesnedir. Maalesef bir resmini bulamadık, Duchamp söz konusu olunca en çok karşılaşılan iki hazır-yapıt Çeşme (Pisuar) ya da Bisiklet Tekerleği (Hayalet Gemi 21.sayı, s.5te bulabilirsiniz). Ç.N.*
(7) *Kullanılan naturalized, İngilizcede hem "bir hayvan ya da bitkinin yeni iklimlere ahşatılması" hem de "bir ülkenin yurttaşlığına geçme, kabul edilme" anlamına gelen pek düşündürücü bir sözcük Ç.N.*

anlamıyla) ekranda oynamaya davet edildiği *reality show*dur.

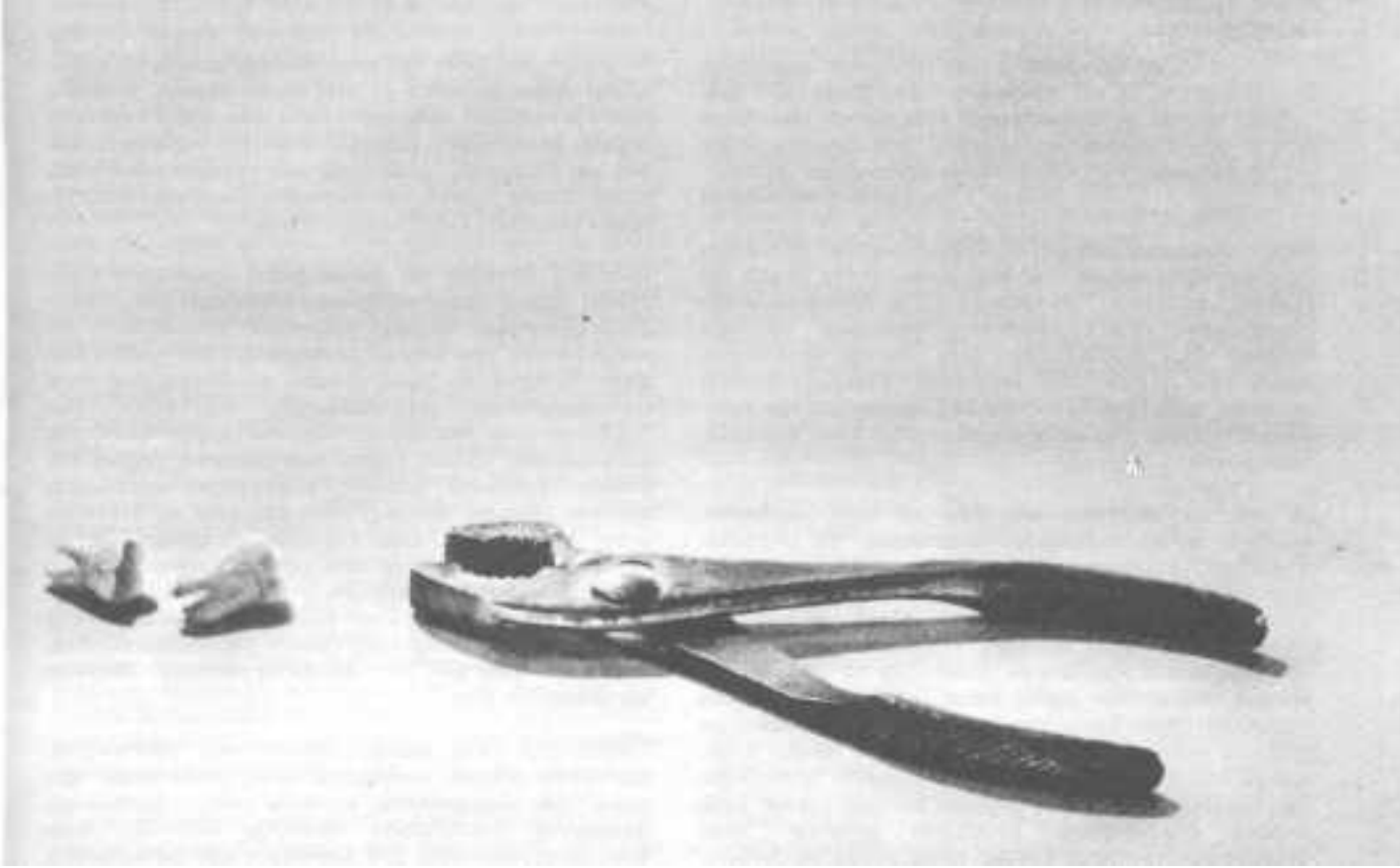
Tüm bu medyatik olaylar haber alma ve iletişim dünyasının -önceden bilinen sanat, siyaset ve üretimi aşama aşama bitiren- bu can alıcı evresine bağlıdır. Medyatik sınıfın draması ekranın öte yanında, kayıtsız bir tüketici kitlenin önünde, kitlelerin *teleabsencelarının* [tele-yokluk; uzağa aktarılmış yokluk] önünde açıklıktan ölmesidir. Tele-mevcudiyetin her türü bu tele-yokluğun kötü ruhlarını kovmaya yarar. Nasıl kapitalist ekonomide, sermaye için etkin tüketicilere ve hatta doğrudan hissedarlara dönüşmüş işçiler ve üreticiler (bu iş dünyasında birşeyi değiştirmez çünkü strateji masanın düzenini bozmadan örtüyü değiştirmektir) hayati bir ihtiyaçsa, televizyon izleyicisi de zaten yurttaş olarak sorumluluklarından edilgin bir biçimde kaçarak durduğu ekranın önüne değil, ekranın içine, öbür tarafına geçirilmelidir- kısacası Duchamp'ın şişetutacağıyla, onu sanatın öbür tarafındaymış gibi aktararak ve böylece sanat ile gerçek dünya arasında kesin bir belirsizlik yaratarak yaptığı çevirmeyi gerçekleştirmek için. Bugün sanat ikisi arasındaki bu paradoksal karışıklıktan başka bir şey değildir. Ve haber de olay ve aracı arasında tüm sarhoş etme ve aldatma biçimlerini de içeren paradoksal karışıklıktan başka bir şey değildir.

O halde hepimiz hazır nesne haline geldik. Ekranın öbür yanına geçirilen, aracı haline getirilen (artık o eski edilgen seyirci konumundan bile hoşlanmıyoruz), medyatik ya da estetik kararlar biçim ve görünüşleri anında, yerinde değiştirilen, özgül alışkanlıkları ce yaşam tarzlarıyla yaşayan müze parçalarına çevrilen insanlar gibi. Yüksek çözünürlükle [*high definition*] kendi imgemize klonlanmış; ve hazır eşyanın estetik sersemlemeye adandığı gibi, kendi imgemizin içine dönerek medyatik sersemlemeye adanmış. Ve tam Duchamp'ın oynayışının, herhangi bir çöp parçasının sanat eseri mertebesine çıkarıldığı ve aynı şekilde tüm sanat eserlerinin de bir çöp parçası düzeyine indirildiği toptan bir estetizasyona açıldığı gibi, bu aracısız dönüşüm de gerçeğe , onu gerçek zamanda temsil ederek kökten ulaşmak, anlamına gelen evrensel bir sanallığa açılır!...]]

dejâ vu

DİŞLER

ergun kocabıyık

Kiraz ağaçlarıyla çevrili yolda yürüyordum. Dişlerimin ağzımın içinde sallandığını hissettim. Dilimle yokladım. İyice gevşemiş bir diş yerinden çıkıverdi. Ardından bütün dişlerim, sanki o dişin yerinden çıkmasını beklerlermiş gibi ağzımın için dökülüverdiler; az daha boğulacaktım. Hemen avucuma tukurdum dişleri. Baktım, hepsi kiraz bunların. Aralarında tek tük kendi dişlerim var, ama çoğu kiraz.

Koşarak dişçiye gittim. Yeni geliştirilen bir teknikle, sökülen dişleri kısa bir süre içinde tedavi edip tekrar yerine taktıklarını duymuştum. Merdivenleri çıktım. Hızla içeri daldım. Karanlık salonu geçip dipteki muayene odasına ilerliyordum ki ayağım takıldı, düştüm. Avucumdaki kirazlar yere saçıldı. Şimdi de birer küçük lastik top kesilmişlerdi; zıplayarak benden uzaklaştılar. Telaş içinde onları yakalamaya çalışıyordum. Muayene odasının önünde sıra bekleyen hasta kadınlara bağırmayı da ihmal etmedim; ne diye öyle bakıp duruyorlardı ki, koşup bana yardım etmeliydiler. Birisi de hemen topladığımız dişleri içine atacağımız antiseptik bir su hazırlamalıydı. Ama kimse kılını bile kıpırdatmadı. Muhakkak ki saçmaladığımı düşünüyorlardı. Nasıl kızdım! Dişlerim kaybolmuştu. Çaresizdim. Öfkeyle klinikten çıktım. İnsanlara karşı bütün güvenimi yitirmiştim. Ağzımdaki boşluğun giderek içime yayıldığını hissediyordum. Koşar adım yürümeye başladım. Yürüdükçe hafifliyordum. Aşağıda, kiraz ağaçlarıyla çevrili yolda yürüyen bir adam görölüyordu.

BAHÇEYİ ÖLDÜRMEK

nü kıvılcım erdoğan

" Ölüler ağladıkları zaman iyileşmeye başlamışlar demektir " dedi Karga ciddi cidi.
"Ünlü dostum ve meslektaşım la aynı görüşte olmadığım için üzgünüm" dedi Baykuş "ama kanımca, ölümler ağladığında bu onların ölmek istemediğini gösterir."
Collodi - Pinokyo'nun Serüvenleri

Bahçe kalabalık; sıkışıp kaldıkları sınırın ötesinden tatminsiz ağaç dalları, önceleri, havası inmiş plastik bir topun, güvercin pisliklerinin, kullanılmayacağı düşünülmüş evden ayıklanmış eşyaların durduğu balkonu işgal ettiğinde, her şeyi olurlarına bırakmıştı. Şimdi evin içinde kök salıyorlar. Yatağına uzanıp gözlerini kapadığında tohumlarını bırakıyorlar her yere. Ayna karşısında yüzünün yansımasından kuru yapraklar topluyorum.

İlk senle mi bilmiyorum ama daha çok senle denenmişti, nasıl da uyum sağlamıştı damarımıza; tül perdenin hücreleri arasında seyredirken düşünenlerle, dışındayken kirlenenlerin, bir gün, diğerlerinin soru işaretlerinden arınmasını sağlayan o çok önemli şeyi, birden unutturmuş olmanın, yedisinde sarı kanatlara sahip olabilmek için tanrıya anlamadığı bir dilde rüşvet öneren, onsekizinde çıplak kalan çocukların toy öfkesi bütün boyutları kapladığında, anlamsız bir sakinliğin gözlerini kanatıyordum oturduğum yerden. Sabaha doğru zaman tekrar normal akışına döndüğünde bezbebeğin bir bacağının koptuğunu, boşlukta keşiştiği yerden kanlı pamuk parçalarının sarktığını gördüm. Seni uyandırmamaya dikkat ederek, kesik acemi hareketlerle bahçeye fırlattım onu. Bu oyunun tek suçlusu sen değilim. Başka başka şeyleri birbirine benzetip tekrar uyuyabilirdim, başka şeylerden biri de ben olabilirdim .. korkarsam?

/İşgal altında olmasına rağmen, odamı gittikçe daha çok seviyor. Dışarıda senin devrimin diğerlerinin tanrılarıyla anlaşamıyor. Ben ikisine de alışamadım. Bunu hiç anlamayacaksın. Hepimizin, yüzlerimizdeki kuytulara, sayısız çıkmazsokak sakladığımızı, kendi kurmacalarımızın gönüllü mahkumları olduğumuzu kabul etmeyeceksin. Binlerce sözcük arasında mutluluğu seçip, yaşanabilir olduğunu sanarak dışarıda olur olmaz kavgalara vuracaksın kendini. Birgün odamın yenik düşeceğini, bahçenin sınırları içine dahil olacağımızı ve senin buna da uyum sağlayacağını bildiğim halde, ben burada, bahçe-oda arası savaşın küçük askeri olarak kalmak istiyorum./

Ev ahşaptı, her tıkırtı öykünün tamamlanmamış bir yerine tıpatıp uyardı ya, bahçe de öyle ortaya çıkmıştı. Seslerden bunca korkmanın bedeliydi benim için. Senin cephende değişen birşey yoktu, kesintisiz uykuların vardı nasıl olsa. Ben geç kalmıştım... Hala zamirimin ellerindeydim; kendi yazdıklarında figüran bile alamazken, seçilmiş oyunlarda başrol oynamayı kabul edemiyordum.

/Geceleri, özellikle üst kattan gelen sesler birer ikişer kesilip sadece bizim soluğumuz kaldığında bahçe biraz daha genişliyor. Herşeyi yerliyerine koyabilirsem bu saldırı bitecek ama bahçeyi öldüremem - sen orada yaban düşler besliyorsun. Şimdi olanlara ne demeli dost, hem sen neredensin., gel hafakanımı okşa biraz... ben değilsem, uyku konaklarım olmazsa, içinde karnibahar kızartmazsam, üstüne yoğurt dökemezsem, yanmış yağ kokusu sarmazsa odaları, pencereleri açamazsam nerelere sığınırım? Sen hep buna kızmadın mı? Erkenden gelip bekleyenler, tam vaktinde yetişenler ordusu arasında sıkışıp kalmış ucu ucuna kaçırılanların son temsilcilerinden değil miydin ben, öykülerim yeterince güldürmüyor muydu seni? Kendi yaptırımlarım değil miydi son avuntumu vazgeçilmez yapan. Bilmiyorum, belki söylediğin gibi olur; dörtduvar sarmaşığı olmaktan yorulurum bir gün./

Geçen gün beni erkeğe benzettiler... unutmışum. Çocukken olsaydı sevinirdim oysa, daha fazla ağaç tepelerinde dolaşmazdım, karabela çeteleri kurmazdım. Rengarenk kurdelalarla süslediği saçlarımı, karşı komşunun oğlununki gibi kestirmesi için yalvarmazdım anneme. Hüzünlü kızlara korkak sevilir beslemezdim; bir benzetiş yeterdi uysallaşmama ... ne çok eskimiş... Saçlarım?! Evet, hala uzun... hem artık önemi yok.

İtıraflarının yetersizliğini, çokça içilmiş bir geceyarısı, sigara saran parmaklarındaki titreyiş bedeninden gözlerine, oradan tüm odaya sıçradığında, sonu gelmeyecek gibi duran bulanık bir boşlukta hiçbir şeye tutunmak istemeden usulca periyotlandığımızda anlamıştım. Bütün gece ağaç dauları altında savaşmaktan yorgun, yıpranmış ellerini ısıtmaya çalışırken, ertesi günü herşeyi yoklayan, kirlenen bir unutuşa teslim olup yeniden yollara düşeceğini biliyordum. Bir oda dolusu nefes, sözümona bir bahçe ne kadar oyalayabilirdi ki seni, diğerleri zaferlerle biten kurgularına davet ederken. Belki ben, .. ya şimdi?

Söylenmemiş, hatırladıkça öznesinin (zamirinin?) kendisine yeni yalanlar umduğu tek bir şey kalmış, Onu

artık sana vermeliyim:

Nasıl barındırdığına akıl erdiremediğim heyecanıyla beni seninle gelmeye ikna ettiğin o gece, garip bir yıkımı kutsarcasına, bira bardaklarını tokuştururken birbirimizle, insanların ve müziğin ritminde, geçmişin hiç anılmamış bir parçasını unutmaya çalışırken kendimizle çatışıyoruz durmaksızın. Hırçın bir mavinin sarmaladığı bedenimden çoksesli bir ayin çıkarmaya çalışıyorsun /yüzlerce isimsiz beni aynı anda taşıyamam ... oysa yalnızken üstesinden gelebiliyorum. Senin yanında rol yapamam/. Yan masada ağlayan esmer çocuktan gözlerini ısrarla kaçıırken, kabullenmiş olmanın yenilmişliği taşıyamam hiç fark etmemiş, unutmamış olmayı yeğlediklerin bile anlayamayacak olan o gürültülü kalabalığa daha fazla dayanamayıp dışarı çıkıyoruz. Şehrin diğer öyküleriyle olan sınırlarımın çizildiği, senin öykülerininse bu sınırın dışında başladığı kaldırımların üzerinde ilerliyoruz. Bu erken? dönüş hüznünü, yüzler, sesler küçük oyunlar oyuncuları arasında bastıramamanın endişesini farkediyorum sende.

/Hep kaçak korkularının gölgelerini görmezden gelmedin mi? Birilerinin senin öykülerine de gülüp geçmesi gerekirken, o birilerini daha uzak plandayken ayırmayıp, yok saymadın mı? Öyleyse, kimin tanrısı bu, bizi burada, kepenkleri çekilmiş dükkanların önünde yanyana yürütmeye cesaret eden?/

Yol boyunca gergin insanları istiflemiş araçlar önümüzden geçip gidiyor. Peşpeşe sigara içiyoruz. Arasına çocukluktan kalma bir alışkanlıkla şans getireceğine inandığımız kırk midye kabuklarını, küçük taşları, cebimizin bir köşesinde unutmak, sonra bir gün elimizle temas ettiklerinde, oraya sihirli bir güç tarafından yerleştirildiklerini düşünüp bu sırrı kimseye söylemeden taşımak üzere, topluyoruz yerden.

/Takip edildiğimi seziyorum... karşı koyamayacağımı; yağmur yağacak. Gözlerimin anlık kapanışında, ölü ve bu yüzden sakın, bu yüzden akılda kalacak olan bir nehir geçiyor üstümden. Ellerimde ıslak sedfli şakacı nehir taşları. Onları daha önce de görmüştüm. Bahçeden atlayıp, yatağımın ayakucuna düşmüşlerdi. Ardından bahçe ilk defa konuşmuştu benimle. Kurbanın cellata, celladın kurbanı duyduğu aşkla, şimdi, bir kez daha benimle konuşmak istediğini anlıyorum. Gittikçe yaklaştığım, bu, bir yıldızı yörüngesinden koparacak kadar güçlü şeyin ne olduğunu soruyorum ona: "Bu korku değil" diyor. "Korku daha karanlık. Renksiz bir yanılsama hissettiğin; ertesi güneşlerle unutacağın asırlık bir iz. Ve dikkat et küçüğüm, sen ona inanmak üzeresin."/

Yüksek bir köprünün altına geldiğimizde eşzamanlı duruyoruz. Şehrin karşı kıyılarını seyre diyorsun bir süre. Duvarda arsızca bitmiş bir tutam otu gösterip baharın gelişini müjdeliyorsun. Hiçbir mevsimi çocukluk günlerinin coşkusuyla içime alamamanın sancısıyla yüzüne bakamadığım ama yine de gecenin ürperti ve

yıldızlarından bizim için inançsız dilekler tutmaya yeltendiğim anda, ansız otlar gibi çimde bitiveren beyaz şarkıyı susturamıyorum bir türlü. Şehrin tenhalarında bahçenin son sözleri yankılanıyor.

"Buralarda bir yerde eski masal olacaktı" diyorsun ceplerini karıştırırken. Çıkardığın uzunca ipin iki ucunu birbirine düğümleyip ellerine geçiriyorsun. İp, birbiri içinden geçen hızlı hareketlerle masaçocukuyıldız oluveriyor. Gülümsüyorsun" yollar., ipin oyunları üstünde."

/Bizi, birbirimizin öykülerini, ölü bir ayırım dışında, birbirine bu kadar benzettikten sonra, ipin ortaya çıkardığı şekillerde senin kuş, benim kedi görmemi sağlayan şey, üstünde fazla durulmaması gereken bir oluş hali, sıradan bir rastlantı olabilir mi?

Küçük kırırdanmalar var içimde bir yerlerde, yükseliyorlar, çoğalıyorlar. Kaplayacaklarını düşünüp, oyunu bırakmak istiyorum. Tekerleme bile söylenmemiş oysa. Korktuğuma değil, sıkıldığıma inandırıyorum seni.

- Dönelim artık
- bunu yaptıkça azaltıyorsun
- bitemiyorum ama
- bu defa belki...
- dönelim.

Dönüş yolu boyunca, önünden geçtiğimiz evler biraz daha yaşıyor. Birkaç çocuk -sadece onların duyabildiği seslerle- gözleri kapalı rüyalarında bedenlerimizi okuyor, sonra neden ellerinin kanadığını soruyorlar birbirlerine.

Gelen günlerde, huysuz, tedirgin bir sessizlikle, evde yanımda kaldığında, kendi yarattığım yazgıya ikinci bir oyuncu bulmuş olmak bencil bir haz almamı sağlıyor. /Artık sana bahçeden bahsedebileceğim. Neden-nasıllarla, sebep-sonuçlarla çözümleyemeyeceğin bir şey vereceğim sana. Aramızdaki ölü ayırım böylece yokolacak/ Ama bu ucuz cinayet planında tasarladığım gibi gelişmiyor hiç bir şey.

Görüntün gittikçe karanlık bir gölgeye, heyecanımsa suçluluğa bırakıyor yerini. Odanın son nefesleri bunlar; Bahçe, daha büyük kurbanlar istiyor artık köklerini sulayabilmek için. Neden burada bu kadar yalnız bırakıldım, zorunlu bir tercihin eşliğindeyken? Bana, tüm seçimlerin ardından, bırakılmış, terkedilmiş olanların, ömrümüz boyunca dilsiz kız çocuklarının bakışlarından rüyalarımıza sızacağını söyleyen o sesi bir seferlik duymamazlıktan gelebilir miyim? Artık sabahı bekleyemem:

sevgili bahçe, sanırım artık seni öldürmeliyim.

YAŞLI KİRACI

recep demir

Yenimahalle, eski Ankara'nın en yeni, en modern, betondan yapılmış, değişik renklerde, genelde iki katlı evlerin küçük bahçelerinde hemen her türlü meyve ağacının bulunduğu, bir mahalleydi. Birçok evin ikinci ve çatı katına ulaşan merdivenin dışarıdan olması da bu evlere ayrı bir görünüm kazandırıyordu. Gecekondu semtlerinin yer aldığı tepelerin hemen öncesinde şehre yüksekçe bakan bir yerde bulunmaktaydı.

Üç yıllık yatılı okul ve dört yıllık yurt hayatından iyice sıkılmışım. Ani bir kararla Yenimahallede küçücük bir odası ve bir salonu olan teras katına taşındım. Bulunduğum terastan tüm şehri görebiliyordum. Sınırsız bir görme alanı vardı. Solda Ankara Kalesi'nden karşıda Çankaya'nın modern binaları ve Atakule'ye sağda Batıkent gibi yeni banliyölere kadar uçsuz bucaksız bir görme özgürlüğü. Özellikle bahar akşamları elimde ucuz Tekel Birasını yudumlayarak şehri seyretmekten büyük zevk alırdım. Özenle aydınlatılmış bir anıt mezar ve bir kaç cami hemen hemen tamamı karanlık içinde olan şehirde faunusun içinde yer alan birer oyuncak gibi duruyorlardı.

Mahallede yaşayanların büyük bir kısmı emekli maaşı ile geçinen yaşlı insanlar ve öğrencilerdi. Bizim sokakta ev sahibim gibi yedi tane daha emekli vardı. Kocasını kanserden ölen Hamide Hanım annesinin Bağ-Kur'dan aldığı maaşla ve kocasına bağlanan gelirle iki çocuk büyötmeye çalışıyordu. Hamide hanımın bitişğinde oturan ve hemen her gün öğleye doğru çizgili pijaması üzerinde bastonunun yardımı ile dışarı çıkıp güneşin önünde öylece oturup uyuklayan PTT emeklisi Rıza Bey Amca çocukların hayırsızlığından kendilerini aramamalarından şikayet ederdi. "Şu küçücük evin kira geliri de olmasa emekli maaşıyla hiç geçinemiyoruz valla" derdi. Ev, gerçekten de kapısı derme çatma, kaldırım seviyesinin altında, sarı boyaları solup dökölmeye yüz tutmuş, doğrudan bahçeye açılaln küçük, güneş görmeyen, basık ve havasız bir evdi. Bu evde bırakın bir ailenin yaşamasını iki kişinin oturabilmesi bile imkansız görünüyordu. Zaten ilk bakışta bir evden çok kömürlük izlenimi uyandırıyordu insanda. Dostoyevski'nin veya Gorki'nin kitaplarında anlattığı gibi özel ders vererek öğrenimini sürdürmeye çalışan fakir öğrencilerin kaldığı, içinde eski bir şilte ile bir masadan başka bir şeyin olmadığı evler geliyordu aklıma hep.

Mahallenin tüm sakinleri günün değişik anlarında sokakta, evlerinin önünde toplanıp dedikodu yaparken, bakkaldan, pazardan ya da iki minaresinden ancak

birisinin tamamlanıp diğerinin yarım kaldığı köşedeki camiden dönerken şöyle ya da böyle görmek mümkün oluyordu. Taşınalı kısa bir süre geçmiş olmasına rağmen sokaktaki tüm yüzleri tanıyordum ama Rıza Bey'in kiracısını bir türlü göremiyordum. O evde yaşamak zorunda olan acaba nasıl bir insandı? Öğrenci mi? Öğrenci ise hangi okulun hangi bölümünde okuyor, memleketi nere gibi bir sürü soru kafamı meşgul etmeye başlamıştı. İyinin kötüsü mahallede yeni olduğum için soracak kimse de bulamıyordum. Doğrudan Rıza Amcaya sormaya da cesaret edemiyordum.

Bu güzel bahar mevsiminde geceleri bile ders çalışmak oldukça zor geliyordu. Zaten bölümü sevememiştim bir türlü. Mezun olmam gerekirken daha üçüncü sınıfa devam ediyordum. Bir süre sonra geceleri terasa çıkıp sürekli o evin kapısına baktığımı farkettim. Gecenin bu saatinde bir benim evin bir de o evin lambaları yanıyordu. Bu durum aynı okuldan bir öğrenci olması ihtimalini kuvvetlendiriyordu. Ama o zaman niçin hiç sabahları yolda ya da serviste karşılaşmıyorduk? Niçin hiç bahçede görünmüyordu? Merakım giderek artıyordu. Ne meraklı biri olmuşum. Kendimi bir an kendisini mahallenin namusundan sorumlu tutan "delikanlılara" benzettim. Biraz utandım ve mahcup mahcup kafamı bir sağa bir sola sallayıp gülümsedim.

Bir süre sonra merakım sürekli artarak dayanılmaz bir hal almıştı. Bir ikinci vakti güneş henüz yüksek ve çirkin binaların arkasından kaybolmamışken sokakta ikisi de benden en az 6 yaş küçük olan ev sahibinin üvey oğlu Hüseyin ve Hamide Teyzenin çocuk felci geçirmiş sakat oğlu Keremle top oynarken nihayet merakıma mazhar olan kiracıyla karşılaştım. Hüseyin'in attığı top yanımdan sallana sallana geçmekte olan yaşlı bayana değince işittiğim küfür nedeniyle donakalmışım. "Puuşşşt". Kulaklarımdan yüzüme doğru bir alev dalgasının yayıldığını hissediyordum. Ağzım açık öylece yaşlı kadının gözlerine bakakalmışım. Gözlerinden okunan kin ve nefrete bir anlam veremedim önce. Kendimin bile zor duyabildiği anlamsız sözler mırıldanarak özür dilemeye çalışırken o, arkasını dönüp ayaklarını sürüyerek yavaş yavaş yoluna devam etti. Üzerinde eski, rengi solmuş, dirseklerinden yırtılmak üzere olan yeşil bir hırka ile siyah bir eteklik vardı. Kurumuş ve boyasız ayakkabıları ayağına büyük geliyordu. Başörtüsünün rengi kirden fark edilemiyordu. Alnındaki kırışıklıklar ne kadar acı çektiğinin bir işaretiydi sanki. Gözleri çukura kaçmış derinden ve acı dolu bakıyorlardı. Ağzında sadece iki kanin (köpek) dişi kaldığı için dudakları

ağzının içine doğru büzülmüştü. Yanakları içine çökmüş elmacık kemikleri dışarı çıkmıştı. Ettiği küfür henüz kulaklarımda çınlarken kadının yüzü çoktan beynimin derinliklerine kazınmıştı.

Kadının arkasından öylece bakakalmıştım. Kerem'in topu istemek için bağırmasıyla kendime geldiğimde kadın da evinin kapısına gelmişti. Evet, merak edilen kiracı ile sonunda büyük bir tesadüf sonucu karşılaşmıştım.

O günden sonra merakım daha da artmıştı. Kimdi bu kadın, nereden gelmişti? Kimi kimsesi yok muydu? Ne iş yapar, nasıl geçinirdi? Bazen derslerde bile bu sorular kafamı meşgul ediyordu.

Güzel bir bahar gecesi oldukça sıkıcı olan bir dersin sınavına hazırlanırken o zamanlar bana komik gelen şimdi ise oldukça yerinde gördüğüm bir uyarıya katıla katıla gülüyordum. Yazar iki ülke arasındaki ticareti ve teorisini anlatıyordu. Konu başlıklarından birisi Engel eğrileri anlamına gelen "Engel's Curves" idi. Yazar adı geçen Engel beyin K. Marks'ın arkadaşı F.Engels ile kesinlikle karıştırılmaması gerekir diye bir dipnot düşmüştü. Hem ismin yazılışından hem de ilgi alanları nedeniyle bu iki farklı yazarın karıştırılabilmesi ihtimali beni güldürmüştü. Fakat şimdi hem Amerikan hem de Türk öğrenciler için böyle bir uyarının gerekli olduğunu üzülerek yazıyorum. Çoğu öğrenci böyle bir karışıklığı yapacak kadar bile bilgili değildi. İkincisinin adını bile duyan çok azdı. Tek başıma sesli sesli gülerken dışarıdan feryat fıgan etrafa küfürler yağdıran birinin sesi duydum. Terasa çıktığımda yaşlı kiracıyı ellerini havaya kaldırmış hesap sorar gibi bir sağa bir sola sallayarak küfürler yağdırırken gördüm. Hayretle kiracıyı izlemeye koyuldum. Bulduğum yerden sanki bir locadan trajikomik bir oyun seyrediyormuşum gibi hissettim. Sokak lambasının altında görüntü ve renkler çok çarpıcı, ses düzeni gecenin o sessizliğinde mükemmeldi. Sesler dalga dalga yankılanarak tüm mahalleyi sarıyordu. Kadın, rahat yataklarında uyumakta olan mahalleliye sesini duyurabilmek için bir o evin bir diğerinin önüne doğru koşuyor var gücüyle bağırıyordu. "İppneleeeer, ippneleeeer, benim de oğlum var, oğluuum, duyuyor musunuz, orrospulaaa". Nereye saldıracığını sesini kimlere duyuracağını bilmez bir halde büyük bir hiddetle bağırarak açık bıraktığı evin kapısına yöneldi bir an sonra vazgeçti. Kollarım sağa sola sallayarak camiye doğru yöneldi ve aynı küfürleri tekrarlayarak köşeyi dönüp gözden kayboldu. Sesler giderek uzaklaşmaya başladı. İçeri dönüp masamın başına oturdum. Sıkıcı kitaba konsantre olmaya çalıştım, başaramadım. Kadını ve oğlunu düşünüyordum. Acaba oğlu neredeydi, oğluna ne olmuştu, kadın niçin herkese küfrederken bir oğlunun olduğunun, iddia eder konumdaydı? Kafamda bu sorulara yanıt ararken kadının yorulmuş, hafif çatallaşmış sesi uzaktan duyulmaya başladı. Hemen terasa çıktım ve seslerin geldiği yöne doğru bakmaya başladım. Sesler yakınlıktı ve kadın caminin avlusunda göründü. Biraz yorgun ama aynı hiddetle küfürlere devam edip evine doğru geliyordu. Bahçe kapısına geldiğinde birden

durdu ve sesini kesti. Endişeli bir şekilde açık kalan kapıdan evinin içine bakıyordu. Sanki özellikle görmek istediği bir şey vardı. Bir süre her açıdan evin içine baktıktan sonra tekar bağırmaya başladı. "Hırsızlaaaar, hırsımız. Evime girmişleeeer, hırsınız" Bulduğum yerden kadının panik haline bakıp gülmeye başlamıştım. Kapıyı açık bıraktığını unutmuştu. Gözden kaybolana kadar arkasından bakıp, dudaklarımdaki tebessüm ile masanın başına tekrar oturdum. Bir süre sonra telsiz sesleri gelmeye başladı. Bu polis telsizi idi. Ev arkadaşımın siyasi geçmişi nedeniyle biraz tedirgin olmuştum. Hemen kalkıp arkadaşımın odasını ve kitaplarını kontrol ettim. Şüpheli bir şeye rastlamayınca biraz rahatlamış biraz da tedbirli bir şekilde terasa çıktım. Ekip otosu yavaş yavaş bizim eve doğru ilerliyordu. Tam bizim evin önünde durdu. İçinden kiracı kadın çıkınca içimden gelen bir kıkılgının çıkışına engel olamadım. Elinde silahıyla ön kapıdan inen memur bey kadını öne doğru itip eve ilk onun girmesini istiyordu. "Hadi gir bakalım, bul hırsız ayyaş karı" diyordu. Kadın korkudan girmek istemiyor geri geri çekiliyordu. Sonunda polis korkusu hırsız korkusundan daha ağır basmış olmalı ki kadın önde polis arkada içeri girdiler. Kapı açık olduğu için sesler olduğu gibi duyuluyordu. Gayriihtiyari saate baktığımı hatırlıyorum. Saat 03-56 idi Polis sürekli kadını azarlıyor, küfürler yağırdıyordu. "Ayyaş karı, bu koca şişe rakıyı tek başına mı içtin. Seni alkolik seni. Hani hırsız hani ha? Sen devletin memuru ile dalga mı geçiyorsun? Yaşından da mı utanmıyorsun? Kimin kimsen yok mu senin?" Kadın son soruya birden yüksek sesle ve gururlanarak "Var. Bir oğlum var. Askerde." diyerek yanıtladı. Polis sarhoş kadını evde bırakıp otosuna döndü. Arkadaşına "Sabahtan akşama kadar ıpsız, sapsız, ayyaşlarla uğraşıyoruz anasını satayım. Bıktım valla" deyip otosuna bindi ve uzaklaştılar.

Polisin zaten korktuğu için eve giremeyen kadını eve ilk girmeye zorlamasına kızarak ama daha kötü şeylerin olmamasına da sevinerek masamın başına geri döndüm.

Olaydan bir süre sonra bir akşam üzeri terasta biramı yudumlarken kiracı kadın ve yanında uzun, ince, saçları asker traşı birini gördüm. Eve yaklaşıncı kadın çocuğun beline iyice sarıldı. Çocuğu ve kadını daha yakından görebilmek için hemen sokağa indim. İkisinin de yüzü gülüyordu. Kadının mutluluklar çukura kaçmış gözleri parlıyordu. Çocuk kadına daha yakın olabilmek için kambur yürüyordu. Oldukça esmer ve sivilceliydi. Önümden geçip evin bahçe kapısına geldiklerinde onlara baktığımı fark eden Hüseyin yanıma yaklaşıp yavaşça "Biliyor musun abi, o kadın eskiden orospuymuş. Genelevde çalışıyormuş. Mahallede öyle diyorlar" dedi.

Kadın kimseyi umursamaz bir tavırla oğluyla birlikte herkesin arasından geçip evine girmişti.

O gece yine aynı saatlerde dışarıdan kadının sesleri gelmeye başladı. Bu sefer sevinçten bağırıyordu. " Oğlum geldi, duyunuz mu oğlum geldi. Benim de oğlum var, oğlum. Umuduumm."

ODISEM SANA

sedef dicle yaşatılan

Sene '91. Melun bir güz akşamı. Karanlık... çökmek üzere. Caddede araba bekliyorsun. Duraktan buram buram sidik kokusu geliyor. Havanın bilumum is, kül ve dumanını ciğerlerine havale ediyorsun. (Onların görevi soluğunu arıtmak, senin görevin kendini...) Cebinde *bozuk* para bile yok. Mecburen oto-stop çekeceksin. Miden -sen ona 'KUKİ' diyorsun-bağımsızca gurulduyor. Montun yakasını kaldırıp etrafına kaçamak bir bakış fırlatıyorsun. (Duyan oldu mu diye.) Riski göze alacak mısın? Bir "yabancı"nın arabasına binecek misin? Olasılıkları gözden geçiriyorsun:

1. Sof örün ön ayakları henüz elleşmediyse elleşebilir sana.
2. Trafik senin de cellâdın olabilir.
3. Ötmeyen horozlar kümesi. (Yani bilincine -şimdi ve hep- kapalı olasılıklar kümesi.) Hangisi daha *iç* açıcı? (Gönlümüzle donumuzun bir tutulduğu bir dünya bu.) İlk tehlikeyi kolayca savuşturabilirsin. Ne de olsa kendini korumasını biliyorsun artık. "Hop, n'oluyor şoför bey lan!" deyip aşağı atlırsın. Ya adamcağız *emekçiye*? Olur a! Hani alanlarda omuz omuza. Yürüyüşlerde yan yana. Şimdi de diz dize vs. Haklarına saygı göstermelisin. Bir kere asla sinirlenmeyecek, ağzını bozmayacaksın. Niye? Çünkü ağzını bozarsan yapıcı ve dönüştürücü olamazsın. Aklın altın ipini anımsatacaksın ona. (Erkekliğinin iplerini kesemeyeceğine göre...) Ağırbaşlı bir edayla şöyle söyleyeceksin: (Dölce dölce) "Beyefendi, insanı insan yapan nedir hiç düşündünüz mü?"

Seni anlamazsa? Hiç önemli değil. Bu sorunun altından bazı çok sayın profesörler bile kalkamıyor. (Bozkurt soyadlı olanlar mesela.) Peki ya birden *kitap* gibi konuşmaya başlarsa? Malum çağ malumat çağı. (Sanı çağı da denebilir.) TV'siyle, gastesiyle, dergisiyle, poşeüyle... Kim nerde ne zaman ne yapmış? Kimin neresi nasılmış? Hepsini de biliyordur belki. Konuyu engin tecrübeleriyle lakırdıya boğabilir. Hele bir de her tümcesinin sonuna içi boş tenekelerin genişliğiyle -dir, -dır eki getirirse? Gel de kendini dinlet bakalım. Dönüştürmek bir yana, artık katlanmak bile çok güç. İnsan saygı duymadığı, hatta tiksindiği bir *adamı* nasıl dönüştürür. Yüzlerce çıplak kadın görüntüsü

yüklü bir hafızayla başa çıkmak kolay değil. Her an pornografi sağnağı altındaki bir beyne nasıl ulaşılır? Görmüş geçirmişliğiyle, algısındaki tıparlarla övünen birinden doğruların ipoteği nasıl kurtarılır? Epeyce donanımlıdır her erkek. (Direk ve halatlarıyla her an limana girmeye hazırdır.) Bu toplumda yaşıyorsa şayet. Yaşamıyorsa? Ama çok vitalse? Raf raf kitaplık devirmiş, cilt cilt kitap yazmışsa? O zaman da hayıflanır durur, "pozeriti bile bilmiyormuşum" diye. Çünkü böyle bir birikim *yaşıyor olmanın* göstergeleri arasında en ön sıraya gider kurulur.

Sense henüz bir ceninsin. Pozeritin ne olduğunu bırak, nasıl, bir şeye takıldığını bile bilmiyorsun. *Kadın* sen de! Şu dizeyi yazabilmek için bir ondokuz yıl daha yaşayabilirsin o şeysiz:

"Neden yolcusun bu kadar
Gideceksen..."

Varsa yoksa dürtüler/iniz. (Umarım o kadar beklemek gerekmez!) İşte kadınla erkeğin farkı: İçtepiller içgüdülere karşı. Bu da ne demek şimdi? Seni kimse anlamayacak. Dilde -nedense- bir kavram anarşisi var. Dürtü, güdü, itki, içgüdü, içtepi... Sözlükleri aynı frekansta akortlamak gerekmiyor mu? (Pozeritsizlere duyurulur!)

Gelelim ikinci rizikoya. Trafikte her gün onbinlerce insan ölüyor. Bir o kadar da yaralanıyor. Binlercesi sakat kalıyor. Ama kimin umrunda? Ne de olsa modern bir Hades bu. Kanıksanmış. Tepesinde başlığı durmadan kan istiyor. Sanayi devrimlerinin bir kazanımı. Öyle ya; kargıyla böğrün değilerek de ölebilirdin. (Karnına direksiyon saplanmasını yeğlersin.) iki öküz değerinde bir esir de olabilirdin, ölmekten de feci. Unutmadan. Suçun: Kadın olmak. Binlerce yıldan beri. İyi ki geride kaldı o vahşet çağları. Artık kıyımlar daha çağdaş, daha teknik. Hem TV'den sığağı sığağına izleme imkanın bile var. Ne güzel! (Tabii her coğrafyadakini değil.)

Belki bir gün sen de çıkarsın TV'ye. Şöyle fiyakalı bir yakın çekim olsun lütfen.

Hazır mısınız? Kamera..Zum! O da ne? Üstün başın kan içinde. (Olsun zararı yok.) Boğazın boydan boya kesik. (Olabilir.) Gözünün biri çıkmış gitmiş. (Nereye?) Göğsünden parça parça etler sarkıyor. (İnsanlık hali.) Artık senden ayıramazlar gözlerini. Ne zevk! Kimisi yemek masasında, kimisi yatakta, kimisi oturakta... Birden başını kameraya çevirip -kanlı dişlerini göstererek- sırtıyorsun. Yüzünde Gorgoca bir ifade? (Agitato) "Bizi izlemeye devam edin!" Tam o sıra, bir genç kız sofradaki kardeşlerine çıkıyor. Annesi lafa maydanoz oluyor: "Ne söylenip duruyorsun? Alt tarafı televizyon seyrediyoruz, ağzımızın tadını bozma gene. Duygusal kötürüm mü? Ne diyorsun sen yaa! Kan içme törenine mi katılmışız? Töğbe töğbeee! Çağ apati çağı mı? O ne o?"

Baba suratım kart bir hıyar gibi büzüştürerek: "Ukala sen de! Ulan kimsin sen daha! Ben senin gibi otuz tanesini cebimden çıkarırım serseri. Kimsin ulan sen kimsin! (...)" diyor.

"Çocuğum! Televizyonu kapattırabilmek için duyarlı olmak yetmiyor görüyorsun. Onları bilinçlendirmen zor. Ama farkındalığını bilince dönüştürebilirsin kendin. Şimdilik kanalı değiştirmekle yetin. Bir bataktan diğerine gire çıka ölüp gidecekler nasılsa. Sen kendini koru bu arada. Ailenle yaşadığın sürece yani... Yuf borusu çalanlarla aynı bandoya girilmez. En iyisi mi onlardan biri olmamaya bak. İçinin yangınına ihata duvarı çek; gece gündüz uğraş bahçenle. Çırağansız bu karanlık bitmez."

Bu son repliği hangi kurtarıcıya söyleteceksin? (Öyle bir can simidin yoktu, hiç olmadı.) En iyisi paranteze almak.

Hâlâ yolun kıyısındasın. 48 dakika oldu. Daha bekleyecek misin? Keşke bir araban olsaydı. Şöyle iki öküzün çektiği bir kağı. Hayır hayır istemez. Bir A/mazon olsaydın keşke. Daha güvenli olurdu at-stop çekmek. Kendini çok daha uygar bir yerde hisseder, biraz gevşerdin.

Göz hapisleri, sulanmalar, sarkıntılık etmeler, kadına beslenen nice hayvansı hisler... Daha ne kadar sürecek? Dünya hep bir deliğin etrafında mı dönecek? Etik dersleri veren ir kadın profesör olamadıkça rahat yüzü yok sana. Dersini ver 45 dakikada dönüştür, bilinçlendir, eğit insanları... Ve saatin dolunca çık git. Büyük laflar et, önemli insan ol. "Bak ben sana zamanımı ayırıyorum..." deyip başından sav öğrencileri. Görüşme saatlerini kapına

as, o saatlerde odana uğrama. Teorik bilgilerin sağlam olsun, kendi yaşam pratiğine boşver. Boyuna hayal kurmaktan da vazgeç. Amazonu mu kaldı artık. Şimdikinden daha *uygar* olunabilir mi hiç. Çağ uzay çağı değil mi? Gözünü aç da bak etrafına. Atlar gitti otolar geldi. Niye bu kadar gerginsin ki!..

Atlar gitti otolar geldi sayın bayan. Artık herkes otomatikman megaloman bir otomat oldu. Gündümlü füzelerle güdenlerin çağındayız. Uydusuz yapamayanların. Bunlar sizi büyülemiyor mu sayın bayan? Lütfen artık teslim olun. Siz kadınsınız. Teslimiyet sizin doğanız (!) Bakınız, iletişim sorunu ortadan kalktı sayılır. Yoksa sizin hala bir uydu anteniniz yok mu! Ulaşım sorunu da çözüldü bitti çoktan. Siz niye ulaşamayasınız?.. Duran otolardan birine atlayın işte. İstanbul'un bir ucuna yürüyecek misiniz? Boğaz'ı -atsineğinin kovaladığı inek gibi- yüzer mi geçeceksiniz? Gideceğiniz yer öyle yakın mı sanırsınız. Üstelik pusulanız da yok.

Aslında var bayım, ama bozuk. Çünkü hep aynı yönü gösteriyor. Gün gelecek pusulanın iğnesi fıldır fıldır dönecek. Dönecek bayım. O gün tüm pencerelerden ışık girecek. O gün yorgun bir ırmakla gelip kendimi denize bırakacağım.

Niçin böyle bitkinsiniz? Sanki çok uzak bir yoldan gelmiş gibisiniz. Oysa dün de buradaydınız, önceki gün de. Ve ben hep olduğunuz yerde buluyorum sizi.

Bulamazsınız. Bilemezsiniz. Sularla boğuşa boğuşa geceler günler boyu yüzdünüz mü siz? İzlerini göremezsiniz. Kim görebilir beni, olduğum gibi!

Demek odiseler hâlâ var. Kimse diğerininkine tanık olmasa bile...

Bir zamanlar doğa koşulları epeyce zorlarmış insanı. Ulaşmak ne kadar güçse, o kadar büyük bir çekim yaratmış... Ulaşılmazlığın ardındaki gizem gözleri bağlar, zincire vurmuş aklı. Merak ve tutku meydan okurmuş *ölüme*...

İnsançocuğu bugün uzayda fink atıyor. Herşeyi bir kenara bırakıp başımızı kaldıralım: Teknoloji denge bozuyor. (Baş döndürüyor.) Herşeyi bir kenara bırakıp yükselenlere bakalım. Ve bu *olağanüstü* varlıktan kendimize pay çıkaralım. Aramızdaki engeller teknikle aşıyor bir bir. Uçak, telefon, bilgisayar, kamera... Adım adım keşfedildi dünyamız. Herşey çok yakınımızda artık. Ve herkes

hâlâ... çok uzak.

Saatine bakıyorsun. 59 dak. 56 sn. olmuş. Beklemeye devam. Neyi?.. Karanlığın içinde bir çift göz parlıyor birden. Aaaa! Seni bir yerden ısıyorum ama nerden? Haydi *konus;* ben muhabbeti bölmeyeyim. Ne münasebet! Söyleşi soğuk, sohbet ılık, muhabbet sıcak olur. Kanı iyice fokurdayan insanlarsa hemhal olurlar. Ben yalnızca söyleşiyordum. Buyur sen de katıl. Sormam sana kimsin, nerden geldin buraya. İyi olur. Aklim ekonomiye paralel bir doğru çekiyor zaten. Peki, söyle bakalım, tekniğin olumsuz yanları var mı? Var tabii. Örneğin ulaşım araçları ne kadar hızlı ise kazalar da o kadar feci olur. Ağzı burnu dağılmış bir yığın araç. Hurdaları bir şekilde değerlendirseleldi 'bari. Ya insanlara ne mi oluyor? Ne bileyim ben. Aç TV'yi ya da al bir gaste. Renk ayrımlarıyla öğren. Yüzü ölür, bini doğar bilmez misin? Ne önemi var. Yine de değerli mi? Tek tek herkes mi? Alay etme! Benimle ancak ebeler alay edebilir, usulünce. Sen hiç gözaltına alınmadın galiba. Gözlerini de bağlamamışlar belli. "Genel insanlık sevgisi" diye bir şey tutturmuş gidiyorsun. Ne yani seni okşayanları da mı sevmeye layık görüyorsun? Ya, demek onlar da *insan* ha? İyi öyleyse ben su kategoriden çıkıyorum arkadaş. İstifa ediyorum. Ölümünden korkuyor musun? Nerden çıktı şimdi, niye korkayım. Ölümü görmeyeceğim ki. Ben varken yok. Geldiğinde de birşeycikten haberim olmayacak. Ölümü kendim gömmeyeceğime göre... Daha ne? "Atik" bir problem. Çok mu atik? Değişmeyen bir şeyler de var demek. Değişen ne o zaman? Evet, yanıtlar! İşte sana yanıtlım. İnsanlığın anlamından daha atik bir problem değil ölüm. Sen beyin enerjini yaşama ver. Kendinle uğraş. Paganini'nin kaprislerine nasıl katlanıyorsun... Kendine de katlanarak yaşamasını öğren.

"Öğrenci misin?" dedi kadın. 25-30 yaşlarında, nüanssız biri. Gevşemiştım. Kadınların yanın(d)a oturmak rahatlatıyor. Direksiyona bakıp derin bir iç., çekerek., tam yanıt... Birden hıçkırık tuttu. "Evet öğrenciyim ne yapayım. Hıçk! Böyle yazılmış. Hıçk! Okul kimliğime yani".

"Hangi bölüm?"

"Hıçk işletme!"

Nefesimi tutup dört dörtlük bir es vuruyorum. Asabi değil, adagio assai. Bakalım gerisi gelecek mi soruların? Aslında bu sorgularda tepemin taşı atıverir. Kaşlarımı çatar en nevrotik halimi takınırım. Yanıtlarım tek sözcükten ibarettir. Ya da ayağımla es vururum. "Öğrenci misin? Nerde?

Nerelisin? Ailenle mi kalıyorsun? Ailen burda mı? Niye onların yanında değilsin? Yurtta mı kalıyorsun? Nerde oturuyorsun? Yalnız mı kalıyorsun?..." Neyse ki bir bayanın otosuna denk geldik. Yırttık yani. Hem şu an kimseyi tersleyemem -gizilgücüm var ama enerjim yok- hem de yorgun ve uykusuzken iki çenem birden açılır benim: "Bakın siz perakende perakende sormadan ben toptan açıklayayım. Buralarda kirada oturuyorum. Tek başıma. Ailem yok, familyam var: Hominidae yani insangillerden var iki baş. Aile sözcüğünden nefret ederim. Kiramı dişi baş ödüyor. Harçlık almıyorum denebilir. Öteki büyükbaşla alakayı kestim zaten. O'na karşı içim dışım antikor dolu. Kalbimdeki cerahati daha yeni yeni akıtabiliyorum. Otoantikorlarıma gelince. Eh, bu konuda daha üretken sayılırım. Kendi ağırlığımı kaldırmayı mutlaka öğreneceğim bir gün. M/Bir uzak istasyonun gidince."

Başım çevirip tuhaf tuhaf süzdü beni. İşletiyorum mu sandı ne! "Ben biyoloji okudum. Şimdi öğretmenlik yapıyorum."

"Sahi mi? Arkanızdan 'karı' diye konuşan çoktur desenize. Nerden mezunsunuz?"

"İÜ'den."

"Ciddi mi? Benim bir arkadaşım da ordan mezun. Hem de okulu 4 yılda bitirmiş iyi mi. O da öğretmen. Bir dersanede. Ve O da etek giyiyor. Belki tanırırsınız?.. Galiba saçmaladım. İyi ki topluluk içinde değiliz yoksa yüzüm maymun kıcına dönerdi. Ne yani insan saçmalayamaz mı? Ben kimsenin boyama kitabı değilim. Kim ne düşünürse düşünsün bana ne! Yok, gene de olmuyor, toplulukta olunca n'olamıyor işte. Özgüven meselesi. Bugünler de geçecek. Aslında gereksiz konuşma alışkanlığım yoktur. Ama şu an uykusuzum. Ve de yorgun. Dijital bağlamda 1 sa. 12 dk. 43 saniyedir bekliyorum. Demek ki sizi bekliyordum! Piyango size vurdu. Hem kukim de boş, elaleme rezil ediyor beni. Siz siz olun, sakın *elalem* kategorisine girmeyin e mi! Bir yandan gurultu bir yandan hıçkırık... Üstelik biraz da -afedersiniz- yelliyimdir ben. Hayır bu gidişle ya sosyopat olacağım ya da şancı. Bir şancı, her yerinden ustalıklı ses çıkarabilir biliyorsunuz. Hele siz beni helada bir dinleseniz. Ya öyle bir şiir vardı hani yelli bir şiir. Nasıldı bakayım:

"Rüzgarını alnında taşıyan dost
Ölü bir deniz düştü ya içine
Kıyısında kaçtı durmadan ölüyorum...
Bir an bıraktın ki bize
Gittin, oluverdi küçücük yürek.
Ayrılık nice acılardan süzülüp gelir

Özlemini nasıl bastırmak gerek..."

Biliyor musunuz, bazan beynime öyle girift bağlar dolanıyor ki... Onları bir şekilde döküp çözmem gerekiyor. O zaman da çoğunun istinat ayağı olmadığı ortaya çıkıyor. Bazan da burnumun dibinde olup biteni algılayamıyorum. Mesela bir binanın 5. katını askıya almışlar diyelim. İşçiler çalışıyor. Ve birden na ra na raaamm 3.7, 4.8, 5.9 şiddetinde üst üste depremler oluyor. Temel çatlıyor. Benimse aklım beş karış havada. Çatlakları göremiyorum. Görmesen ne olur diyeceksiniz. Olur mu! Binanın akıbetine dair tahmin yürütemem. Sarsılmak tek başına bir anlam taşıyor ki. O an bilincin açık olması lazım. Nedenleri, niçinleri bilmek lazım. Biliyor musunuz, bazı yeni evli çiftler panik içinde doktora koşturuyorlarmış. "Gariya bişiyler oldu dohtor bey! Gece bir acayip titreme sarsıntısı geldi, ahlım yuvasından çıktı." Benim aymazlığım da bu cins. Bilgin, birikimin olacak ki yaşadıklarını değerlendirebilesin di mi yani? Ona göre ne önlem gerekiyorsa alırsın. Ne demişler: Baktın kar havası, eve gel kör olası! Yani sonuçta bina çökebilir. Her şey olacağına varır diyeceksiniz. - Ya altında kalırsam? Neyse, bu sizi ilgilendirmez tabii. Demem o ki; insan ancak hazır olduğu şeyleri algılıyor.

Galiba çok konuştum. Bugün egotistliğim üstümde. Egoistle egotistin farkını biliyor musunuz siz? Bunu lisedeyken bir hocaya sormuştum. Tavuk gibi kafasını sallayıp, "aynı aynı" demişti. Hiç unutamam o kadını. Sınıfta hep yellenirdi. Adı Nermin. Ben O'na Nermük diyordum. Ha, yanlış anlaşılmasın, yelpazesi elinden düşmezdi demek istedim. Sürekli terlerdi. Deodorantsız bir telaşe müdiresi. Biliyor musunuz, bir tanesi de saçlarını cart yeşile boyatmış. O'na da Suna diyordum ister istemez. Divan ebebiyatım fena değildi. Nermüklerden Sunalardan çok çektim çok. Ne diyeyim, hepsi bir cinsti. Bu arada beni büyüleyenler de olmadı değil hani. İşte bu büyücülerden biri bir gün şöyle demişti bana: "At ve eşek terbiye edilirken, gözündeki pırıltıyı söndürmemeye dikkat edilir." İşittiğimde koltuklarım kabardı, duygulandım. Yapmadığımı bırakmamıştım O'na çünkü aşkıtm. Ne yaman bir çelişki değil mi? O'nunsa hiçkimseyi aşağıladığını, ezdiğini, kimseye hakaret ettiğini görmedim, duymadım. Çok kızdığım da olmuştu kendisini. Ama düzeyini hep korurdu. Yaşamımda değerlerden bahseden ilk insandı. Her zaman asil, her zaman onurlu ve saygıdeğer... İronik takıldığımı sanmayın. Ne olmuş yani bana 'at' dediyse? Hem ben atları çok severim. Ya siz?"

"Arkadaşının adı ne?"

"Hoppalaaa! Siz daha orda mısınız? Böög, bu laf hep geçirtir beni, geri aldım. Pardon.

Bir gün arkadaşlara "kopya çekmeyin niye çekiyorsunuz" diye çıkışacak oldum lisede. Feci küçümseyerek bakıp aynen öyle dedi biri! Sen daha orda mısın? Dirseğimi kapı kulpuna vurmuş gibi oldum. Neden o kadar içime oturdu bilmiyorum. Ama bir gariptim ben, bunu biliyorum. Ne kopya çekmek gelirdi elimden ne de kimseyi aldatmak. Kendimi hariç tabii. İçimde açıklayamadığım bir güdü var ta ne zamandır. Yalan söylememe güdüsü. Hele sevdiklerime. Hemen hemen hiç. Tabii burda yalanı nasıl tanımladığımız da önemli. Bazı şeyler var ki, insan sorulunca hemen açıklayamıyor. Bazı şeyleri zamanından önce anlatamıyor. Zaman ne peki? Başkalarının belirlediği bir kavram. Bense kendi iç zamanımızdan bahsediyorum. Bu yüzden başıma olmadık dertler açtım. Herşeyi kendine, kendi birimlerine göre algılıyor insan. Masum olsan ne yazar? Bir türlü temize çıkaramamıştım kendimi. Belki de masum değiliz hiç birimiz? Ama ben öyle hissediyorum?... Her neyse, gene kimlik krizim tuttu. Diğerleri nasıl başı çıkıyorlar? Yani onların içine iğne atsam yere düşmez mi? Düşer düşer. Herkesin kaldırdığı belli bir ağırlık var. Limiti aştınmıydı, bozuluyor ayarın. Ayarı bozuk olmayı kim ister. Ben ister miydim öyle olmayı!"

"Nasıl yani?"

"Yani öyle müziç olmayı. Ayarım bozuktı diyemeyeceğim çünkü saftım. Ve hala da saf olduğuma inanıyorum. Ne ağır laftır o bilir misiniz? Müziç. Müziç.. Gene delirium mu ne!"

"Delirme delirme, sakın ol."

"Deliriyorum demedim, delirium dedim. Yani hezeyan. Yani sabuklama. Siz buralara yabancısınız galiba. Hani öyle derler ya. Adresi şaşırırdın mıydı, pis pis sırtıp aşağılayıverirler adamı. Aşağılanmaktan, suçlanmaktan, yargılanmaktan nefret ediyorum. Hele işlemediğim bir suçun bedelini ödemek... İşte en ağırıma giden de bu. Yapmadığınız bir şey için kimse suçladı mı sizi? Yapmadığınız bu şey yüzünden sevdiğiniz insanlarla *aranız* açıldı mı? Dinmek bilmeyen fırtınalar yaşadınız mı? Ordan oraya savrulup' parçalandığınız oldu mu hiç? Görülmez bir ilmek boynunuzda. Beyninizde Çin nüfusuna eşit sayıda soru... Sizce hangisine inanayım? Sevdiklerimin ayna tuttuğu pis ve yapışkan kendime mi, yoksa bendeki bana mı. Çelişkiler, çatışkılar kaçınılmaz. Neden derseniz, aynadan yansıyanlarla bendeki ben birbirini tutmuyor. Siz hiç onurunuzu çiğnettiniz mi birilerine? Üst üste, defalarca... Bundan böyle kimsenin büyüüne kapılmam kolay

kolay. Tutkulanmak, teslim olmak yok kimseye. Biri beni reddetti mi üstüne üstene gitmek yok. Burası iyi anlaşıldı mı? Bakın ne diyorum? Üstüne üstüne gitmeyin! Aaa, böyle racon olmaz ki canım. Ya gitmesen ne yapacaksın? Boynunu büküp oturacak mısın? Süt dökmüş kedi gibi ha? Görüyorsunuz değil mi? Ya Hercules olup içinizdeki çığı durduracaksınız ya da bir sülük olacaksınız, Siz hangisini seçerdiniz? Kısacası, aşağı tükürsem sakal, yukarı tükürsem bıyık. Çözüm ne biliyorum aslında da aldırımıyorum."

"Ne?"

"Epilasyon. Hayır anlayamadığım şu: Yaşadıkların, okudukların, gözemlediklerin, kurdukların... Ve girdiğin bir yığın ilişki, bir yığın etkileşim, bir yığın uyarıcı... Ordan burdan ağzına kadar dolarken. Ve seni sen kılarken. Beyin bunların hepsini tutarlı bir bütün haline nasıl soksun? Bu olsa olsa kalın barsağının işi. Neymiş, insan ille de tutarlı olmalıymış! Ben değilim var mı diyeceğiniz. Rasgele eklentiler yığınyım ben. Hani şu orası burası mıncıklanan fil hikayesi gibi. Biri bir parçamı elliyor, diğeri başka parçamı. Herkes algıladığının. BEN olduğumu sanıyor. Peki gerçekte kimim ben? Beni tutarsız yapan ne? Ya tutarlı insanı devindiren? İnsanın iç yasaları var mıdır sizce? İçsel zorunlulukları? Varsa nerden çıktılar? Nasıl kurtulacağım onlardan? Arkalarında salt aklımın gücü olmasa gerek. O zaman değişmek daha kolay olurdu. Değişmek? Niçin ve ne yönde? Kimdim ki ne olmak istiyorum? Hadi buyurun, burdan yakın bakalım. Gün gelecek öyle bir ampul yapacaklar ki... Onu ameliyatla beyine yerleştirecekler. Bir de fiş takacaklar kıçına. Prize soktun muydu, bızzzt nirvana! Şimdi mesele şu: Başkalarının bende ve benini kendimde algıladıklarımın kesiştiği kümedeysem eğer. Kesişen iki kümenin o kesişmediği alan var ya. İşte o nerden nasıl niye çıkıyor? Sonracığıma bu dairelerin yer aldığı evrensel küme var ya hani. O da benim, o da ben. Ama o benimle aynı kişi değil? Ben dünyadayım, O ise bir uzay gemisinde. Aşağıya bakıyor. Yani bana. Ve herşeyi biliyor benim hakkımda. Bense onu yalnızca seziyorum. Varlığını ta içinde bir yerde hissediyorum. Sanki sürekli gözetliyor beni. Hiçbir şey gözünden kaçmıyor. Dünümü, bugünümü, hatta belki de yarınımı bile. Herşeyi herşeyi biliyor. Kimdir O, neyin nesidir, gücü nerden geliyor anlayamıyorum. Yoksa ben... Yani O... Yoksa içimde derinden derine bir tanrıyı mı barındırıyorum? Yoksa, yoksa ben Tanrı mıyım?.. Arkadaşımın adı Işık bu arada. Işık Akarsu."

Kafasını çevirip şaşkın şaşkın bakıyor. Niye

bakmasın? Ben -aynı zamanda- bir ilgi kabartma tozuym. "Işık mı? Sen O'nu tanıyor musun? Benim arkadaşım. 4 yıl birlikte okuduk."

Demek ilgisi bana değilmiş. Fena bozuldum. Belli etmemek için aşırı bir tonlamayla: "Yaa! Öyle miii!" Birden kendimi yapmacık hissedip buz gibi bir sesle ekliyorum: "Görüşüyor musunuz peki?" "Aslında... Pek görüşemiyoruz, hayır. Benim işlerim çok yoğun."

"Adınız ne sizin? Selamınızı başım üstünde, bitlerimle beraber iletirim Işık'a". "Leyla. Şey. İlet tabii..." Leyla mı? Nasıl olur? Bu kez de ben şaşkın ördek bakışlarımı fırlatıyorum O'na. Ama yine III. şahıs var işin içinde. (İki kişilik sade bir ilişki nerde görülmüş ki zaten?) Işık bana bahsetmişti Leyla'dan. Araba aldığını söylemişti. Vay canına. Demek bu arabaymış!... İyi de bana ne? Konu o değildi tabii. Konu şu: Şimdiye dek en az 30 kişiyle alakamı kesmişimdir ben. Işık, yaşamında bitirdiği tek arkadaşlığının Leyla ile olduğunu söylemişti. Niye acaba? Görünüşüne bakılırsa son derece sakın ve yumuşak biri. Üstelik arabasından da atmadı beni. Yoksa kimliğinde 'Düttürü Leyla' diye mi yazıyor?..

* * *

Sene '95. Kendime dayanarak yaşamasını öğrendim. Asıl korkutucu olağan trafik değil iletişim kazaları olduğunu da... Yolculuğun en zorlusu, kendine yöneleniymiş meğer.

4 yıl önce yolladığı bir mektupta şöyle diyor Işık. (Yazdığı tek mektup. Bense en az 20 tane yazdım. Sonra da hepsini geri istedim. "Fol yok yumurta yok, niye istiyorsun?" dedi. Getirip verdi. Duygulanımlarımın hesabını istesem de veremem. Peki O hangi duyguyla?...)" "Ben ilişkilerimi süreç olarak yaşamayı istemişimdir hep. Kişiliğimdeki uyumlu öğeler yardımıyla 5-10 yıldır süren pek çok dostuklarım, pek çok arkadaşlıklarım oldu..."

İki insanın yolu nerde kesişir, niye kesişir? Nerde ayrılır, niye ayrılır? Anlamak çoğu zaman güç. Rastlantı ve sürprizlerle mi örülüyor hayatımız, çapraşık bağıntılarla mı? Keşfetmemiz gereken daha neler... neler var?

Işık'la 4 yıl boyunca dokuduğumuz kumaşı, bir yandan da söküyormuşuz kazara. Ne tuhaf! İstence karşı koyan güç nerden geliyor?

(Soruların arkası kesilmeyecek. Yanıtlar tepeden -tepeme- indiği sürece...)

Yaşamında bitirdiği ikinci dostluk: BİZİMKİ oldu.

SIRADAN BİR MUTSUZUN İÇİNDEKİ SES

ayşe yaldız

Yıllar sonra yeniden bu kente döndüğümde, hiç bir şey eskisi gibi değildi artık. Yatılı okul öğrencisi olduğum yıllar geride kalmıştı. Bir işim vardı. Çok nüfuslu bir yatakhanein üst üste yatan insan yığınlarından sıyrılıp bir başıma kalmıştım işte. Yaşama dair bütün kararlarımı tek başıma alacak, evime dostlarımı davet edebilecek ve istediğim gibi dönecektim. Aynaya bakarken aklımdan bunları geçirdim ve sonra odaya şöyle bir göz attım. Kir pas içinde kül atmamı bekleyen mavi beyaz küllüğüm, bir tarafı hafif yamuk çekyatım, ikide bir duran çalar saatim, ses ayarı bozuk telefonum, emaktar masam, sürekli kirlenen halım, yanık çaydanlığım, evet hepsi hepsi öylesine tesadüfen bir araya gelmişlerdi ki dokuz çocuklu bir aileyi andırıyorlardı. Bu şehre geldiğimde hiç düşünmediğim bu garip eşyaların, hepsinin ruhu vardı sanki. Kırılımlar bile onları atamıyordum. Onları seviyordum.

Bu şehre gelirken sevindiğim başka bir şey daha vardı. Her an bir tamdik yüze rastlayabilirdim. Tanıdık birine rastlamanın hayal olduğu o Anadolu kasabalarından kurtulmuştum, harikaydı bu. Bir gün otogarda yıllardır görmediğim bir arkadaşşıma rastladım. Ayak üstü üç beş satır lafladı ve telefonlar alındı. Arayacaktık birbirimizi, bağlantıyı koparmamalıydık, kesinlikle görüşmeliydik. Arkamızı döner dönmez hepsi uçup gitti. Ben yine de o günden sonra sıkıldığımda, çay bahçesine gider gibi otogara gidip boş boş dolanmaya başladım belki birine rastlarım diye. O yolcu valizlerine yapışmaya kodlanan adamlar öyle alışmışlardık! bana, dokunmuyorlardı bile. Uzun bir süre buna devam ettim. Kendime sürpriz yapma sanısını elde ediyordum sanki. İlk başlarda oldukça zevkli bir oyundu. Bir sürü insanla karşılaşıyordum. Askere giden çocukluk arkadaşlarım, eski komşularımız, evlenen, çocukları olan okul arkadaşlarım, halalarım. Bir defa da ilk aşkıma rastladım, rastlantıyı doğal hale getirmek için ailemi görmeye gitmiştim. Öyle olmadık bir zamanda gitmiştim ki kötü bir şey olduğunu zannetti herkes.

Tüm bu bir daha hiç aramadığım eski arkadaşlarımla karşılaşmak beni mutlu etmiyordu artık. Onlarla ayak üstü konuşacak dünya kadar şey vardı. "Kim kiminle nerede ne yaptı kim gördü ne dedi?"oyunu oynar gibiydik. Zamanımızın bol olduğu anlarda ise hiç bir şey. "Görüşmeyeli yaşama ne kattın?" dediğimde: "Aman sen zaten hep böyle tuhaftın. Abuk sabuk kitaplar okurdun." diyorlardı. Onlarsa fırsatsızdı, çok işleri vardı, öyle lüzumsuz şeylerle uğraşmıyorlardı.

Zaten buna pek gerekte yoktu. Neyi düzeltereklerdi? Ben neyi yoluna koymuştum? Acılarımızı, sevinçlerimizi konuşamıyorduk. Onlar artık birer iş kadını ya da iş

adamıydılar. Ya ben, benim elimde ne vardı? Ürettiğim hayallerimden, okuduklarımdan, bana artakalanlardan başka? Ne bir yatırımım, ne mutlu bir evliliğim ne lüksüm, ne iyi bir unvanım. Ben sıradan bir mutsuzdum işte. Ya da o eski hatırladıkları, öğretmenlerin taklidini yapan taklitçi kız. Hani falanca hocanın taklidim yapardım da bütün okul gülmekten kırılır geçerdi hatırlıyor muydum? Ben biraz mahcup biraz sıkılgan bir tavırla geçiştirmeye çalıştıkça başka hocaların başka taklitleri çıkıyordu ortaya. Meğer ben ozamanlar ne neşeli, ne fırlama, ne komik bir kızmışım. Karşımda bunlar konuşulurken benim aklıma gülemeyen palyaço hikayesi takılıyordu. Nereden nereye şimdi sıradan bir dairede basit bir memurdum. İşte hepsi bu. Minibüse binip asfaltın kum saati gibi akışını izlemeye koyulduğumda; Neden başka bir şey yapmadım diye sorarken bulurdum kendimi. İyi ama ne? Ne olabilirdim ben? Ve ne için. Kendime ne vaad edebilirdim. Başka türlü olsaydı her şey, beni benden kurtarabilir miydi? Hangi hüznü geride bırakır hangi mutsuzluğu mutluluk kılabilirdim. Para mı unvan mı şöret mi bana ütopya vaad edebilirdi. Takılıp giderdim bin bir sorunun ardına ve minübüsün durdurulması gerekirdi; "telefonda kalabilir miyim?" diyen otomatik bant kaydım devreye giriverdi. Rutubet kokulu tekel bayiinden bir sigara alınıp düşünmeye kalındığı yerden devam edilirdi. Ve her seferinde varılan ya da kaçılan tek bir son vardı. Ben düşünüyorum ve böyle mutluyum. Tek kazancını kendime dönmek olurdu her seferinde. Çok sıkılsam da kendimle yaşayabiliyordum. Evimin, oturmadığım köşelerine sığınıp oradan olayları nasıl algıladığıma bakıyordum. Sıkılınca aynanın karşısında konuşmaya devam ediyordum.

Bir gece yine o sıradan mutsuzu canlandırırken, uyuşanı mı uyumasam mı diye kıvrandığım bir sırada bir anda elektrikler kesildi. Hah dedim ben karar veremezken biri bunu yaptı. Bana da yatağa girmek kalıyor. Uyumadan önce yatakta sigara keyfimi yaptım. Artık gözlerimi kapatmak için bir engelim kalmamıştı. İzmariti küllüğe bastırırken bir ses duydum:

"Konuşmalıyız" dedi ses. Korksam mı kalkıp baksam mı tereddüdü yaşadım. Ses bunu farketmiş gibi, kalkmana gerek yok, dedi. Hanidir seninle konuşacağım, bir türlü fırsat bulamıyorum, habire kendi kendinle konuşur gibi yapıp birilerine bir şeyler anlatıyorsun o aynanın karşısında. Ben de mecburen şarteli kapattım, dedi.

Gerçek bir ses miydi bu yoksa düşünüyor muydum ayırdedemedim. Saçmalama; dedi ses hayal değilim ben, geççğim. İçinden geçenlerin farkındayım, ne olduğumu merak ediyorsun. Bunun önemi yok. Sadece seninle

yalnızlığın oyuncakları

konusmak istiyorum hepsi bu. Ama önce sakinleşmen gerek. Cevap versem komik mi olur acaba diye geçirdim içimden. Bir yandan da diğer odalarda biri gizlendi de bana oyun mu oynuyor acaba diyordum. En iyisi kalkmak, mumu bulup bir göz atmak. Karanlıkta hiç bir şey görünmüyor ateş nerde diye söylene söylene kalktım. Cesaret toplamaya çalışıyordum sesli konuşarak. Odalarda kimse yoktu. İnanılır gibi değildi. Düşle gerçek arasındaki o sınırdan başka bir boyut varmış ta bende orada yaşıyormuşum gibiydi. Yanılsama mı bu ne diyordum.

Şu haline bakar mısın dedi; birilerine rastlarım umuduyla garaja gidiyorsun, ayak üstü yerlerde yemek yiyorsun. Birilerine rastlıyorsun, ama evinin kapısından içeriye girerken yüzün hep asık. Gelip o çekyatın kıyısına ilişiyorsun. Her an bir yere gidecek ya da biri gelecekmiş gibi orada rahatsız rahatsız oturuyorsun. Arkana yaslanmıyorsun, uzanmıyorsun. Aaa... evet sen nerden biliyorsun diyen sözler ağzımdan gayri ihtiyari dökülüyordu. Ben • seninleyim sürekli dedi ses. Senin yaptığın her şeyin farkındayım. Gölgen gibiyim ama sen değilim.

Rastlantıların seni mutlu edeceğine inanmanın aptallık olduğunu hiç düşünmedin mi? Hiç bir şey tesadüf değildir. İlişkilerine bir bak sağlam olanlara ve olmayanlara. Sağlam olanlara ayırdığın vakte ve diğerlerine. İyi ama aynı tınıda değilken vakit ayırmazsın dedim. Vakit ayırmadan bunu anlayamazsın, dedi. Hissedersin dedim. Hissetmek tesadüfen mi olur dedi. Neyse konu bu değil zaten deyip konuşmaya devam etti.

Senin ciddi anlamda kendine dönmen gerek. Dışarıda çok vakit harcadın. Birine bir şey yaptırmak istiyorsan kendini dene. Ne yaptığını anlamak istiyorsan dünyaya bak. O telli pullu bir kıyafet giymiş, dansöz edasıyla kıvırtıyor. İnsanlar kıyafetin ucundaki boncuklar gibi bir o yana bir bu yana sallanıp birbirlerine çarpıyor. Sahte parlaticılar var her şey şeffaf görünüyor. O şeffaflığın altında çelikten bir zırh var farkedilmeyen. Onu farkedersen her şeyi algılamak için çeliği kaldırmamanın yolunu ararsın. Farkedemezsen, her şeyi gördüğünü zannederek yaşarsın ve o aldatıcı pırlıttının haricinde gözün başka hiç bir yere ilişmez.

Öteleri, arka tarafı merak bile etmezsin. O çelik zırh orada tesadüfen durmaz. Bir işlevi vardır. Seni ve diğerlerini ayırıştırır. Anlaşana dedi; Aşmanın tek yolu görmek ve düşündürmektir. Hiç bir şeyi hiç kimseyi farklılaştırmazsın kendin haricinde dedi. Nesin sen ak sakallı dede mi, dedim. Kim olduğumla değil ne dediğimle ilgilen, dedi.

İçindeki birbirine açılan dehlizleri düşle, girmekten korka, orada sen varsın, insanlar, denizler, gökyüzü ve yaşam var. Onları gördüğün zaman terk edemezsin. Yeni bir sürpriz çıkar bir öncekinden daha renkli. Girdikçe girersin ve en sonunda kendini çözersin. Eğer onu yapabilirsen diğer insanları, canlıları çözersin. Kötüyü ve iyiyi algılayırsın. Okyanusu bir kenara bırakıp, evindeki akvaryumla yetinen adamı anlarsın. Kutup yıldızını neden sevdiğini anlarsın en çok. Çiçeklerin koparılırken canlarının yanıp

yanmadığını anlarsın. Tütün kokulu saçlarını kokladığında kardeşinin, içinde çırpınan martıyı anlarsın. Sevdğin adamın gözlerine niye bakamadığını anlarsın. Ve neden başka hayatların seninki gibi olmadığını anlarsın.

Neden bunları söylemek için beni seçtin dedim? Çünkü sen bizim seçtiğimiz bir görevlisin. Bu gizi aralayabildiğin kadar aralayacaksın dedi. Bunun bir hayalden başka bir şey olmadığını düşünüyorum hâlâ dedim. Öyle olduğunu varsay. Ben sana çok yoğun şeyler söylemedim ki her gün ucundan kıyısından düşündüğün şeyler bunlar dedi.

Rüzgarda yürümek istediğin o geceyi hatırlıyorum. İçinde delice bir arzu vardı, rüzgara karşı şarkı söyleyerek yürüme isteği, ama yapamamıştın. Gecenin bir vakti seni sokakta görenler fahişe sanabilirlerdi. Kadına susamış erkeklerin gözleriyle seni nasıl soyduğunu gördüm ben. Bakamadım onlara. Korkudan ya da tiksintiden. Baksaydın davet olarak kabul edebilirlerdi bunu. Anlıyorsun beni değil mi dedi. Başkalarını anlasan bile çaresizsin, değiştiremezsin. Bu yaşam böylesine aç. Bu topraklar kendini farkedemeyenleri yutmak için ağız açık bekliyor.

Sense hâlâ rastlantıları düşünmekteisin. Ölüm öldürme arzusu öyle kudurtulmuş ki bu rastlantı olamaz.

Kadınlarımız alt geçit merdivenlerinde bebekleriyle dilenirken, üstlerinden lüks arabalarıyla geçen kan emicilerin aynı kentte yaşıyor olması rastlantı olamaz. Aşkların naylonlaşması, şiirlerin içindeki umudun şairler tarafından yok edilmesi, konuşmayı bilmeyenlerin konuşmacılıktan para kazanması, orada doğmuş olmanın haricinde bu yaşama hiç bir şey katmayan insanların, bu durumdan gurur duymaları. Bunlar rastlantı olamaz. Ancak öyle olduğuna inandırılmaya çalışılır. Eğer sen düşünmezsen, eğer kendini çöremezsen, kodlanmış bir robot gibi hep kaynı rutinlerine devam edersen, rastlantılar hep olur hayatında. Elini çabuk tut dedi ve ses artık işitilmez olmuştı.

Ben bunun bir fantazi ya da kendi kendine oynadığım bir oyun olduğunu düşünmeye çalışmıştım. Gün ağarmak üzereydi. Bodrum kata henüz ışık gelmemişti. Perdeyi araladım, sokaktan bir adam geçiyordu. Acaba o muydu benimle konuşan diye düşündüm. Ama o hiç öyle davranmıyordu. Neydi bunlar bir ceza mı birine kötü bir şey mi yaptım ben.

O gün de sıradan bir gün olmaya adaydı. İşte her günki kaldırımdan her sabah söylediğim şarkıları söyleyerek işe gidiyordum. Minübüste işyerinden biriyle karşılaştım. Günaydın dedi. İşe mi? Sabahın sekizinde işe gitmenin haricinde bineceği en son minübüse binen birine sorulacak daha komik bir soru olamazdı.

Şimdi o sesi yine duyuyorum. Kendimden uzaklaştığımda, kendime yabancılaştığımda. Birilerinin seçtiği görevli falan olmadığını biliyorum. Artık korkmuyorum. O sesin içimden geldiğine inanıyorum.

ŞEYTANLA SAVAŞMAK BİR TESADÜF DEĞİLDİ

mustafa toker

Tanrı kan dökmeyi bilmez, tanrı kumar oynayamaz, çünkü her oyunda kaybedeceğini düşünür, tanrı zar atamaz, gelecek her sayının onu yıpratacağını hisseder.

Eğer algılarımızın algılayabildiği ya da düşleyebildiğimiz kadar bir evren tasavvuru varsa kafamızda ve her şey çok yerinde gibiyse bunun bir rastlantı olamayacağını söyleyemeyiz, bu tedirgin bir söylemdir, kendi kudretini ve bilgisini görme kaygısını taşıyan birisi savaşmanın ve yardımlaşmanın bir rastlantı olmadığını söyleyerek en güç soruyu cevaplar, evren sınırlı bir sonluluk içinde birbirine kenetlenmiş bir harikalar diyarıdır, bu diyarın sakinleri filozof iseler ilk eylemin düşünce kıvılcımının başka bir yeri yangına çevireceğini bilirler, nedenselliğin var olduğu her yerde kan dökmeyen bir tanrı vardır.

"En ücra ayrıntıları birbirine örebilecek ve tek bir noktanın kendini açığa vurmasındaki giz'i belirleyecek, varoluşu birbirine uyduran ve bu uyumla belirsiz bir karmaşayı durgun bir halmış gibi düşleten, sonunda onları ayıran birbirinden ve bize söylemeyen, evrenin içinde ve evrenden kopuk, bir cüzzamlı labirent..... İlk nedensellik!!!!"

Yaşlı büyücü, Sahtekar Ozan, Oynak fahişe, hiç bir şeyin rastlantı olmadığını söyledi. Yorgun asker, kralı ve halkı Onları bir rastlantının öldürdüğünü söylediler....

Tanrı kan dökmeyi bilmez, tanrı kumar oynayamaz, çünkü her oyunda kaybedeceğini düşünür, tanrı zar atamaz, gelecek her sayının onu yıpratacağını hisseder. Eğer algılarımızın algılayabildiği ya da düşleyebildiğimiz kadar bir evren tasavvuru varsa kafamızda ve her şey çok yerinde gibiyse bunun bir rastlantı olamayacağını söyleyemeyiz, bu tedirgin bir söylemdir, kendi kudretini ve bilgisini görme kaygısını taşıyan birisi savaşmanın ve yardımlaşmanın bir rastlantı olmadığını söyleyerek en güç soruyu cevaplar, evren sınırlı bir sonluluk içinde birbirine kenetlenmiş bir harikalar diyarıdır, bu diyarın sakinleri filozof iseler ilk eylemin düşünce kıvılcımının başka bir yeri yangına çevireceğini bilirler, nedenselliğin var olduğu her yerde kan dökmeyen bir tanrı vardır. Varoluşun alnında yazan yazgı, eylemdeki nesnelliğin birbirlerini mikro düzeyde etkileyerek, bitmez bir süreklilikte oluşan mistik bir ekosistemin varıştaki daireselliğini gösterir, bu anlaşılmas senaryonun bütün sonları ve başlan tanrı tarafından bilinir ve ilk nedensellik kesinlikle onun bir gizi değildir.

Ademoğlunun tüm yüzlerini kopyalayıp, onlara ayıplarını gösteren, insanların rastlantılar dediği ve ezip geçtiği bir mizansenler silsilesi ya da sessiz filmlerin içgüdüsüdür.

Uzun bir süre önce yazdığım "Epik Serenadlar" adlı yazımdan bir alıntıyı yazmak istiyorum. "Cüzzamlı bir tek başmalığı yaşayan bir filozofun duyduğu dört serenad, mizantropik bir hakimiyeti bize ikiz mizansenlerle yaşatan gökküre'den gelir." Sayısız oluşumlar birbirlerini bir kesişim noktası ile birden bütünleyip, yeni ayrımlara açabiliyorsa kendilerini, bu bir nedendir. Hiç bir rastlantı aynı bir türün kopyası olamaz, hiç birisi bütün düğümleri eşleştiremez. yeryüzünü düşürmeyen bir nedensellikler zinciri rastlantılara yer vermez, hele tanrı rastlantılarla büyüyen bir bebeği asla yaşatmaz, bir şeyler düşlenmişse, düşleyecek olanlar için bu bir nedendir, başı ve sonu görülemeyecek kadar uzun olan bir yılanın derisindeki motiflerin hangisinin kum'a değiştiğini bilmek bir uzun inzivayı gerektirir, hangisinin kuma değeceğini bilmemek te bir uzun inzivayı ve bilgeliği gerektirir ama yılanın sürekli sürünen derisinin bir gün kuma değeceğinin rastlantı olması, cehaletimizi gerektirebilir, yoksa yılan askıda mıdır? Bir paradoks daha vardır ki o da tüm motiflerin birbirine benzediğidir, takip edebildiğimiz motifler göz kaymasıyla izini kaybettirebilir... Bu kadar şeffaf ve ağır bir varoluşun altında ezilirken rastlantısal olabilecek olanı görebilir miyiz. O çok gizlidir, bu yüzden her kum tanesi deriye dokunur,

aranan işte budur, sürüngen sürünmeyi bıraksa bile. Rastlantısal olabilene dair, bizim sürekli zenginleşen öngörümüz, birden ve kesintisiz olan ile, etkileyen ve değiştireni nasıl ayırır, ayırırsa bundaki hikmeti nasıl unuttur, bu bir çıkmaz sokaktır, ama nedenselliği unutmak gerçekten dipsiz bir kuyudur, en azından görebileceğimiz yere kadar nedenselliğe rastlamak ve bunu da bu cümleyi yazmanın nedeni olarak görmek, sonu ve başı olmayan bir yılanın nedenini anlamak için yeterlidir. Kuklaların efendisi sonsuz bir düzlükte ne yapacağını bilen ve bunları söyleyen bir bilgelik taşır, entellektüel bir söylem ya da felsefi bir takım yapılanmalarla efendinin kafasından geçenleri anlayamayız, kuklayız ve bunu iyi bilmeliyiz.

İsa'ya can veren Meryem bir seçim miydi, bıçağı çeken İbrahime inen koç bir seçim miydi? Bir çok uyduruk yazarın rastlantılarla süslediği dram yazılan, insanlarla, yaşamın yüzlerini iskambil kağıtlarına çeviren duyumlarıyla, okuttuğu oyunları ademoğullarını kopyaladı.

Bundan uzun bir süre önce, takriben on yıl kadar evvel, arkadaşlarımla bir av partisine katılmıştım, gittiğimiz kalabalık ormanda, inanılmaz bir nehrin aktığı ve kendisini boşalttığı bir tuz gölü vardı, kendi kendime bir ilkelliği yaşayıp, hiç görmediğim yerleri keşfetmek bana hep huzur vermiştir, bu yüzden onların yanından uzaklaşıp giderken, birden iki el ateş sesi duydum, ne yapacaklarını çok iyi bilen avcı köpekleri avlarına koşarlarken arkalarından baktım, bir süre sonra ağızlarında getirdikleri o iri şeyin anaç bir orman tavşanı olduğunu farkettim, çocukluğum yaptığım ok ve yaylarla oynamakla geçercdi, ilkelliğe ve savaşa büyük ilgi duyardım, İhlara vadisinin derin uzantılarında bir o kaya, bir bu ağaç zıplar, ok atardım ve iyi bir atıcıydım ve ilk defa bir varoluşçunun bunalımıyla yüz yüze gelmiştim. Yaşça diğerlerinden büyük bir avcı köpeği, nehrin doğduğu vadi'nin düzlüğünde yere uzanmış, anneleri öldürülen tavşan yavrularını emziriyordu..... Gülnesi rastlantı, şiir ve şairleri, o hep bahsettiğim boşluğun tanrısının şakasıyla karşılaşmışlardı. "Soylu yaratılışların heyecanı ancak zorluklar ile uyandırılır"

Çağımızın yoksun olduğu şeyin düşünmemek değil "tutku" olduğunu söyleyen S. Kierkegaard imanın, acı, ıstırap, keder gibi kavramlarla sınanarak yaşatılması gerektiğini söylemiştir, şimdi yaşananlar bunlar değildir, günümüzün tutkuları, sadece inancın provaları olmaktadır.

Hem günahkar, hem inanan, hem ölen hem öldüren, hem yoksul, hem zengin, hem gerçek, hem düş bunlar ayrılmalı, düğüm çözülmeliydi, nedenselliğin marifetli tüm yolları adaletten hakkıyla, geçmeliydi. Ve yağmur sadece iyi olana yağmalı, ve Güneşi sadece iyi olan görmeli, ve ekmeği sadece iyi olan yemeli, sadece çalışan, yorulan, teriyle kokan dinginlik bulmalı, soylu bir ruha sahip olan yardımına yetişmeli güçsüzlerin Varoluşsal ayıklanma bitirmeliydi rastlantıyı, inanan v görmeyi bilen, kudret meşalesini elinde tutarak koşabilen huzuru bulmalıydı, bu böyleyse eğer, yeryüzünde tesadüf diye bir şey olamazdı, yoksa her şey yaratılışın yanmış kemik parçalarına dönerdi.

Yeryüzü hiç bir zaman saplantıya dönüşen bir rastlaşmalar zincirine tabii olmamıştır, herşeyin varlığını tasavvur edebilen bir bilinç, muhakeme gücünü sonsuza serebilir. Yoksa varoluşçuluk tam bir teslimiyet midir nedensellik? Sebepsiz bir hastalık gibi, zamanın tasarladığı bir bekleyiş, zamanı içine bükerek sarmalayan ve sabrı hayattan daha mukaddes kılan, paha biçilmez ilk nedensellik [...]

Hem günahkar, hem inanan, hem ölen hem öldüren, hem yoksul, hem zengin, hem gerçek, hem düş bunlar ayrılmalı, düğüm çözülmeliydi, nedenselliğin marifetli tüm yolları adaletten hakkıyla geçmeliydi. Ve yağmur sadece iyi olana yağmalı, ve Güneşi sadece iyi olan görmeli, ve ekmeği sadece iyi olan yemeli, sadece çalışan, yorulan, teriyle kokan dinginlik bulmalı, soylu bir ruha sahip olan yardımına yetişmeli güçsüzlerin..... Varoluşsal ayıklanma bitirmeliydi rastlantıyı, inanan v görmeyi bilen, kudret meşalesini elinde tutarak koşabilen huzuru bulmalıydı, bu böyleyse eğer, yeryüzünde tesadüf diye bir şey olamazdı, yoksa her şey yaratılışın yanmış kemik parçalarına dönerdi.

BIS RECORDS

AUDIONOTE

ALLIGATOR Rounder

TDL

Blind pig

REGA

AudioQuest

QUAD

DORIAN

Magnum Dynalab

Munich Records

OCM

DCC WATERLILLY

STAX

CARDAS

Cymekob

MUSE Records

Landmark

TRIX

Mama Foundation

Jazz, Blues, Classic CD&LP

*Dinamik,
Elektrostatik hoparlörler;
Pikaplar,
FM Radyolar;
CD Player'lar;
GFümüş, Bakır bağlantı ve
Hoparlör kabloları;
Single-ended ve OTL Lambalı,
Transistorlu anfiler*

"iyi müzikleri iyi cihazlarla dinleyin"

Θ•D•e•Θ•N

audio&music

Gezegen sok. 1/11 B.esat ANKARA Tel:(312) 436 43 16 Fax: 437 70 83
Kuruluşumuz yukarıda sayılan şirketlerin Türkiye distribütörüdür.

ODEON ürünleri Türkiye'nin seçkin müzikevlerinde:

ANKARA: ODEON, Gezegen sok. 1/11 B.Esat; ADA MÜZİK, Selanik C. 28/23 Kızılay;

SHADES, Tunalıhilmi C. 95/37 K.Dere;

İSTANBUL: UZELLİ (Şaşkınbakkal), Kazım Özalp C. 15/2 Kadıköy, Şaşkınbakkal; UZELLİ, (Akmerkez) Nispetiye C. Akmerkez 125 Etiler; UZELLİ (Levent), Nispetiye C. 30/5 Levent; PICCATURA (Galeria), Sahilyolu no: 325 Ataköy;

PICCATURA (Şişli), Tayyareci M.Ali bey sk. no: 6 Şişli; ÇALINTI, Atlas Sineması psj. Beyoğlu;

İZMİR: UZELLİ (Alsancak), 1441 sk. no:2/B Alsancak; UZELLİ (Çankaya), 1363 sk. no:7/B Çankaya

Taş *yerinde ağırdır!*

dostlarınıza bir

Bilim Taşı*

armağan edin.

istanbul Bilim Merkezi

bu taşlarla atacağımız

anlamalı temel üzerinde yükselecek

* istanbul Bilim Merkezi,
bilimin temel değeri olduğunu bilen ve
bu değerin gelecek kuşaklara taşınması gerektiğine inananların
geniş katılımı ile gerçekleştirilecek.
Merkez'in girişinde, Bilim Taşları'ndan oluşturulacak Anıt Duvarı
adının yer almasını dilediğiniz dost ve yakınlarınıza
bu değerli taşı armağan etmek için lütfen Vakfımızı arayın.

BİLİM MERKEZİ VAKFI

Barbaros Bulvarı, Hasfırm Cd. 67 Sinan Paşa İş Merkezi Kat: 5 80690 Beşiktaş İstanbul
Tel: (0212) 227 66 90-91-92 Faks: (0212) 258 00 58